

“Scripture Application & Leadership Training”
“Stap Aninit Long Tok”

Oltok na piksa bilong SALT
Oltok na piksa bilong SALT

SALT

THE SALT PROJECT
Revision 2013

Tok Bilong ol SALT Lesen

GOD NA MANMERI	<i>Page</i>
<i>Patomonaingi 1: Dada Yo Idi Nga Takapke Be Tasere Betanga Moolmool Ye I .....</i>	<i>3</i>
<i>Patomonaingi 2: Maro In Tamada Dook Mata Le Lono Paidi Mai San .....</i>	<i>6</i>
<i>Patomonaingi 3: Maro In Tool Belei .....</i>	<i>9</i>
<i>Patomonaingi 4: Dada Yo Ke Maro Ngan Belei? .....</i>	<i>12</i>
<i>Patomonaingi 5: Dada Yo Be Tayei Tooltool Dook Mata Ke Maro Ye I .....</i>	<i>15</i>
<i>Patomonaingi 6: Idi Nga Maro Ikaratidi Pang Urata .....</i>	<i>19</i>
<i>Patomonaingi 7: Maro Lono Paidi Mai San Ngan La Le Ikap Ger Ki Paidi Nga ..</i>	<i>22</i>
OL PASIN NOGUT BILONG YUMI NA SATAN	
<i>Patomonaingi 8: Nga Yelei A Le Tayei Noonoo Nga? .....</i>	<i>25</i>
<i>Patomonaingi 9: Soo So Be Takauu Ye Dada Kiidi Ke Noonoo Yo Tayei Nga? .....</i>	<i>28</i>
<i>Patomonaingi 10: Satan In Tool Belei, Inbe Dada Ki Yo Iyei Urata Ki Ye Nga ..</i>	<i>31</i>
ROT BILONG KISIM BEK MAN	
<i>Patomonaingi 11: Maro Iyei Urata Dook Mata Paidi Inbe Ikau Idi A Iipamulidi .....</i>	<i>34</i>
<i>Patomonaingi 12: Dada Yo Maro Be Ikau Idi A Ipamulidi Ye I, In Soo So? .....</i>	<i>36</i>
LAIP BILONG KRISTEN NA WOK OLSEM LIDA INSAIT LONG KRAIS	
<i>Patomonaingi 13: Nga Yelei A Be Tayepe Le Taulada Busunu Nga? .....</i>	<i>39</i>
<i>Patomonaingi 14: Tarkilanga Ke Di Tooltool Yo Tagaua Ye Bareme Ke Yesu Nga ....</i>	<i>42</i>
<i>Patomonaingi 15: Dada yo Be Tallos Di Koi Kiidi Ye I .....</i>	<i>46</i>
<i>Patomonaingi 16: Ole Tayege Noonoo Yo Dook Tiap Ki Taunu Ngan Belei? .....</i>	<i>49</i>
<i>Patomonaingi 17: Ye Soo Punu A Le Be Tagiri Noonoo Kidi Diede Kapala Nga? .....</i>	<i>53</i>
<i>Patomonaingi 18: Dada Yo Be Idi Rara Atu Tayepe Ben Di Tooltool Ke Kirisi Ye I ..</i>	<i>58</i>
<i>Patomonaingi 19: Yepongo Kiidi Yo Ke Pang Dama Ni I .....</i>	<i>61</i>
<i>Patomonaingi 20: Dada Yo Be Tapare Betanga Ke Maro Inbe Tagasa Pang Di .....</i>	<i>64</i>
	<i>Tooltool Ke Kirisi Ye I</i>

Patomonaingi 1: Dada Yo Idi Nga Takapke Be Tasere Betanga Moolmool Ye I

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Kumat be tatara lodo medana pang betanga moolmool nga, ngan tatoo dada moolmool, bong kumata be tatara lodo medana pang betanga moolmool tiap nga, ngan tatoo dada moolmool tiap. Ngan di tooltool le imot lodi galanga ye dada i tiap. Le idi nga ke be tatou so yo tatara lodo medana ye i. Ngan Rau ke Maro in la betanga moolmool i. Ngan nen le tayei urata ye Rau ke Maro be tatouotou lo medana yo kiidi nga. Le ye dada in la be betanga moolmool ke Maro ole iposongsongidi ye yepongo kiidi ye i. Ngan Yesu ya taleu in la tool yo betanga ki ngan moolmool le imot i.

1. Di tooltool yo betanga moolmool iken ye di nga, inbe di tooltool yo betanga moolmool iken ye di tiap nga.

1.1 Di tooltool yo lodi pang betanga ke Maro tiap nga, ngan titara lodi medana ye so matana matana.

Kakinkata: Rom 1:21; 2 Tesalonaika 2:9-11 [Rau ke Woungu 14:1].

1.2 So dook tiap yo be pombe ye betanga doko ke di tooltool kapala i.

Paul iwete pang di tooltool ke Kirisi yo tiyepe Kolosi nga, ngan ye so dook tiap yo be pombe ye betanga doko nga. Ngan betanga doko kidi tooltool kapala ngan ke be iyei di tooltool ke Kirisi le titara lodi medana ye so yo moolmool tiap nga. Paulu iwetewete pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga ye so tina. Ngan dada ke kaplungunu yo nen nga, ngan ke be iyei di tooltool yo tiagaua ye barme ke Yesu nga le titara lodi medana ye.

Kakinkata: Kolosi 2:8 [1 Yowan 2:26].

1.3 Dada ke sungunu yo tatara lodo moolmool ye nga.

Maro in isere di tooltool yo tisungu panga ye dada yo moolmool nga. Ya in isere di tooltool yo tiyei paroranga ye sungunu kidi yo titara lodi moolmool ye panga nga. Ngan dada moolmool ke sungunu yo tatara lodo le imot ye nga, ngan la ipa ye betanga moolmool nga.

Kakinkata: Yowan 4:23-24.

1.4 Dada ke kaplungunu tiap, bong betanga moolmool.

Be idi nga di tooltool yo ke Yesu nga, ngan idi nga tipotomonai idi ye dada yo be tayepe dawa ben di tooltool yo ke Yesu nga. Le ole takamata dada ke kaplungungu yo tatara lodo medana ye nga. Inbe ole takamata nen, lo medana kiidi tina ngan dook mata tiap. Ngan nen le ke be tagiri dada ke kaplungunu tina, inbe dada dook tiap yo lod kaua urata ye nga, bong idi nga ke be takaua betanga ye moolmool i.

Kakinkata: Kolosi 1:9-10; 2 Pita 3:17-18.

1.5 Betanga moolmool yo iken ye Rau ke Maro nga.

Di tooltool yo ke Yesu nga, ngan tikapke be tissere betanga moolmool yo iken ye rau ke Maro nga. Ngan betanga moolmool tina yo iken ye rau ke Maro nga, ngan ole ilonidi be igiri dada ke kaplungunu inbe dada dook tiap yo lod kaua urata ye nga.

Kakinkata: 2 Timoti 3:16-17.

2. “Ole lomim galanga ye betanga moolmool, inbe betanga moolmool tani ole ipamulang ye so yo ikau ang a iparamang.” Yowan 8:32

- Di tooltool yo ke Yesu tiap nga, ngan so sa ipamulu di ye so yo ikap di a iparama di in tiap, yesoo di ngan titara lodi medana ye dada ke kaplungrunu.
- Di tooltool paunu yo ke Yesu nga, ngan dada ke kaplungrunu alunu la titara lodi medana ye go nga. Ngan nen le so tina ikap di a iparama di go.
- Ngan di tooltool yo tiyei ben di tooltool yo ke Yesu mukot nga, ngan ke be titara lodi ye dada ke kaplungrunu lapau. Ngan tool ataleu yo betanga moolmool iken ye i, in la Yesu i.

3. Ngan so maiyoko in nen, be tasere betanga yo ke Maro nga, yesoo dada yo lod kaua urata ye nga, ngan ole itar kanono.

Kai ramini → Kai kaini → Kai kanono
So yo lod kaua urata ye nga → So yo lod ponana ye nga → Dada kiidi yo tayei nga

3.1 Betanga moolmool inbe dada ke kaplungrunu yo tatara lodo ye nga, ngan dada ki ru:

Betanga moolmool → Idi nga so sa iparamidi tiap → Tayepe ye lo silene

Yowan 10:10

Dada ke kaplungrunu → Idi nga so la iparamidi i → Idi nga ole tasolo masngana

2 Tesalonaika 2:9-12

• Di tooltool yo ke Yesu tiap nga

Idi le imot nga takamata di tooltool yo tiyepe ye lo modoko nga. Di ngan tigarung yepongo kidi, inbe tiyei di tooltool kapala a lodi massingi. (Rau ke so kanningana 1: kai yo iken ke arodo ngas i.)

• Di tooltool paunu yo ke Yesu nga

Ngan ye kene yo tayei ben di tooltool ke Kirisi ye in nga, ngan tatara lodo medana ye so yo molmool tiap, ngan alunu san go. Idi nga tatara lodo medana ye so yo tikap lungunu ye pang Maro nga, inbe ye dada yo iyei pang di tooltool nga. (Rau ke so kanningana 1: kai yo iken kataunu i.)

• Di tooltool ke Yesu yo tikodo le timede ye nga

Ngan di tooltool yo tiyei ben di tooltool ke Yesu mukot nga, ngan dada kidi kapala ngan moolmool tiap. Le tool sa yo lo galanga ki dook mata le imot, ngan tiap. Di tooltool le imot nga, ngan dada kapala yo titara lodi medana ye ngan moolmool tiap. Ngan Maro yataleu in la betanga ki moolmool dook mata le imot i. Di tooltool yo ke Yesu nga, ngan tikinkat Rau ke Maro kidi a be nen ngan tigiri dada ke kaplungrunu tina yo nen nga. (Rau ke so kanningana 1: kai yo iken ke arodo oonoo i.)

4. Betanga moolmool iportakidi.

Ngan betanga yo ke Yesu nga, ngan ke be iportaka tool atu. Lo ngan iportak di tooltool alunu kaiye. Le betanga moolmool yo iken ye Rau ke Maro nga, ngan ke be iportak di tooltool ke malala lono inbe di tooltool ke tana yo maimai nga lapau.

- Ngan bingi dook mata yo ke Yesu i, in ke be iportaka tool atu lono.
- Ngan tool tani yo iyei tool ke Kirisi i, in imadit a iwetewete pang di tooltool kapala ye Yesu. Inbe ipatomonai di be titoo Maro. Ngan iyei di be tiyei ben Yesu di galiunu. Matiu 28:18-20.
- Yesu di galiunu ngan be tilon di tooltool kapala a be titoo Maro.

5. Kayepe ye budanga kakase inbe kakinkata betanga nga atu atu. Lo ngan be karau torungu yo nga:

Kakinkata: Yowan 8:31-32; Yowan 14:6-7; Galesia 5:7-10 [Yowan 8:44-45; Usia 4:6]

- Ngan betanga tina nga iwete belei ye betanga moolmool?
- Ngan ye soo punu a le be lod galanga ye Yesu nga?
- Ngan betanga tina nga iwete belei ye yepongo kiong? Inbe yelei a le be yepongo kiong san nga?

6. Ngan betanga moolmool in nen.

Betanga moolmool in iwete nin so le iken malangana paidi.

7. Rau ke Maro in so maiyoko.

Ngan so maiyoko in be takinkata Rau ke Maro dook. Ngan ye punu in la be ole tapuske betanga moolmool ye i.

- Takaratidi dook a be nen ngan tipatomonai idi dawa ben di tooltool ke Beria yo tigaua ye bareme ke Yesu nga. Ngan di tooltool ke Beria tina ngan tiyei belei kumata be Paulu ipatomonai di ye betanga moolmool nga? Aposol 17:10-12
- Kayei ben tool dook mata ke urata yo ipotomonai di tooltool, inbe iwete nin betanga moolmool yo iken ye Rau ke Maro nga. 2 Timoti 2:15
- Ngan betanga le imot yo iken ye Rau ke Maro nga, ngan ipa ye Maro. 2 Timoti 3:16-17
- Betanga moolmool ke Maro yo iken ye Rau ki nga, ngan gurana ki mai san. Ibru 4:12
- Ngan Maro Amunu Silene ole matan kalong a be nen ngan ilonong le lom galanga dook ye betanga yo moolmool nga. Yowan 14:26
- Kapatomonai di tooltool kapala ye betanga moolmool. Ngan ole di lapau tipatomonai di tooltool kapala. Timoti 2:2

8. Ngan lo galanga in nen.

Kumata be lom galanga ye betanga moolmool nga, ngan ke be kutoo ye yepongo kiong. Ngan in dada dook la ke be kutoo betanga ke Maro tiap nga.

8.1 Lo galanga in dada yo be kutoo betanga moolmool ke Maro ye i.

Kakinkata: Luka 8:16-18

8.2 Kakinkat betanga ke Yesu yo iwete ye tool ke lo galanga, inbe ye tool kapakapa yo iken ye Rau ke Matiu 7:24-27 nga.

*“Lomim galanga ye betanga moolmool, ngan ole betanga moolmool
tani ipamulang ye so yo ikau ang a iparamangi.” Yowan 8:32*

Koo! yo itara lono
medana tiapi

Tool yo itara lono
medana mata tiap
ye matenge ke Yesu!

Tool yo ikodo le imede
yo medanaki yo itaru!
Yowan 10:10

K K K K
B K K B K
K K K K K

K K K B
B K K B K
K B K B K

B B B K
B B B B B
B K B B B

2 Tes. 2: 9-12

Yowan 10: 10

K
Kaplungunu
↓
So yo iparamidi i

B
Betanga moolmool
↓
So sa iparamidi tiap
Lo ponana

Patomonaingi 2: Maro In Tamada Dook Mata Le Lono Paidi Mai San

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Maro in dawa ben tamada le matan kalidi. Ngan so maiyoko yo be lod galanga ye in naii. Ngan patomonaingi i ipapos Maro yo lono be le iyepo potai ye di natunu nga. Inbe ya in lono be di tamada yo ke tana i nga, ngan tiyei ben tarkilanga paidi lapau. Di ngan be tipaposo tamada yo Maro i, in ben tool belei nga, ngan paidi. Bong di tamada tina ngan ke be tikap dada dook tiap paidi ye Maro lapau. Ngan nen le idi nga, o ke be lod galanga ye dada dook mata noonoonoo yo ke Tamada Maro, ngan tiap. Idi nga tawetewete ye dada ke kaplungunu yo tatara lodo pang Maro ye a iken ye Patomonaingi i nga. Le idi nga ole tayege dada dook tiap yo lod kaua urata ye pang Maro nga.

1. Tamada Maro lono yo paidi i, in mai le mai san (Rau ke so kanningana 2a)

Kakinkata: 1 Yowan 3:1

Betanga kasin: *Ye rau i, rara tinana ♥ in ben tarkilanga ke so ru. Ye rau ke so kanningana 2a ngan rara tinana ♥ in betanga punu ben lono yo mai san i. Inbe ye rau ke so kanningana 9a be 9b nga, ngan rara tinana ♥ in ben tarkilanga ke tool kapono lono.*

2. Ngan urata ke tool yo ben tamada in nen: Be ipapos pang di natunu a ipatomonai di ye tamada Maro be ya in tool belei nga.

Kakinkata: Epeses 6:4 [1 Tesalonaika 2:10-12; inbe Ger 6:4-7]

3. Tamada too tinada ngan o ben tarkilanga dook mata tiap. Ye kene yo tayezi ben di tooltool ke Yesu nga, ngan o lod tar nen, Maro in dawa ben tamada too tinada. Kulkulunu ngan o lod kaua urata ye Maro ye dada gaongo leu ben yo lod kaua urata ye di tooltool yo edi maimai nga. Ngan in dada dook mata tiap. Le ole tamalum pang Maro be ikarata dada yo lod kaua urata ye nga. Ngan la be ole lod galanga ye dook, inbe takamata ben ya in tool belei nga.

3.1 Tamada be malmalini nga. Ngan ole kanakana ngan tayeisa, ya in o lon ponana yidi tiap.

3.2 Di kakase tamadi yo tikap sokorai so le imot pang di natunu nga. Ole tiyei idi le lod kaua urata be takap so le imot yo lodo be takap nga.

3.3 Di kakase tamada yo isoborongo yedi natunu nga. Ya in ole iyei idi le tayeisa kanakana ngan itu ye urata ki ya taunu leu. Inbe lono dook mata be ilon idi ye moonoo kiidi, too ye so yo lodo be le takap, ngan tiap nga.

3.4 Di kakase tamadi yo lono be di natunu ngan tiyepe le taukadi busunu ye matana i. Ngan idi nga ke be tayezi so le lo iye lono a be nen ngan lon poana ye, ngan tiap.

4. Tayege dada dook tiap yo lod kaua urata ye pang Maro a iken lodo nga, inbe tatoo paunu. Ngan idi nga ke be tayege dada tina ye dada yo ke kamatanga Rau ke Maro i. (Rau ke so kanningana 2b)

4.1 Ye rau ke Luka tarkatingi 15, ngan Yesu iwetewete ye dada yo Maro be matan kala di tooltool ki ye i. Ngan le Yesu igasa gasanga tol paidi a iwete nini dada tani yo Maro be matan kala di tooltool ye i. Ngan dada tani in Maro ipaposi paidi ye dada dook mata ki yo iyei nga. Le gasanga tina ngan tol, bong nookoot nga ole tawetewete ye atu. Ye rau ke Luka tarkatingi 15:11-32 nga, ngan Yesu igasa gasanga atu. Ngan gasanga tani in ipapos paidi ye dada dook mata yo ke Tamada Maro nga.

- Ya in lono paidi mai san.
- Ya in lono be igiri noonoo kiidi.
- Ya in inamidi.
- Ya in lon ponana ye kene yo be lod modoko ye noonoo kiidi ye i.
- Ya in o ke be lo kalli idi pitiap yege.
- Ya in lono paidi a lon mulumulu yidi.

4.2 Ye rau ke Rom tarkatingi 8:15 ngan takamata nen, Idi nga ke be takiu ye, “*Alei tamak, ong in au tauk tamak.*” (Ngan betanga i punu ben tamak yo lok panga mai san i.)

5. Dada ru la pombe nga. Kakinkata rau ke Luka tarkatingi 15:11-32, lo ngan be kayepe ye budanga kakase, inbe karau torungu yo nga.

Ye rau ke Luka 15:11-32 nga, ngan takamata dada ru la pombe ye tool kase yo iyege tamana le toonoo a ila motong imulu a iman i. Ngan dada atu la pombe ye tamana i. Inbe dada san la pombe ye toonoo maiyoko i.

5.1 Ngan betanga ke arono 11-32 nga, ngan ipaposo dada dook mata ke tamadi yo iyeii i. Karau torungu nga:

- Ngan tamana in tool belei?
- Ngan ya in iyeie soo so?

5.2 Kawete belei ye dada ke toonoo maiyoko yo iyeii i.

- Ngan toonooo maiyoko in tool belei?
- Ngan ya in iyeie soo so?

5.3 Lomim tar be Maro in tool belei, ngan kawete:

- Ngan Maro in malmalini, too?
- Ngan Maro in ikap sokorai so le imot pang di natunua nga?
- Maro in itu ye urata ki ya taunu leu?
- Ngan Maro in itar matana paidi be tayepe le taukamim busunu ye matana, too?

5.4 Ngan dada yo be lodo pang di tooltool ye mai san i, in Yesu iwetewete ye, ye rau ke Luka tarkatingi 15. Le lom belei, dada tani in san ye dada yo Maro be lono paidi ye mai san i, too? Ngan kumata be san nga, ngan kuyepe inbe kukinkata rau ke Luka tarkatingi 15 le lo imot. Ngan la be ole lom galanga ye soo punu yo a le Yesu igasa gasanga in nga.

6. Maro in tamada dook mata le lono paidi mai san.

6.1 Maro ipootidi panga. 1 Pita 2:9 iwete nen, “Ang ngan di tooltool yo Maro ipootang panga ya taunu nga.”

6.2 Idi ngan kawingi ke Maro. Ye rau ke Epeses 1:5, ngan iwete be di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan Maro ikap di kan le ilon di, yesoo di ngan di natunu.

6.3 Dada yo be lodo pang di tooltool ye mai san i, inbe dada ke kaungu betanga pang di tooltool. Rau ke Ibru 12:5-11 ngan iwete be tayepe ye yepongo yo dook mata i. Le yepongo kiidi be lo dook tiap, bong ole tasootoo yepongo yo dook mata i. Ngan nen le idi nga ke be takamata nen in dada ke kaungu betanga pang di tooltool, yesoo Maro in ikap betanga pang di natunu garup le tamoto yo moolmool ngan le imot ye dada yo nen i.

6.4 Maro in ikamatidi le lon galanga. Rau ke Woungu 139:13-16 iwete nen, “Maro ong la kuyei au le au mai tinak kapono lono i.” Kakinkata: Ibru 4:13.

6.5 Maro in matan kala di tooltool yo ke be di tapdi tikodo kala di tiap nga. Ya in di tooltool yo taukadi tamadi nga, ngan tamadi. Inbe ya in ilon di garup tap yo di niditooroo timmata koot nga. (Rau ke Woungu 68:5).

6.6 Maro in ke be lon kalli idi tiap. “Garup yo natunu ituku ye sui i, in ke be lon kalli natunu yo iyinin sui i, too? Inbe ya in ke be lono pang natunu yo ipasui i, in mai san tiap, too? E moolmool, di kakase tinadi yo nen nga, ngan ole lodi kalli, bong au i o ke be lok kalli ang pitiap yege.” (Isaiah 49:15)

6.7 Maro in lon kaua dada atu ye yepongo kiidi. “Au i lok be le ayei so alunu kaiye pang...” (Yedimia 29:11)

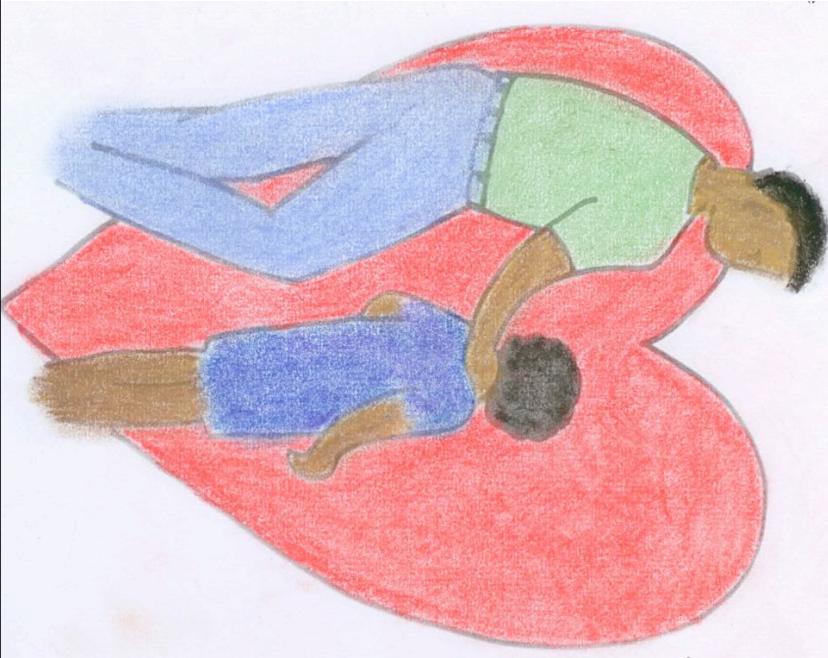
Betanga kasin: *Di tooltool yo tiwodo rau i nga, ngan be tilon di budanga atu atu, too be tilon di sema tooltool yo be tikap lo galanga dook ye nga. Ngan nen le betanga kapala ngan o ke be tawetwete ye, ye gaongo i tiap. Ngan betagan kapala ke Rau ke Maro lapau yo iken [siri lono] a pombe ye rau i nga, ngan be ikap lo galanga kapala mulu paidi. Le sei tool, too budanga sa be tikinkat betanga tina nga, ngan ole tikap lo galanga dook mata. Le betanga kapala nga ole ilon di. Inbe ang lapau, lomim rru yo be kakinkat betanga yo iken ye rau ke Maro ngan ilo mallangana, ngan be. Ngan Paulu iwete pang Timoti be iyei nen: “ngan kuraia lom le imot inbe kuyei urata kiong ke kinkatingi betanga ke Maro yo iken ye rau nga, ngan pang di tooltool a kuwetewete bingi dook mata ki pang di, inbe kupatomonai di ye.” (1 Timoti 4:13b)*

Ye ni kapala ngan ole kakamata tarkilanga tol nen iken siri lono (...). Ngan tarkilanga tina ngan punu nen, betanga arono in imot tiap.

Tamada Maro in tool dook mata Ie lono paidi mai san.

I Yowan 3:1

Ngan urata ke tool yo ben tamada in
nen: Be ipapos pang di natunu a
ipatomonai di ye tamada Maro ben ya in
tool belei nga.

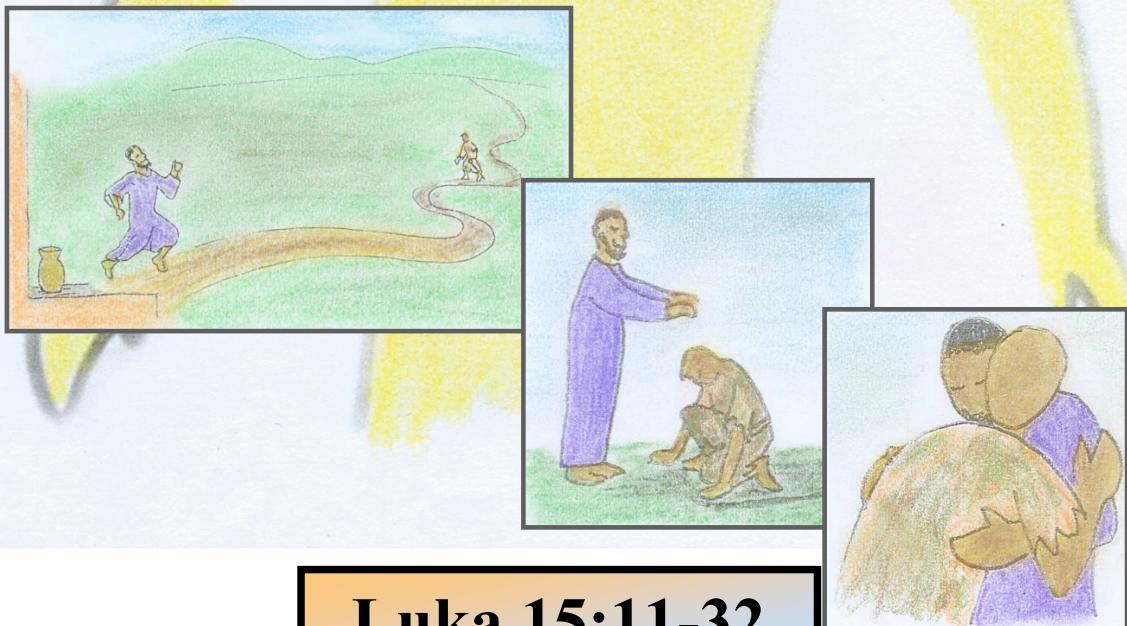
"Alei" Tamak

- ~ **Ya in lono yo paidi
i san in mai**
- ~ **Ya in lono be igiri
noonoo kiidi**
- ~ **Ya in inamidi be
taportak lodo.**

~ **Ya in lon ponana ye
yo taportak lodo nga**

~ **Ya in o ke be
lon kalli idi tiap**

~ **Ya in lono paidi
a lon mulumulu
yidi**

Luka 15:11-32

1 Pit. 2:9

Rom. 8:15-17

Patomonaingi 3: Maro In Tool Belei

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ye patomonaingi i ngan ole takamata Maro be ya in tool belei nga. Inbe ole takamata dada yo Rau ke Maro iwetewete paidi ye Maro nga. Ya in taukan maditingi inbe motingi. Inbe gurana ki mai san le iyei so nga le imot inbe lon galanga ye. Ya in iyepe ye ni mai i le imot, bong tool sa ikamata tiap. Inbe ya in lono pang di tooltool le imot.

Ngan betanga yo tiseke betanga ke patomonaingi i ye nga, ngan iwete paidi ye so san mulu yo Rau ke Maro iwetewete ye Maro i. Ngan nen; Maro in ataleu, bong ene nga tol: Tamada iye Natunu inbe Amunu Silene. Ye kookoonoo koodi nga, ngan tiwete betanga nga ye *Trinity*. Ngan nga betanga maimai inbe moolmool. Le di tooltool ke budanga alunu yo titara lodi medana ye betanga moolmool nga tiap nga, ngan tipatomonai di tooltool ye dada ke Maro yo moolmool tiap nga.

1. Maro in taukan maditingi inbe motingi. (Rau ke so kanningana 3a)

Maro in iyepe nen le taukan motingi. Ngan betanga i punu nen; Ya in taukan maditing inbe motingi.

Kakinkata: Rom 16:26; 1 Timoti 1:17 [Rau ke Woungu 90:2-6 inbe 93:2]

2. Maro ikarata so nga le imot, bong tool sa ikarata Maro tiap.

Kakinkata: Kolosi 1:15-16 [Yowan 1:1-3; Pudu 1:1]

3. Maro iyei so nga le imot, le so tina ngan iken gurana ki parmana.

Ngan kene yo Apram rai ki 99 ye in nga, ngan Tool Mai pombe pang ye. Motong la iwete panga nen, “Au i Maro yo ke be ayei so nga le imot i...” (Pudu 17:1)

Kakinkata: Rom 1:20, Matiu 19:26

- Betanga yo nen ngan kapala iken ye rau paunu ke Maro.
Kakinkata: Luka 8:22-25; 11:14-23; inbe 5:17-26.
- Betanga yo nen ngan kapala iken ye rau gurunu ke Maro.
Kakinkata: Yesua 10:12-13; Rau yo di kuto maimai tiwode i, in ru ki 20:9-11;
Pamulenge 14:21-31.

4. Maro in ikamata so nga le imot le lon galanga ye, inbe lon galanga ye so tina le imot yo be lod galanga ye nga.

Kakinkata: Rom 11:33-34; Ibru 4:13 [1 Korin 1:25; Rau ke Woungu 139:4].

5. Maro in kanakana nga, ngan iyepe ye ni mai i le imot. Inbe ya in itoko so nga le imot le iken gaongo.

Kakinkata: Aposol 7:49-50; Aposol 17:22-27; Kolosi 1:15-17 [Rau ke Woungu 139:7-12; Yedimia 23:23-24].

- Betanga kapala yo nen nga, ngan iken ye rau gurunu ke Maro:
Yona 2:1-2a.

6. Maro in Amunu le tool sa ke be ikamata tiap.

Kakinkata: Yowan 6:46; Yowan 1:18 [Yowan 4:24].

7. Maro in tool kiidi, le lono dook mata pang di tooltool.

Kakinkata: Yowan 15:15; Galesia 4:4-47.

8. Maro in ataleu, bong tool tol la pombe ye nga. (Rau ke so kanningana 3b)

Ngan Rau ke Maro iwete nini Maro be ya in tool ataleu, bong tool tol la pombe ye nga. Di tooltool tol tina ngan Tamada iye Natunu inbe Amunu Silene. Ye ni mai i le imot ye Rau ke Maro nga, ngan tiwodo betanga moolmool yo nga. Le kanakana be Yesu iwetewete ye Tamana nga, ngan iwete betanga tina nga. Ye Ibru 1:5-9 nga, ngan Tamada Maro iwetewete ye Natunu nen, “Maro, ong in ole kuyei tool kuto mai a matam kala so nga le imot le ikenen leu nen le taukam motingi.”

Ngan Tamada Maro ikiui Yesu ye Maro. Le so betanga yo Maro iweta i, in betanga maiyoko inbe moolmool.

Ngan di budanga alunu la tipatomonai di tooltool ye dada yo moolmool tiap, ngan ye di tooltool tol tina nga. Ngan tiyei nen le di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan tiyege lo medana kidi yo titaru i. Ananpoto ye kai. Ngan kai in ramini, baene inbe raunu. Kai tani in soonoo tol, bong kai in ataleu. Le kumata be kai in raunu leu nga, ngan kai tani in soonoo le imot tiap. Too kumata be kai baene leu nga, ngan kai in soonoo le imot tiap lapau. Ngan kai be soonoo le imot nga, ngan ole soonoo tina yo tol ngan iken; baene le ramini inbe raunu. Le kai soonoo tina ngan tol, bong kai kaini in ataleu.

8.1 Betanga yo *Triniti* i, in gasanga ki iken ye Rau ke Maro yo Garunu nga:

- “Oi, di tooltool ke Isrel nga, ngan kalongo: Ngan Tool Mai (Yeoba) yo Maro kiidi (Eloim) i, in Tool Mai ataleu yo (Yeoba) i.” Ger 6:4
- “Motong la Maro iwete nen, ‘Oo, idi taudu takarata di tooltool le dawa ben idi nga kanningada nga.” Pudu 1:26
- “Tool Mai iwete nen, ‘Ngan tool tani i, in nookoot nga iyei dawa ben ede atu le lono galanga ye dada dook tiap inbe dada dook mata.” Pudu 3:22
- “Kaman a tadu du tayei di a lodi sarere ye koodi, a be nen ngan ole lodi galanga ye di diedi kapala tiap.” Pudu 11:7
- “Motong la alongo Tool Mai kalngana iwete nen, ‘Ngan sei tool be awanga i? Inbe sei tool be ole imuku paidi i?’” Esai 6:8

8.2 Betanga yo *Triniti* i, in gasanga ki yo iken ye rau paunu ke Maro nga:

8.2.1 Ye rau ke Matiu 28:19 nga, ngan Yesu iwete nen; “Kala la kapotomonai di tooltool ye betanga le imot yo awete pang ye nga, a be nen ngan tiportok lodi a tiyei ben di galiuk. Inbe karriu di ye Tamana ene, inbe ye Natunu ene, inbe ye Maro Amunu Silene ene lapau.”

8.2.2 Yesu iwete pang di galiunu be tirriu di tooltool ye:

- Tamana ene,
- Natunu ene,
- inbe ye Maro Amunu Silene ene. Matiu 28:19

8.2.3 Ngan kakamata betanga yo nga, inbe lomim kaua urata lapau ye betanga yo iken ye rau ke Esai 48:11 nga. “Ngan au i lok be tiraua pau, inbe tiytamaka ek le ipa ye maro san ene, ngan tiap.” Le dada yo be tiraua pang Maro ye i, in ke tool san mulu tiap. Ngan Yesu iwetewete ye dada yo be tirriu di tooltool ye Tamana ene, inbe ye Natunu ene, inbe ye Maro Amunu Silene ene i. Di tooltool tina nga,

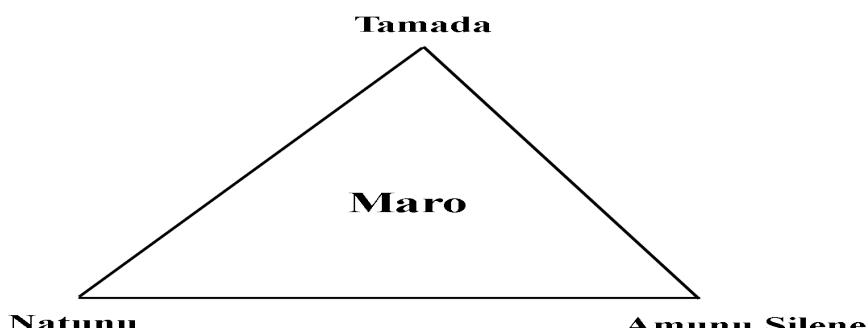
ngan di le imot tigaua ngan tol. Ngan betanga yo iwete ye di tooltool tina ngan edi nga, nga iwetewete ye dada kidi inbe ye edi yo maimai nga. Kumata be tiraua pang Maro tiap nga, ngan matin nga le Yesu ikap noonoongoo nga paidi tiap. Inbe kumata le Tamana iye Natunu inbe Maro Amunu Silene ngan di le imot nga Maro tiap nga, ngan matin nga ke be tiraua pang Maro tiap lapau.

8.2.4 Ye kene yo Yowan irriu Yesu ye in nga, ngan Yesu iye Tamana inbe Maro Amunu Silene ngan di le tol ngan tiyepe gaongo. Matiu 3:16-17

8.2.5 Ye rau ke Yowan tarkatingi 13 inbe 14 nga, ngan Yesu iwetewete ye di tooltool tol tina:

- Rau ke Yowan 13:36: Ngan Yesu iwete be nga ole iyege di galiunu. Motong la iwete nen, di galiunu ngan o ke be titoo nookoot nga tiap.
- Yowan 14:8-9: Ngan Pilip iwete pang Yesu nen: “Kupatnaia Tamam pam.” Ngan Yesu iraua betanga ki nen, “Kumata le be kumatau koot nga, ngan kumata Tamak oo.”
- Yowan 14:16-17: Ngan Yesu iwete nen, “Au i ole atoro Tamak, a be nen ngan ole iyawara loninigi kiang san mulu a isi.”
- Yowan 14:26: Yesu iwete pang di tooltool nen, “Ngan loningi kiang san yo Maro Amunu Silene i, in ole Tamak iyawari ye au ek a isi pang yang.”
- Yowan 14:23: Ngan Yesu iwete pang di galiunu nen, “Kumata sei tool be lono pau mai san, inbe itoo betanga kiau yo apatomonai ang ye nga, ngan ole Tamak lono panga mai san, inbe ole amru amsi a si amyepe ye tool in.”

Ngan betanga yo Tamana, Natunu inbe Maro Amunu Silene nga, ngan di le imot nga edi atu, bong di ngan Maro ataleu. Ngan ye kulkulunu ngan betanag yo nga ben taukan urata. Bong ye kene yo Maro Amunu Silene be isi le si ilo di tooltool yo tagaua ye bareme ke Yesu, ngan atu lono nga, ngan di tooltool tol tina ngan di le imot tiyepe gaongo. Ngan betanga yo nga la Yesu iwetewete ye rau ke Yowan tarkatingi 13 inbe 14 nga.

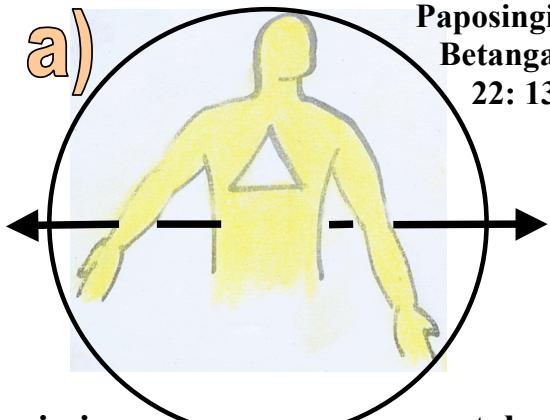
8.2.6 Ngan Maro in ataleu, bong tool tol la pombe ye nga. Inbe di tooltool tol tina ngan tipa gaongo a tisi ye dada tol:

- Soo urata kidi
- Gurana kidi
- Dada yo be lodi paidi ye mai san i

Kakinkata: 1 Korin 1:18, 24-25.

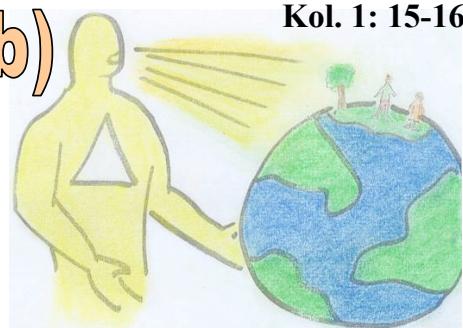
Maro In Tool Belei?

1. a)

Paposingi
Betanga
22: 13

Maro in iyepe   nen a tala.
Ya in taukan maditingi inbe motingi.

1. b)

Kol. 1: 15-16

Maro in iyepe nen a tala. Ya in tool sa ikarata tiap, bong ya la ikarata, so nga le imot i.

2. a)

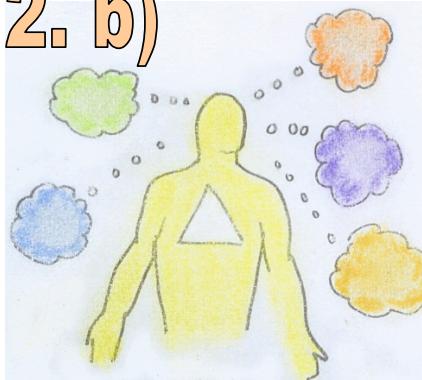
Rom 1: 20

Maro in gurana ki
mai san le ke be iyei
so nga le imot.

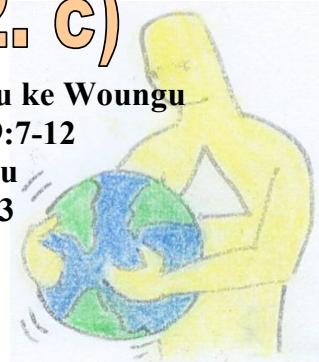
2. b)

Rom. 11: 33-34

Maro in lo galanga punu le
ya in lon galanga ye so le
imot yo idi nga lod galanga
ye tiap nga.

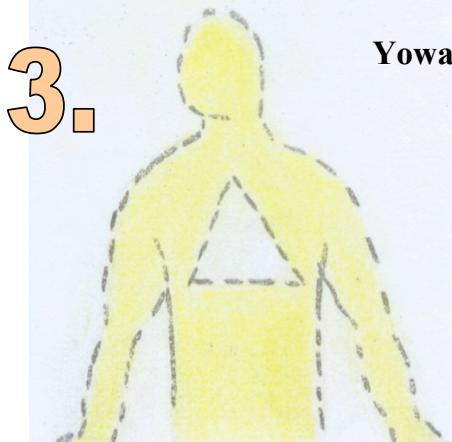
2. c)

Rau ke Woungu
139:7-12
Ibru
4:13

Maro in kanakana ngan
iyepe ye ni mai i le imot
le ya in ikamata so le
imot yo tayei nga.

3.

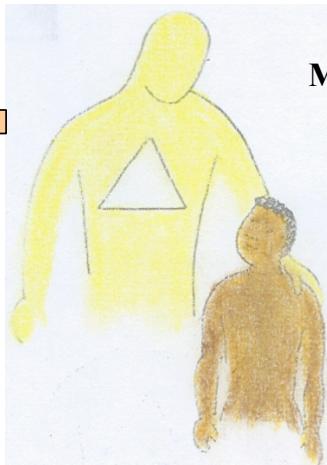
Yowan 6:46

Maro in dawa ben muru koonoo le ke
be takamata ye matada tiap.

4.

Maka 1:11

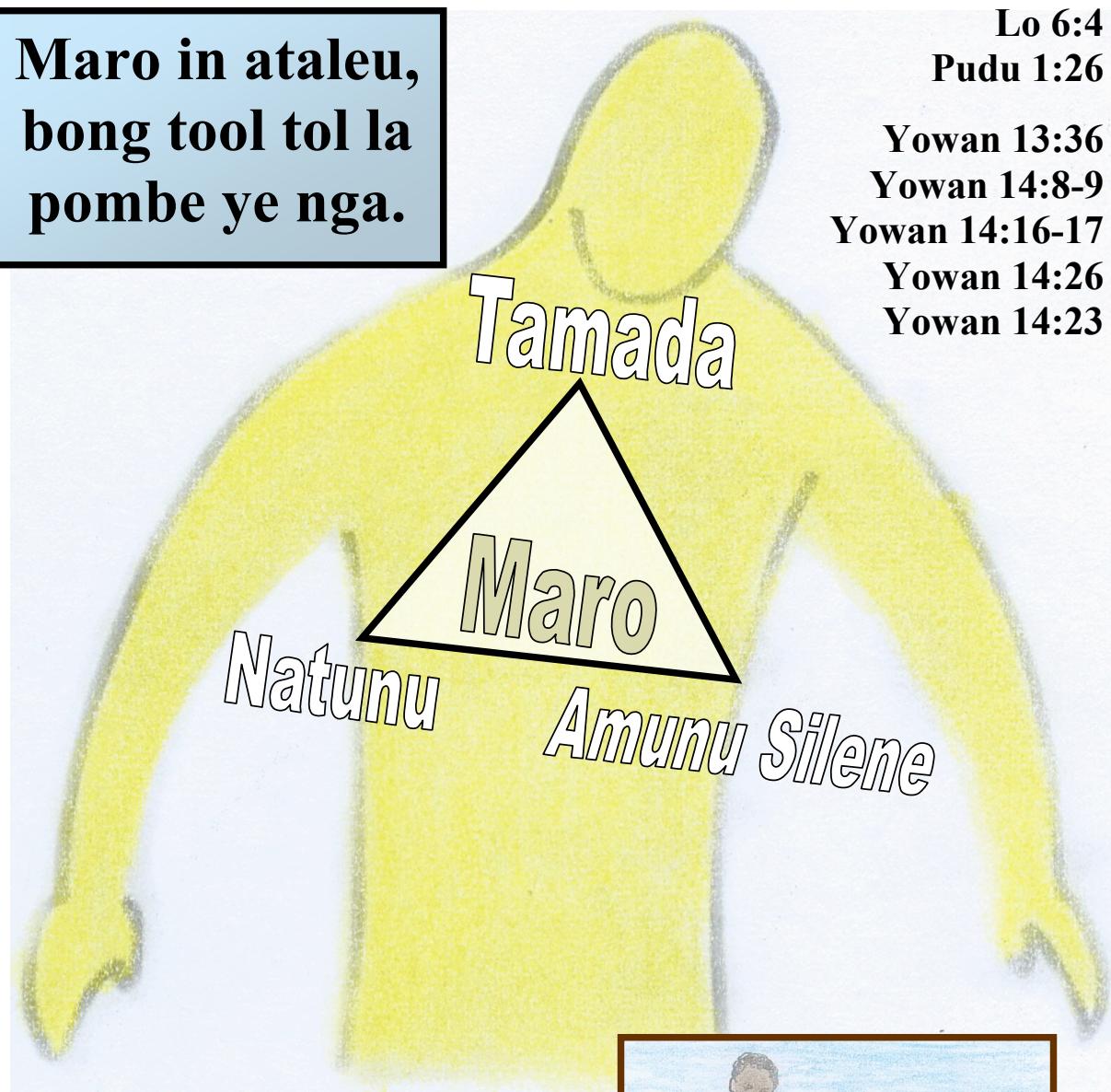

God i pren/poro tru bilong yumi. Em
i save lukautim yumi gut.

**Maro in ataleu,
bong tool tol la
pombe ye nga.**

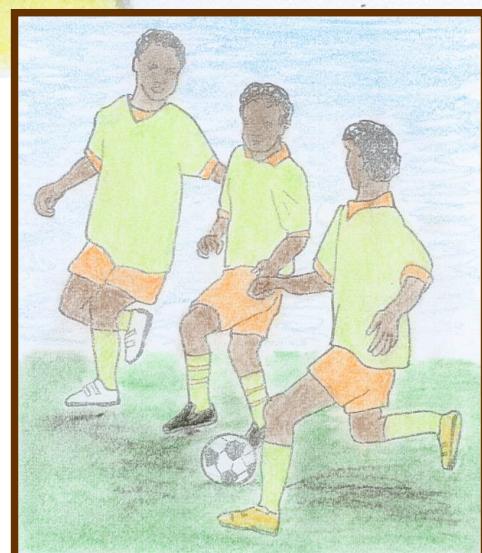
**Lo 6:4
Pudu 1:26**

**Yowan 13:36
Yowan 14:8-9
Yowan 14:16-17
Yowan 14:26
Yowan 14:23**

**Ngan betanga yo triniti
i, in tool tol la pombe
ye nga:**

- 1. Itoo lono ye so yu iyei nga.**
- 2. Gurana ki.**
- 3. Lono yu mai san i.**

1 Korin 1:18, 24-25

Patomonaingi 4: Dada Yo Ke Maro Ngan Belei?

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan rau paunu ke Maro iwete paidi be idi tooltool yo tagaua ye bareme ke Yesu nga, ngan idi nga Maro di natunu. Inbe di natunu ngan ole tiyei dawa ben tamadi yo Maro i. Ye patononaingi tol ngan iwete nini Maro ye so alunu. Bong idi nga ke be takap dada kapala ki yo nen, ngan tiap. (Ngan idi nga tayedi tooltool kapala tagauagaua dawa ben Maro nga.) Le ole tayei belei be tayei dada ben Tamada Maro yo iyepe ye malala ki ete ni? Ngan idi nga ole takapke be tatoo dada yo dook mata ki atunu nga, ngan dawa ben Maro.

1. Dada yo be lodo pang di tooltool ye mai san i, in ipa ye Maro.

1.1. Maro ipaposo dada yo be lono paidi ye mai san i, in ye so le imot yo iyei nga.

Kakinkata: 1 Yowan 4:9-10; [Yowan 3:16-17]

1.2. Dada yo be lodo pang di diede ye mai san i, in be talon di ye so yo be ilon di moolmool nga.

Kakinkata: Pilipai 2:3-8, [1 Korin 13:4-7]

1.3. Maro in tooltool tol yo tiyepe gaongo ye nga, ngan di atu atu tipapos dada kidi yo be lodi pang di tooltool ye mai san i.

• **Tamada:** Kakinkata: Yowan 3:16; [2 Korin 13:14; 1 Yowan 2:15]

• **Yesu:** Kakinkata: Yowan 10:11; [Yowan 15:9; Epeses 3:17b-19; Rom 8:35-39]

• **Maro Amunu Silene:** Kakinkata: Rom 5:5; [Rom 15:30; Galesia 5:22]

2. Idi tooltool nga be tatoo Maro kene ye dada yo be lodo pang di tooltool ye mai san i. Kakinkata: Epeses 5:1-2; 1 Yowan 4:16-20; [1 Korin 13; 1 Korin 16:13-14]

3. Dada ke Maro yo be lono pang di tooltool ye mai san i, in pombe mallangana belei.

Dada dook mata yo ke Maro nga. Dada ke Maro yo be lono pang di tooltool ye mai san i, in ipapos dada dook mata yo ki nga.

3.1.1. **Betanga ke Maro nga moolmool le imot:** Ya in iwetewete ye so yo moolmool ngan leu.

Kakinkata: Yowan 14:16-17; [Yowan 1:14; John 8:42-46; Rau ke Woungu 89:34]

3.1.2. **Lo galanga punu la Maro i:** Ya in iyei urata ye lo galanga ki ye dada yo be lono pang di tooltool ye mai san i.

Kakinkata: Yemis 3:17; [Maka 6:2; 1 Korin 2:7-8; Yedimia 51:15]

3.1.3. **Maro in tool noonoonoo:** Kanakana ngan ya in iyei dada dook mata yo noonoonoo ngan leu. Kakinkata: Ibru 1:8-9; 2 Pita 3:13; [2 Tesalonaika 1:4-8; Rom 2:5-6; Deuteronomy 32:4]

3.1.4. Maro in ipon ye dada yo be lon mulumulu ye di tooltool ye i: Ya in ke be iyei dada dook mata pang di tooltool yo tiyei urata dook tiap nga.

Kakinkata: Epeses 2:4-5; [Titi 3:4-5; Yemis 5:11; Rau ke Woungu 86:5]

3.1.5. Maro in ikodo ye betanga ki ya taunu inbe itoo: Le kanakana ngan idi nga ke be tatara lodo le imot panga. Kakinkata: Yemis 1:17; 2 Timoti 2:13; [1 Tesalonaika 5:23-24; 1 Korin 1:9; Esai 49:14-16]

4. Idi nga be tayei ben Maro kanningana.

Ye rau ke Epeses 5:1 iwete paidi be tayei ben Maro kanningana.

4.1. Maro in iyepe ye ni mai i le imot.

Le lomim tar belei, idi nga ke be tayei dawa ben Maro ye dada yo nen i, in tiap.

4.2. Maro in lon galanga ye so nga le imot.

Le lomim tar belei, idi nga ke be lod galanga ye so nga le imot nen, tiap.

4.3. Idi nga be tayei ben Maro kanningana.

Le lomim kaua urata ye dada yo be tatoo betanga ke rau ke Epeses 5:1 yo iwete nga. Ngan idi nga ke be tayei ben Maro yo mai belei nga ye dada yo ki, ngan tiap. Bong idi nga ke be tatoo dada yo ki ngan leu

5. Dada ke Maro yo be lono pang di tooltool ye mai san i.

Kakinkata: 1 Yowan 4:7-8; Rom 5:8; Epeses 3:16-20

Ngan dada ke Maro yo be lono pang di tooltool ye mai san i, in ben so atu yo ikata suanga ye Maro ye so yo be iyei nga: Le dada tani in iken katunun ye dada ki yo kapala nga. Ngan dada ke Maro yo be iyepe le taukan busunu ye i, in igaua pa ye lo galanga ki, inbe dada yo be lon mulumulu ye i, in ipa ye dada ki yo dook mata ngan le imot. Le takamata nen, dada ki yo dook mata ngan ipaposi ben ya in kanakana ngan ikodo ye betanga ki, inbe itoo moolmool le imot. Ngan dada dook mata le imot yo iyei urata gaongo nga, ngan ipaposo Maro ben ya in tooltool dook mata ki taunu. Le

ya in lono be iye di tooltool tigauagaua. Bong moonoo atu la iyekala di i. Ngan Maro in tool dook mata, bong di tooltool ngan yepongo kidi dook tiap. Ngan nen le Maro yo iyepe le taukan busunu i, in ole iye di tooltool yo ke noonoo nga, ngan tigauagaua belei? Ya in lono pang di tooltool mai san, inbe taukan busunu. Inbe dada ki yo be lon mulumulu ye i, in ipa ye dada noonoonoo yo ki nga, ngan tiyei urata gaongo. Le ya in igiri noonoo kiidi ye so dook tiap yo tayei nga. Yesoo, Maro in taukan busunu inbe tool dook mata le dada dook mata yo ki nga, ngan tiyei urata gaongo. Le ye patomonaingi i, ngan ole tawetewete kaiye ye dada yo Maro igiri noonoo kiidi ye i.

- 6. Maro in taukan busunu.** Ngan Rau ke Maro iwete ya in sul. Le in tarkilanga ke Maro ben ya in tinini iken galangana dook mata.
Kakinkata: 1 Yowan 1:5

6.1 Dada yo be tayep le taukada busunu ye i, in be lodo pang di diede ye mai san i. In dada tani yo be tayep le taukada busunu ye i. Ngan in dada tani yo dook mata ki taunu i. Le dada ke Maro yo be tayep le taukada busunu ipa ye lo galanga ki, inbe dada ki yo be lodo pang di diede ye mai san , ngan tiyei urata gaongo. Kakinkata: Yemis 3:17

Dada yo be tayep le taukada busunu ye i, in be tawala muridi pang dada dook tiap yo ke tana i nga, inbe tayep manga mooloo ye.

Kakinkata: Paposingi Betanga 21:1-2, 22-23, 27; [1 Korin 5:9-12]

- 6.2 Dada yo be tayep le taukada busunu ye i, in nen: Tiniidi ole igalanga dook mata inbe noonoo sa iken tiniidi tiap.**

Kakinkata: Matiu 17:1-7; [Epeses 1:4; Rau ke Woungu 24:3-4]

- 6.3 Maro in taukan busunu le ya in lono be idi nga tayep le taukada busunu lapau. Ya in lono be tayep dawa ben ya.**

Kakinkata: 1 Pita 1:14-16; Ibru 12:14

- 6.4 Maro in ipamede betanga be ole iyeie dada yo be tayep le taukada busunu ye i, in le pombe yidi.**

Kakinkata: 1 Tessalonika 5:23-24

- 6.5 Taye Maro tayei urata gaongo a be nen ngan dada yo nen ngan o pombe.**
Kakinkata: Pilipai 2:12-13; [Rom 8:28-29]

- 6.6 Yesu iwete nini dada tani yo be tayei urata gaongo ye i.**

Kakinkata: Matiu 11:28-30. Yesu iwete nen, kumata be tayei urata gaongo nen nga, ngan imarra paidi. Le ye kene yo be tayei urata nen nga, ngan tayei Yesu ole tatoo dada atu ye urata kiidi yo be tayei nga.

Maro in taukan busunu

1 Yowan 1:5

Maro in ikodo le imede ye dada ki yo itoo nga.

Maro in ikodo le imede ye dada yo be iloidi ye **nga**
Maro in ikyana tatar la ye Maro ye dada yo be iloidi ye **nga**
Yemis 1:17; 2 Timoti 2:13

Idingake be kanakana
Betanga ke Maro yo iwete iwete ngan moolmool:
Le so le imot yo ivetewete ye **nga**, ngan moolmool.

Yowan 14:16-17

Maro in lo galanga ki dook mata:
Ya in iyei so ye lo galanga ki, inbe dada
yo be lono pang di tooltool ye mai san i.

Yemis 3:17

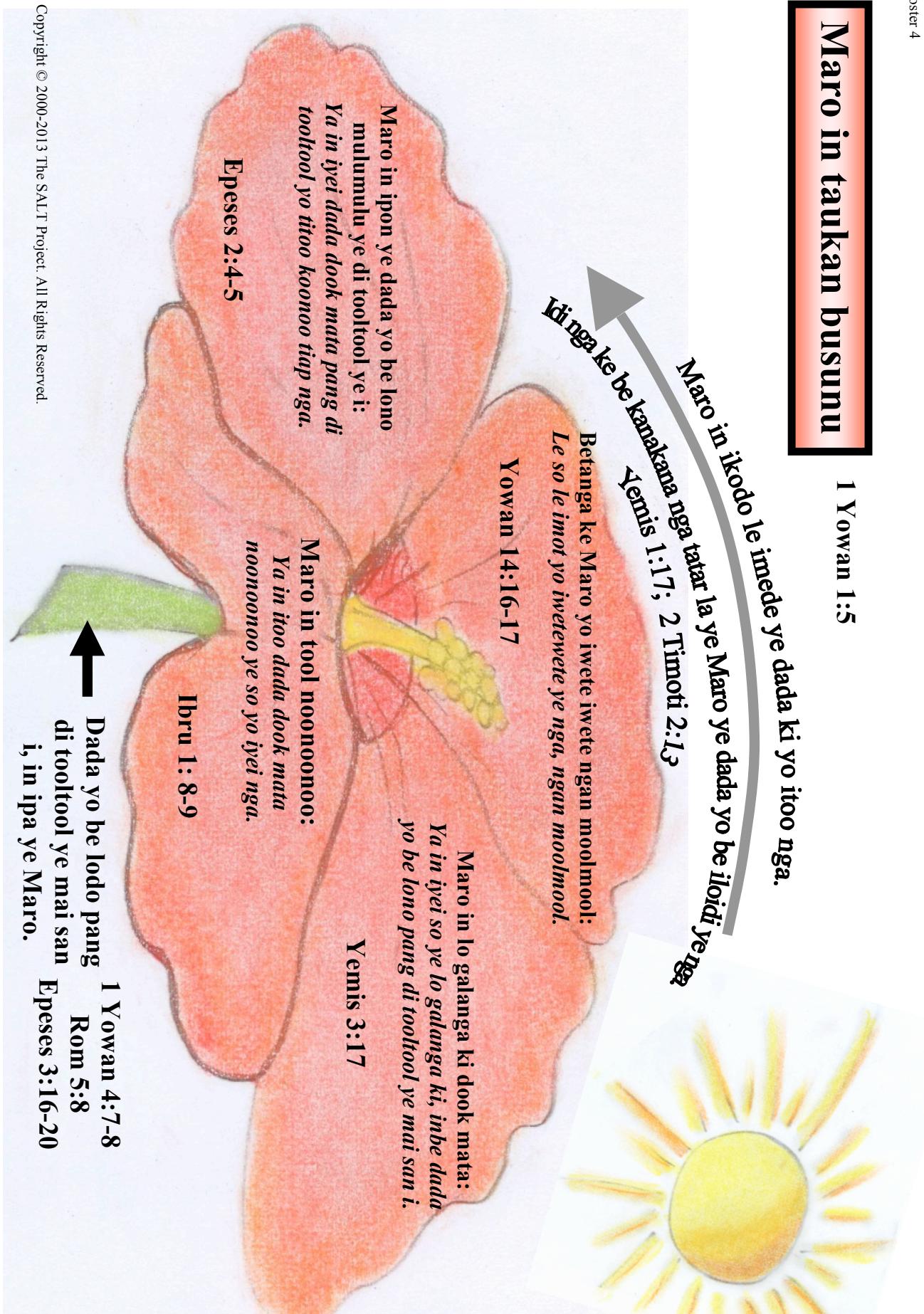
Maro in tool noonoonoo:

Ya in itoo dada dook mata
noonoonoo ye so yo iyei nga.

Epeses 2:4-5

Ibru 1: 8-9

Dada yo be lodo pang 1 Yowan 4:7-8
di tooltool ye mai san Rom 5:8
i, in ipa ye Maro. Epeses 3:16-20

Patomonaingi 5: Dada Yo Be Tayei Tooltool Dook Mata Ke Maro Ye I

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan idi nga ke be tayepe potai ye Maro ngan la be taye ben tooltool dook mata ki nga. Le dada in la be gaongo kidi tani in ole dook mata ye i. Ngan nen le idi nga be tapatarau inbe tikinkata Rau ke Maro. Inbe taye di diede kapala yo tiagaua ye baremem ke Yesu nga, ngan tagaua a tapatarau lapau. Ngan ye patomonaingi i nga, ngan ole takamata dada nangai yo be taye tooltool dook mata ke Maro ye i.

1. Maro in lono be taye ben di tooltool ki. Ngan ye punu in la le ikaratidi ye i.

1.1 Yesu iwetewete ye dada ki, inbe ye dada yo iye Maro tigauagaua ye i.

Kakinkata: Yowan 12:44-45; Yowan 10:30; [Maka 1:35; Maka 6:46].

1.2 Tamada Maro iwetewete ye dada yo iye Yesu tigauagaua ye i.

Kakinkata: Matiu 3:16-17; [Matiu 7:1-6; Yowan 12:27-28; Luka 3:21-22].

1.3 Maro lono be di tooltool tiyei ben di tooltool ki.

Kakinkata: Yowan 15:13-15; Matiu 11:19; [Yemes 2:23; Pumulenge 33:11].

1.4 Kakinkata gasanga ke Madia iye Mata nga. Ngan di ngan di tooltool ke Yesu.

Kakinkata: Luka 10:38-42; [Yowan 11:14-15, 34-36].

1.5 Yepongo ke Yesu: Ye kene yo be takamata yepongo ke Yesu ye in nga, ngan ole takamata soo urata yo ki i. Yesu iyei soo so yo Tamana lono be iyei nga, yesoo ya in lon galanga ye Tamana inbe itara lon medana ye.

Kakinkata: Yowan 5:19, 30; Yowan 8:28; [Yowan 10:17-18; Yowan 12:49; Yowan 14:10; Maka 1:35-38].

2. Ngan soo so yo be iyei idi le taye ben di tooltool dook mata ke Maro ngan nanga.

(Rau ke so kanningana 5a)

2.1 Ye kene yo tapatarau pang Maro ye in nga, ngan ben taye tawetewete.

Matiu 6:5-13

2.2 Ye kene yo tatar talngada be talongo betanga ke Maro nga, ngan be talongo soo so yo iwetewete paidi ye nga. Yowan 10:27

2.3 Ye kene yo be takamata Rau ke Maro inbe takinkati ye in nga, ngan in dada medana tani yo Maro iwetewete paidi ye i, in nain.

Pilipai 4:8-9, 2 Timoti 3:16-17; [Kolosi 3:1-3, 16-17]

2.4 Ye kene yo be tasung pang Maro ye in nga, ngan iyei idi le taye ben di tooltool dook mata ki. Tesalonaika 5:16-22, inbe Matiu 12:7

3. Ye kene yo be tapatarau pang Maro ye in nga, ngan ben taye Maro tawetewete.

(Rau ke so kanningana 5b)

3.1 Yesu ipatomonai idi ye pataraungu nga, ngan iwete nen:

- Kin kapatarau a be nen ngan di tooltool tikamatang ngan tiyitmak emim ye, ngan be. Kakinkata: Matiu 6:5-6
- Kin kapatarau ngan kawete betanga yo taukan punu nga ye pataraungu kiang, ngan be. Kakinkata: Matiu 6:7-8

3.2 Yesu iwete be tapatarau nga, ngan be tapatarau ben Matiu 6:9-13 iwete nga:
Kakinkata: Matiu 6:9-13

- 1) Be tawete lo ponana kiidi pang Maro inbe tayitmaka ene. (arono 9)
- 2) Be tatoro Maro a nen ngan so dook mata yo lono be iyei nga, ngan iyei. (arono 10)
- 3) Be tatoru ye kaningi yo ke katai nga, a nen ngan ikap paidi. (arono 11)
- 4) Be tatoro Maro a igiri noonoo yo kiidi nga, inbe idi lapau tagiri noonoo kidi diede yo tiyei paidi nga lapau. (arono 12)
- 5) Be tatoru a nen ipasongsongo idi le kin takapsap ye dada dook tiap ke touanga be, bong ilonidi le tayepe ye yepongo yo dook mata i. (arono 13)

3.3 Ngan so maiyoko yo be iken ye gaongo kiidi le imot i, in be tatoo dada yo moolmool in leu. Le in so maiyoko tani yo be iken ye pataraungu kiidi i. Ngan i pataraungu ke Dawiti yo iken ye Rau Garunu i.

“Tool Mai, kulkulunu be awete betanga atu nga, ngan ong in lom galanga ye le imot. Ong in kuyepe le kuwakai au. Le kuyepe ke mur inbe ke dama kiau lapau. Inbe kupoloko baem lo pok le au i atakrai welewele ye yo ong in lom galanga yau dook mata nga. Inbe lok galanga tiap ye yo lom galanga yau mai mata nga. Le ni nangai be ayegong a ala pang ye i? Ngan kumata be alo pang ete ye malala ke Maro nga, ngan ong la kuyepe ete ni. Too, kumata be adu pang ye malala ke di matenge nga, ngan ong in du kuyepe nango lapau. Too, kumata be alo ye ni yo ke ipa ye a ise i, too be adu ye ni yo ke ipa ye a idu in nga, ngan ong in nga kutokau ye baem go. Too, kumata le awete be au i lok galanga be todo ole itarkoo au le ole apa ye todo nga, ngan itarkoo au tiap, yesoo todo inbe sul nunngana ngan gaongo leu ye matam.”

“O Maro, matam kapsaninau dook inbe lom galanga ye so yo iken lok nga. Le kutou au a nen ngan lom galanga ye dada kiau. Ole nen ngan betanga kapala yo ke kaplungu nga, ngan iken lok. Inbe kurarau pang ye dada yo be takaua yepongo dook mata yo taukan motingi ye i.” (Rau ke Woungu 139:4-12; 23-24).

4. Dada yo Maro iwetewete paidi ye i. (Rau ke so kanningana 5c)

Be idi ngan tooltool ke Maro nga, ngan ole tawetewete inbe tapalongo panga leu. Le kumata be ya in tooltool kiidi nga, ngan ole taye i nen.

Kakinkata Yowan 10:27.

Dada Kapala yo Maro iwetewete paidi ye ngan nanga:

- 1) Maro iwetewete paidi ye Rau ke Maro. Ngan in dada medana tani yo iwete paidi ye in nain.
Kakinkata: Timoti 3:16-17

“Ngan betanga kiong in sul nunngana kiau ke be akamata dada inbe apa ye.” (Rau ke Woungu 119:105).
- 2) Kator di tooltool ke lo galanga yo lodi pang Maro mai san nga. Di ngan la di tooltool ke Maro yo lodi panga mai san le ke be tilonidi nga.
Kakinkata: Aposol 8:34-35
- 3) Maro ole matan kalidi ye soo so yo lod kaua urata ye nga.
Kakinkata Aposol 19:21

- 4) Soo so yo pombe ye yepongo kiidi nga. Ngan ye kene kapala ngan so tina ngan la Maro iwetewete paidi ye nga.
Kakinkata Aposol 20:2-3; Korin 16:8-9.
- 5) Soo so yo ke be tawete nin tiap nga. Ngan Maro in ke be iwetewete paidi ye bangabangana ki, too ye mianga lapau. Too, ke be lod kaua urata ye so, ngan yo ngan ben mianga. Ngan so yo be Maro iyei a pompombe nga, ngan ke be tawete nin tiap. Bong so tina ngan ben tarkilanga yo be Maro iwetewete paidi ye i. Le so tina ngan kapala betanga ki la tiwete tomonai a iken ye Rau ke Maro nga:
- Ye Luka 2:8-11 nga, ngan bangabangana ke Maro iwete ye Kirisi yo tinana ipasuiu i.
  - Ye Aposol 5:18-20 nga, ngan iwete paidi ye bangabangana ke Maro yo ipadu di Aposol ke Yesu a tidu tana ye rumu dook tiap kidi talnga dikidiki nga.
  - Ye Aposol 16:9-10 nga, ngan iwete ye kene yo Paulu ikamata mianga ye i.
  - Ye Aposol 16:25-30 nga, ngan iwete ye urata dook mata yo Maro iyeii a ipadu Selas iye Paulu ye rumu dook tiap kidi talnga dikidiki lono a tidu tana nga.
- 6) **Lo Silene ke Maro iken yang.** Ngan betanga yo iken yang i, in ye kene yo lomim galanga be so in dook, too moolmool ye i. Maro ole ikaua lo silene ki pang le iken yang ang tapmin.
Kakinkata Korin 2:12-13; Pilipai 4:6-7.
- 7) **Dada yo be lod galanga ben betanga yo talongo, ngan ipa ye Maro nga:**
Ngan idi nga ole tatouotou so yo talongo nga. Le so le imot yo Maro iwetewete ye nga, ngan betanga ki ole ipa rrata ye betanga yo iken ye Rau ke Maro nga. Bong kumata be betanga tina ngan ipa rrata ye Rau ke Maro tiap nga, ngan Maro iwete betanga yo ngan tiap. Le ong in ke be lom galanga dook ye betanga tina ngan. Kakinkata: Aposol 17:11; Yemis 1:17; [2 Timoti 3:16-17].
- Ong in ole kutada mianga atu. Ye mianga kiong tani in be kuye tool atu yo nimtooroo too rimam tiap i, in kayei kookoomim, ngan mianga tani in ipa ye Maro, too? Tiap! Kakinkata 1 Tasolonaika 4:3; Epeses 5:3; Yut 1:8.
  - Too, ong in lom tar nen Maro lono be le kouo koootoom, ngan Maro la iwetewete nen pong i, too? Tiap! Kakinkata Rom 12:17-18, 21.
- 5. Ngan idi nga be takamata Rau ke Maro a lod kau urata ye nga, ngan be takap lo galanga ye so yo takinkat betanga ki nga. Ngan dada in tiweta ye *medatesin*.**
- 5.1** Ngan medatesin in nen: Kanakana ngan ole lod kaua urata ye betanga yo Rau ke Maro iwetewete ye nga. Kakinkata Kolosi 3:1-3, 16-17; Pilipai 4:8.
- 5.2** Dada yo be tayei ye medatesin nga:
- *Tatoro Maro Amunu Silene be ipapos betanga yo moolmool ngan paidi.* Inbe tatoru be iyei idi le lodo be tatoo dada yo ke *medatesin* i, inbe lod kaua urata ye betanga yo takinkat ye Rau ke Maro nga.
Kakinkata Yowan 16:13; Yowan 5:37-39.
  - Ye kene yo takamata Rau ke Maro a takinkati ye in nga, ngan tatoridi idi taudu ye torungu yo nga:

- 1) Ngan betanga yo nga iwete pau belei ye Maro? (Kumata le be lom galanga ye betanga tina ngan tiap nga, ngan kukinkat betanga yo ipa muku ye betanga tina ngan.)
- 2) Ngan betanga nga soo so yo iken ye ke be akamata a akap lo galanga ye nga, too? Ngan so sa yo iken ye betanga ngan ke be ayeii nga, too? Ngan so sa yo iken ye betanga ngan ke be ayeii tiap nga, too?
- 3) Ngan betanga medana sa ipamedau a iken ye betanga ngan, too?
- 4) Ngan so sa yo tikodo kalau ye a iken ye betanga tina ngan, too?

6. Tasung inbe tayitmaka Maro ene.

- 6.1 Ngan ye punu yo a le tasung pang Maro ye in nen: Be tawete lo ponana kiidi panga ye yo ya in tool belei nga, inbe ye soo so yo iyei paidi nga.
Kolosi 3:16; Ibru 12:28
- 6.2 Be tasung pang Maro nga, ngan tasung ye betanga kiidi leu be, bong be tasung panga ye dada yo be tayepe ye i, in lapau. Pilipai 1:11; Ibru 13:15-16; [1 Korin 10:13]
- 6.3 Be tasung pang Maro nga, ngan tasung panga ye dada yo be tayei pang di tooltool kapala, nga lapau. Matiu 5:23-24; Rom 15:5-7.
- 6.4 Ye kene yo be tasung pang Maro ye in nga, ngan soo so yo be pombe nga, ngan nanga: Ole lodo pang di tooltool kapala inbe Maro mai san. Inbe tayei urata ke Maro a tayei soo so yo lono be idi nga tayei nga. Yowan 15:14, 17; Matiu 22:36-40

7. Soo so yo nookoot nga kuyei nga:

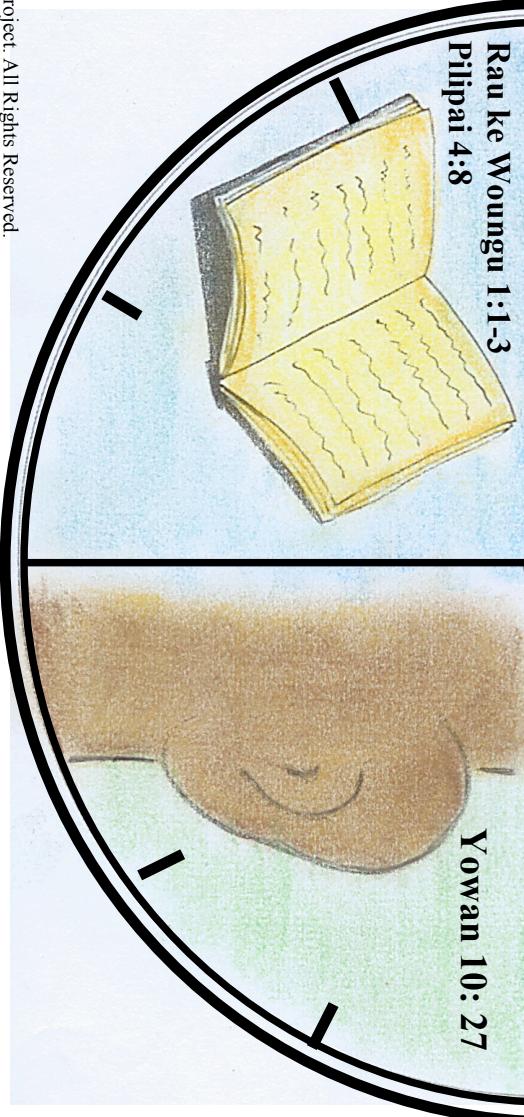
- 7.1 Kakinkat betanga yo iken ye Pilipai 4:6-7 nga, inbe lomim kuau urata ye. Inbe kawodo soo so yo Maro iwete pang ye a iken ye betanga tina ngan.
- 7.2 Kawodo betanga yo be lomim pang Maro ye mai san nga, ngan ilo ye rau atu pang Maro.
- 7.3 Kanakana ye wik atu atu nga, ngan kawodo dada yo be kapatarau ye i, in ilo ye rau. Inbe katoro Maro ye soo so yo be kapatarau ye nga. Lo ngan be kapatarau pang Maro ye so tina yo ipapos pang nga. Inbe kawodo so tina yo Maro iwete pang ye nga, ngan ilo ye rau. Ngan dada kiang ke pataraungu tani in ole nen:
Mande: ngan kapatarau ye di rara kiang
Tunde: ngan di tooltool kiang
Trinde: ngan bareme kiang ke sungunu
Ponde: ngan tana mai yo PNG i.
Paraide: ngan tana maimai nga le imot. (Too, tana mai atu yo lom ponana be kapatarau ye i.)

Yowan 15:13-15, 17

Dada yo be tayei tooltool dook mata ke Ma
1 Tes. 5:16-18
Mat. 12:7

Mat. 6: 5-7
Mat. 6: 9-13

Rau ke Woungu 1:1-3
Pilipai 4:8

Ye kene yo be tapatarau ye in nga, nga be taye tawetewete.
(Matiu 6:5-13)

1.

**Tawete lo
ponana kiidi
pang Maro inbe
tayrtmaka ene.
(arono 9)**

2.

**Tatoro Maro a nen ngan so dook
mata yo lono be iyei nga, ngan iyei.
(arono 10)**

3.

**Tatoro Maro ye kaningi yo
ke katai nga, a nen ngan
ikap paidi. (arono 11)**

4.

**Tatoru be igiri
noonoo yo kiidi
nga. (arono 12)**

5.

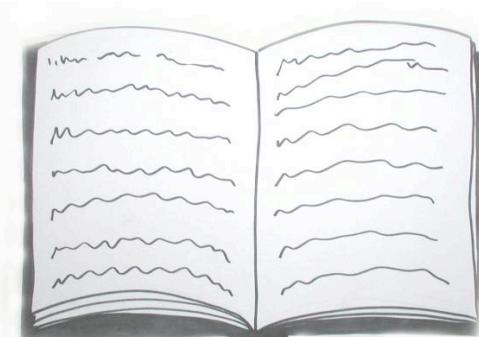

**Tatoru a nen ngan
ipasongsongo idi le
kin takapsap ye
dada dook tiap be,
bong ilonidi le
tayepe ye yepongo
yo dook matai.
(arono 13)**

Dada yo be Maro iwetewete ye i.

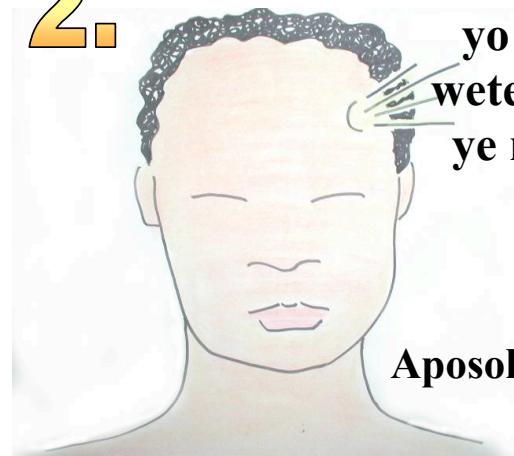
1.

Rau ke Maro

2 Tim. 3: 16-17

2.

Soo so
yo lod
wetewete
ye nga.

Aposol 8: 29

3.

Tatoo noonoon goo ke di
tooltool yo tiyepe potai ye
Maro nga.

Aposol 8: 34-35

4.

Soo so yo
pombe ye
yepongo
kiidi nga.

1 Kor. 16: 8-9

5.

Soo so yo ke be tawete nin tiap nga.

6.

Lo silene yo
iken lodo i.

Yowan 14: 27

Pil. 4: 6-7

Aposol 5: 19-20
Aposol 10: 9-16

**Idi nga ke be tatouotou so yo talongo betanga ki nga:
Aposol 17:11**

Patomonaingi 6: Idi Nga Maro Ikaratidi Pang Urata

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ye patomonaingi i nga, ngan be tawetewete ye soo punu a le Maro ikaratidi nga. Inbe tawetewete lapau ye yo idi ngan ben so yo balingi ki maiyoko ye matana i. Ngan Maro ikaratidi le dawa ben ya taunu kanningana. Inbe idi tooltool nga ikaratidi le lo galanga le gurana kiidi, inbe ke be tayetai ben lod ponana, too lod modoko nga. Ngan Maro ikaratidi nen a be nen ngan lodo pang di tooltool kapala tiye Maro mai san.

1. Ye Rau ke Maro ngan takamata betanga ki iwete nen:

1.1 Maro in lo galanga ki. Ngan la le ikarata tana i nga, inbe so le imot yo tiyepe ye nga, ngan ipitnaia lo galanga maiyoko ke Maro.
“Mukot yege ni nga, ngan ikarata lang inbe tana.” (Pudu 1:1)

1.2 Maro in itoo ya taunu lono ye dada yo be iyei nga. Ngan lono tani yo itoo in ole ikap gurana panga be iyei soo dada yo lono be iyei nga. Ye Rau ke Maro nga, “Ngan Tool Mai iwete nen, ‘Au i akarata di tooltool be tiyepe ye tana i. Bong ole agarung di tooltool inbe di asara a tikoo ye tana i.’ ” (Pudu 6:7)

1.3 Maro in ke be iyetai soo so yo be pombe lono nga.
“Tool Mai Maro in lon modoko inbe lon massingi dook ye yo ikarata di tooltool si tiyepe ye tana i nga.” (Pudu 6:6)

2. Maro ikarata so nga le imot.

2.1 Ngan Maro iwete leu, inbe ke le taudu le di kanpiki le tana inbe tiek ngan pompombe. Ngan iwete leu inbe so tina nga pompombe. Le so tina yo ikarata nga, ngan tiwodo betanga ki le iken ye rau ke Pudu tarkatingi atu.

2.2 Maro ikarata tool tamoto.
“Tool Mai Maro ikap tana a ikarata tool tamoto atu ye. Motong la ya taunu imaina amunu ilo ye tool tani in kadunu nga, ngan le tool tani in imadit a imaru inbe iyepe maurene.” (Pudu 2:7)

2.3 Maro ikarata garup atu.
“Ngan Tool Mai Maro iyeie tamoto tani a iken kalli. Le nga ye kene yo iken kalli ye in nga, ngan ikaua turana atu ke girigiri ki. Motong la ipokokala ni tani yo ikaua girigiri ki ye i, in ye tomoto tani kulini ke madini nga. Motong la Maro ikarata garup tani in ye tamoto in turana yo ikauu ye girigiri ki i.” (Pudu 2:21-22)

2.4 So maimai yo illos soo so yo Maro ikarata nga, ngan di tooltool tina.
“Ngan Maro ikaratidi a be nen ngan tayei ben ya taunu kanningana. Le ikarata di tooltool ru tina le atu garup inbe san in tamoto be tiyei ben ya taunu. (Pudu 1:27). Kakinkata: Yemis 3:7-9.

3. Maro ikarata di tooltool tamoto le garup le lo galanga le lodi yo iwetewete pang di ye soo so yo be tiyei nga, inbe ke be tayetai so nga.

3.1 Lo galanga (ke be lodi kaua urata ye so). Kakinkata: Rom 12:2.

Tawete nini betanga tani i: *Ngan idi nga ke be lod kaua urata ye kutodo, a nen ngan lod galanga ye so yo be tayei nga.*

- Ngan idi nga ke be tayei so paunu.
- Maro iyei idi le ke be lod tut so, a be nen ngan lod galanga ye so yo tipatomonai di ye nga. Lo ngan be tapatomonai di tooltool kapala ye so tina yo tipatomonai idi ye nga.
- Maro iyei idi le ke be tawetwete, a nen ngan taye di tooltool kapala tawetewete ye koodi.
- Maro ikap lo galanga dook paidi, a nen ngan be lod galanga ye dook. Kakinkata: Rom 1:20-21.

3.2 Dada yo be lodi kaua urata ye soo so yo tiyei nga. Kakinkata: Matiu 7:12-14

Tawete nini betanga tani i: *Ngan idi nga ke be tatoo dada kiidi idi taudu yo lod tar nga.*

- Maro ikap lo galanga dook paidi be ilonidi, a nen ngan tatoo dada yo lod wetewete ye ngan dook. Kakinkata: Rom 2:15; [Aposol 24:16; 1 Korin 4:4-5]
- Ngan idi nga ke be tayei dada yo be taye di tooltool inbe Maro tagauagaua ye nga. Kakinkata: 1 Pita 2:15-16; [Matiu 6:33]

3.3 Dada yo be tayetai so yo pombe pang yidi nga. Kakinkata: 1 Yowan 4:18.

Tawete nini betanga tani i: *Idi nga ke be tayetai ben lod ponana, too lod modoko dook tiap, too tatattadai, inbe katede malmal. Pilipai 4:4-7.*

4. So yo lodo be tayei nga

Lo galanga kiidi inbe lodo yo iwetewete paidi ye soo so yo be tayei inbe tayetai nga, ngan ikaua urata gaongo. Betanga yo iken ye rau ke Kolosi 3:15-16 nga, ngan iwetewete ye kapodo lono ye dada yo be tayetai so ye i. Inbe ye lo galanga kiidi ye dada yo kutodo ikaua urata ye i. Ngan dada ke patomonaingi le loningi ngan iwetewete ye dada yo tatoo idi taudu lodo ye soo so yo be tayei nga.
Kakinkata: Kolosi 3:15-16

4.1 Kumata le be lodo dook mata pang di tooltool kapala nga, ngan ole lod tar be tayei dada dook mata pang di yo be ilon di nga. Ngan tatoo idi taudu lodo ngan la le tayei nen nga. Kakinkata Matiu 22:37-40; Matiu 10:41-42.

4.2 So tol tina ngan iken yidi tooltool le ke be takaua Maro ben Tool Mai kiidi, too tiap ngan ole tawala muridi panga lapau.

4.2.1 Idi ngan ke be tawala muridi pang Maro lapau.

Kakinkata: Yowan 12:48-49; [2 Timoti 4:3-6].

4.2.2 Ngan idi nga ke be tatoo dada yo be tatara lodo medana pang Yesu ye i.

Kakinkata Rom 3:21-22.

4.3 Maro in ke be lono dook mata pang di tooltool kapala, inbe lono dook tiap pang di kapala, ngan tiap. Galesia 3:26-29; [Aposol 10:34-35; Aposol 17:22-27].

5. Ye punu yo a le Maro ikaratidi ye i.

5.1 Maro ikaratidi dawa ben ya taunu kanningana, a be nen ngan lodo pang di tooltool kapala tiye mai san. Kakinkata: Maka 12:29-31; [Matiu 22:37-40].

5.2 Maro in iyei idi le tayepe ye yepongo paunu, a be nen ngan tayei urata yo lon tar be tayei nga. Kakinkata: Aposol 17:24-27.

5.3 Maro ikamatidi tooltool ben idi nga so maiyoko ye matana. Kakinkata: 1 Pita 1:18-19; Yowan 3:16.

Ye 1 Pita 1:1-2 nga, ngan iwete paidi be dada yo ke di sasa kiidi nga, ngan dook tiap. Le Maro lono be idi nga tayepe nen tiap. Ngan la le Maro iyawara Yesu a isi be si ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo be igarungidi i. Ngan Yesu imata ye noonoo yo kiidi nga, le idi nga ben so maiyoko ye Maro matana.

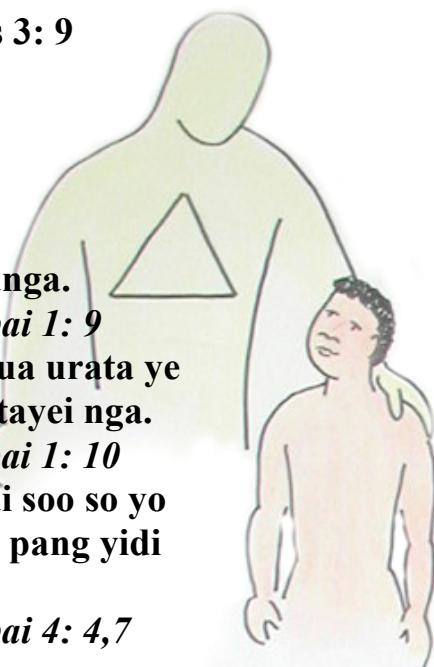
5.4 Lo ponana yo ipa ye Maro Amunu Silene nga. Idi atu atu nga, ngan Maro ikaratidi le dawa ben so yo kapala, ngan tiap. Ngan idi tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan Maro Amunu Silene ikap lo ponana yo ki ngan atu atu paidi. Le lo ponana tina ngan be talon di diede kapala ye. Ye kene yo tayei nen ye in nga, ngan la be idi le imot ole takodo le tamede ye lodo medana nga. Kakinkata Epeses 1:13; 1 Pita 4:10; [1 Korin 12:7-11].

Idi Nga Maro Ikaratidi Pang Urata

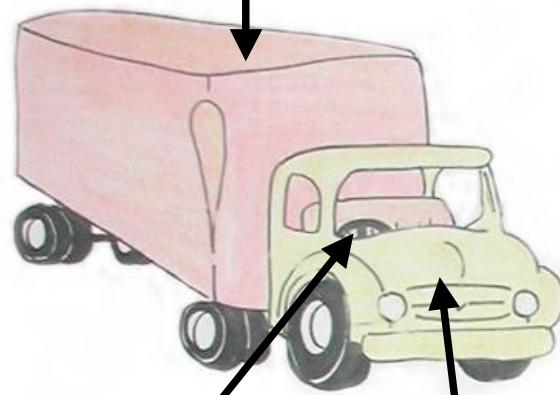
**Maro ikaratidi le dawa ben
ya taunu kanningana:**

Yemis 3: 9

1. Lo galanga.
Pilipai 1: 9
2. Lod kaua urata ye
soo so yo tayei nga.
Pilipai 1: 10
3. Tayetai soo so yo
be pombe pang yidi
nga.
Pilipai 4: 4,7

3. Dada yo be tayetai so yo
pombe pang yidi nga.

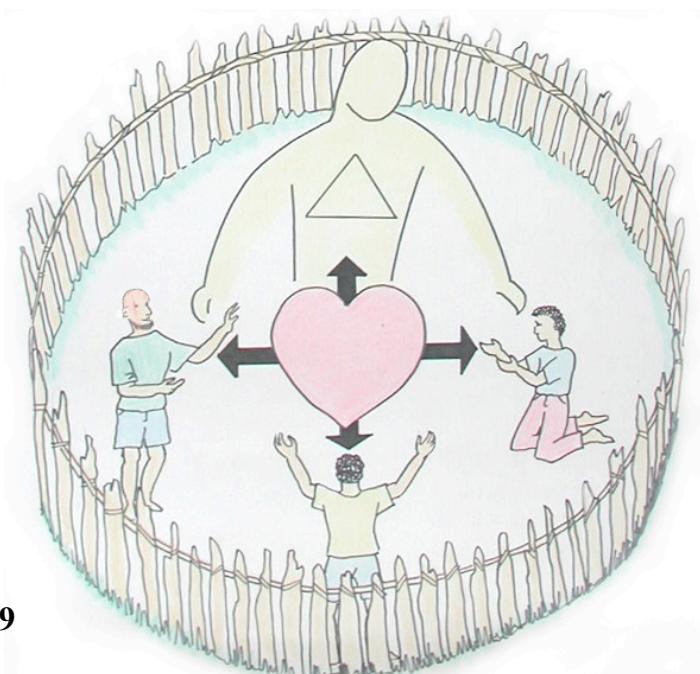
2. Dada yo be
lod kaua urata
ye soo so yo
tayei nga.

1. Lo galanga
kiidi.

**Nga
yelei a le
Maro
ikaratidi
nga?**

Galesia 3: 26-29

Aposol 4: 32-33
Kolosi 1: 3-4
Epeses 2: 10

**Maro
ikamatidi
ben idi
tooltool
nga ben so
balingi ki
maiyoko
ye matana.**

*Tayepe dook mata potai ye Maro
inbe di tooltool kapala lapau.*

Patomonaingi 7: Maro Lono Paidi Mai San Ngan La Le Ikap Ger Ki Paidi Nga

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Maro ikap ger ki paidi be ilonidi a nen ngan lod galanga be ya in taukan busunu le ke be tayezi noonoo tiap. Ya in ikaratidi be tayepe ye yepongo yo dook mata i. Ngan ger tina ngan ipatnaia dada ke Maro yo be tayepe ye i, in paidi. Ngan nen le takapke be tatoo ger tina bong ngan le tamol. Ngan ger tina ngan ipatnaia dada yo be takapsap ngan tayezi noonoo ye i. Le idi nga ke be tatoo ger tina ye guranga yo kiidi idi taudu, in tiap.

1. Ger yo imuku le illos ger kapala i: Ngan tool kidi Paresi atu itoro Yesu ye soo ger ke Maro imuku le illos ger kapala i. Kakinkata betanga ke Yesu yo iraua betanga ke Paresi tani a iken ye rau ke Matiu 22:36-40 nga.

2. Ger ke Maro yo sangual nga: (Pamulenge 20:1-17)

Ngan ger ke Maro tina yo sangaul nga, ngan ikap paidi. Le ger tina ngan ipatnai dada nangai dook mata yo ya lono be tatoo a nen ngan yepongo kiidi dook mata nga. Inbe ger tina ngan itara ben ker paidi le kumata be tayepe ye ker tani in nga, ngan ole tayepe dook inbe lodo iken silene dook mata lapau.

2.1 Ger ke Maro yo atu le lo imot ye pai nga, ngan ikap lo galanga paidi ye dada yo be lodo pang Maro ye mai san i.

- 1) Idi nga be lodo pang Maro yataleu mai san.
- 2) Be tasung pang di maro yo kai padodo nga be.
- 3) Tapootoo sokorai Maro ene ye so sa be.
- 4) Tamaryoo ye lal yo Sande i. Ngan lal ke maryoongoo tani in lal maiyoko le tayezi nen ngan la be Maro matan kalidi nga.

2.2 Ger ke Maro yo limi le lo imot ye sangual nga, ngan ikap lo galanga ye dada yo be lodo pang di tooltool kapala ye mai san i.

- 5) Taraua pang di tamada le tinada.
- 6) Taraumata sokorai di tooltool kapala be.
- 7a) Kaye di tooltool kapala kagaua tinimim ye dada ke di kerenge be.
- 7b) Kayei dada dook tiap ke bauk be.
- 8) Kapino so ke di tooltool kapala be.
- 9) Kallungu di tooltool ye betanga be.
- 10) Matamin gorengana ye so ke di tooltool kapala be.

Ngan Ger ke Maro yo sangaul leu ngan la tipapos paidi nga. Bong ger alunu kaiye la iken ye rau garunu ke Maro nga.

3. Ngan soo punu a le Maro ikap Ger tina ngan paidi ye i:

Di tooltool lodi galanga ye punu moolmool tiap. Motong la Yesu ipatomonai di tooltool ye ger tina ngan punu moolmool nga. Ngan betanga kapala yo tinanpootoo ye ger tina ngan nanga:

3.1 Ngan kumata le be lom dook tiap pang em atu nga, nga ong in kudada ger yo limi be atu ki i, in pono. Ngan ger tani in iwete be taraumata di tooltool be. Ngan Yesu iwete nen be lom dook tiap pang tool atu nga, ngan ben kudada ger tani in pono oo. Kakinkata: Matiu 5:21-22

- 3.2** Ngan ger yo limi be ru ki i, in nen: Kin kuyei bauk be. Ngan Yesu iwete be kumata le matam gorengana ye tool san nintooroo too rimana nga, ngan ben kudada ger tani in pono oo. **Kakinkata: Matiu 5:27-28**
- 3.3** Ngan Ger ngan iwete paidi be lodo pang di tooltool yo tiyepe potai yidi nga, ngan mai san. Le idi nga be lodo pang di mai san dawa ben yo idi taudu lodo paidi mai san nga. [Paroranga So 19:18]. Di Yuda tipatomonai di tooltool ye so yo iken ye Rau ke Maro tiap nga. Ngan di Yuda tina ngan tiwete nen, be lom pang di diem mai san, bong lom dook tiap pang di koi kiong. Bong ngan Yesu iwete in dada dook tiap, le iwete pang di tooltool be lodi pang di koi kidi mai san inbe tipatarau ye di. **Kakinkata: Matiu 5:43-44**

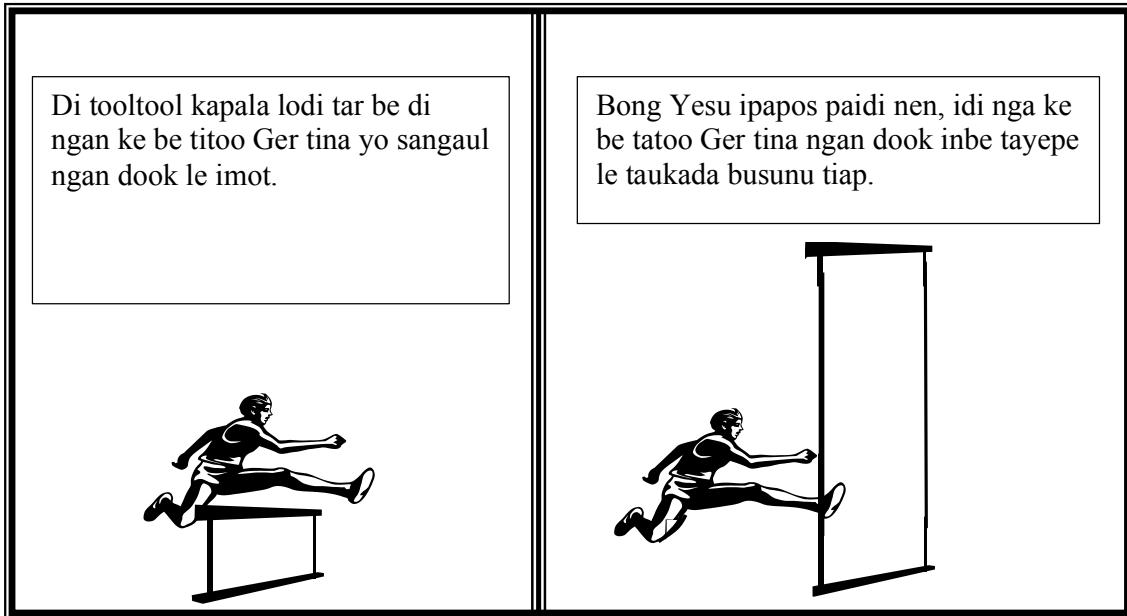
4. Ye punu ru ngan la le Maro ikaratidi nga.

- 4.1** Maro ikaratidi le dawa ben ya taunu kanningana le ole lodo panga mai san.
Kakinkata: Matiu 22:36-38.
- 4.2** Ngan idi tooltool ke Kirisi yo so sa iyakala matada tiap nga, ngan dawa ben tiroongoo, le tasukete nunngana yo pombe pang yidi i, in pang di tooltool kapala ye dada yo be lodo pang di ye mai san i.
Kakinkata: Matiu 22:39-40.
- 4.3** Yesu iwete nen, ger tina le imot ngan punu iken ye ger ru yo nga.

5. Ngan dada sa yo imoo paidi be tadada ger pono, ngan tiap.

Ngan kumata le be tool sa itoo ger tina betanga ki kasin tiap nga, ngan ya in iyei dada dook tiap ke noonoo. Inbe ya in ben idada ger tina le imot pono oo. Le idi nga takamata nen, ole imoo paidi ye yo be tatoo ger tina ngan dook nga. Ngan idi nga takamata nen, be tiwata gaunu dook tiap atu ye ooroo medana, bong kumata be ooroo tani in soonoo kasin pukbe nga, ngan ole gaunu tani in posokbe a ila.

Kakinkata: Yemis 2:10

Kayepe ye gaongo maimai tiap inbe karau torungu yo nga, lo ngan be kawete pang di tooltool kapala:

5.1 Di Paresi ngan di kuto maimai kidi Yuda. Le ye rau ke Matiu 5:20 ngan Yesu iwete belei ye di?

5.2 Nga yelei a le Maro ikap ger paidi nga? Kakinkata: Galesia 3:19-25

5.3 Ngan ger tina ngan iyei idi le tayepe dook? Soo so iyei idi le tayepe dook i?
Kakinkata: Galesia 3:19-25.

5.4 Idi nga be tatoo ger ke Maro a be nen ngan ipamulidi ye so dook tiap yo be
igarungidi i? Kakinkata: Rom 3:20-24.

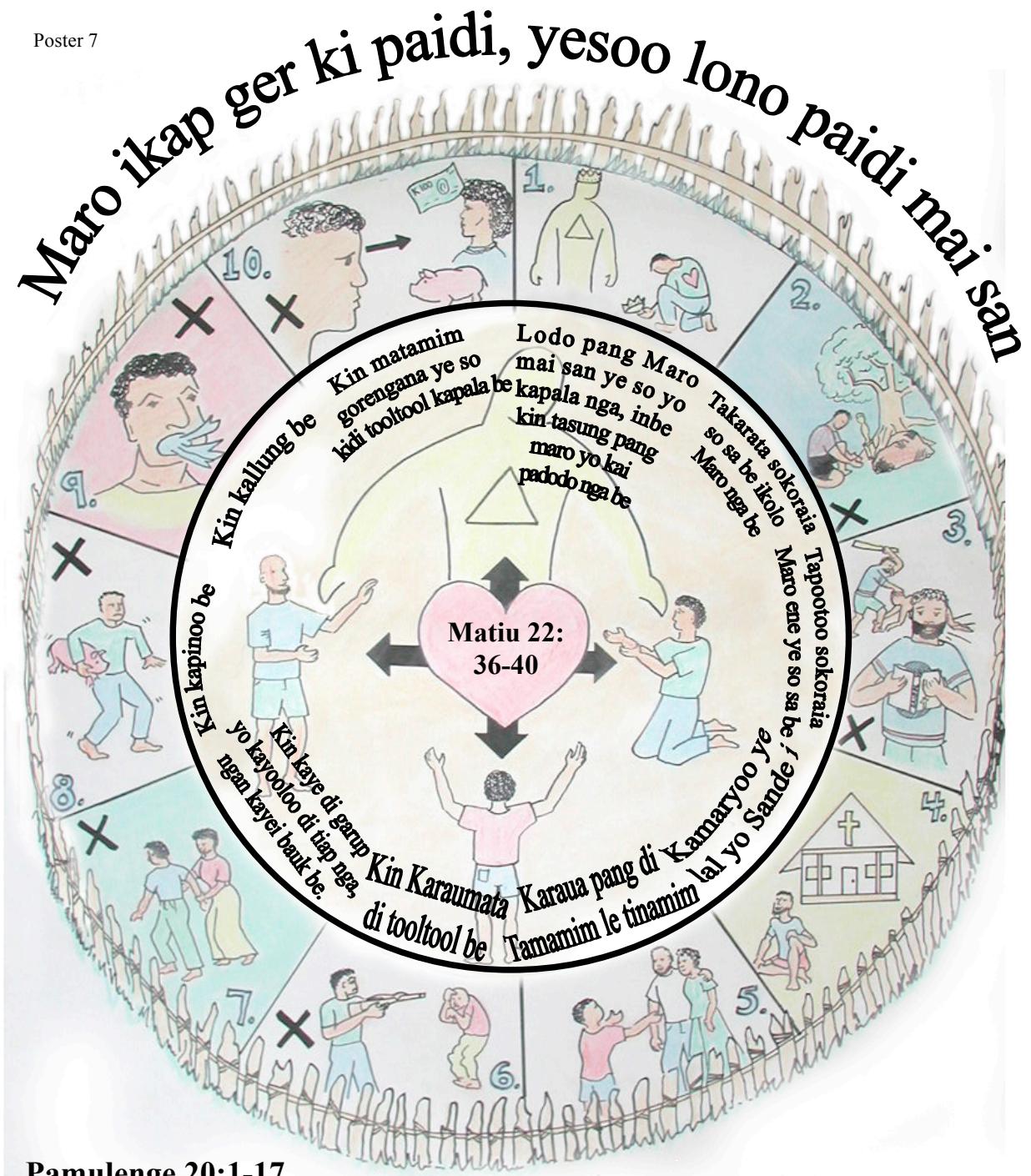
5.5 Ger ke Maro ipaposidi ben idi nga tooltool ke noonoo le ke be iyemanai idi ye.
Bong dada yo be lono paidi ye mai san i, in ole ilonidi belei?
Kakinkata: Rom 3:20-24

5.6 Ngan soo so iyei idi le tayepe ben tooltool noonoonoo ye Maro matana i?
Kakinkata: Rom 3:24-26.

5.7 Dada yo be lodo pang di tooltool kapala ye mai san i, in iyei ger le itar kanono
belei? Kakinkata: Rom 13:8-10.

6. Yesu iyei so le imot yo ger ke Maro iwetewete ye nga.

- Yesu iwete nen, “Ngan au i asi nga be si ayei betanga ke Ger tina a kanono pombe le imot.” Kakinkata: Matiu 5:17; Yowan 8:46; 1 Pita 3:18
- Kumata be tayepe potai ye Maro nga, ngan idi nga tayepe ger parmana tiap.
Kakinkata: Galesia 5:18
- Dada yo be lodo pang di tooltool ye mai san i, in iyei ger tina le itar kanono moolmool. Kakinkata: Rom 13:8-10

Pamulenge 20:1-17

Matiu 5:21-22, 27-28, 43-44

Matiu 5:17

Galesia 5:18

Rom 13:8-10

**Yesu iwete nen, ger ke Maro le imot
ngan pudi nga igaua le iken ye ger
ru leu tina nga: Matiu 22:36-40**

Patomonaingi 8: Nga Yelei A Le Tayei Noonoo Nga?

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan patomonaingi i iwete paidi ye so dook tiap yo di tooltool tiyei nga. Ngan so maiyoko in nen; di tooltool nga matadi so mata. Idi nga tarkilanga ke Maro iken yidi le ikaratidi be tayepe dook. Bong kanakana nga, ngan di tooltool tiyepe ye dada yo ke Maro ngan tiap, ngan nen le tigarungu di tooltool kapala inbe di tapdi lapau.

- 1. Maro ikaratidi pang urata, le tarkilanga ki iken yidi. Ngan betanga i tawetewete ye, ye patomonaingi limi be atu.**
- 2. Maro lono paidi mai san ngan la le ikap ger ki paidi nga. Ngan betanga i tawetewete ye, ye patomonaingi limi be ru. Ngan ger tina ngan dook mata paidi, inbe iwete paidi ye dada yo be tayepe ye i. Bong kumata be ger tina ngan dook mata paidi nga, ngan yelei a le imoo paidi be tatoo nga?**
- 3. Kirisi ipasak pang di Paresi ye dada dook tiap kidi.** Di Paresi ngan di kuto maimai kidi Yuda ke Sungunu le tikamata Rau Gurunu ke Maro in kaiye. Di ngan lodi tar be titoo ger yo ke Maro ngan dook le imot. Di ngan tiwete so atu, lo ngan be tidik la tiyeie so san. Bong Yesu iwete di ngan tikapsap ye dada kidi yo tiwete so atu, lo ngan be tidik la tiyeie so san nga. Le betanga kidi la iken ye rau ke Maro yo iken ke lopo nga. (Kagaua ye budanga maimai tiap, inbe kawetewete ye betanga nga.)
3.1 Matiu 23:23-24
3.2 Matiu 23:25-26
3.3 Matiu 23:27-28
3.4 Matiu 6:1-4
- 4. Gasagasanga ke tool atu kidi Paresi iye tool ke sodangingi pat atu: Luka 18:9-14. (Kakamata budanga kase atu a tiyei tomonai ye dada ke di tooltool ru tina nga.)**
4.1 Ngan tool kiidi Paresi tani in iwete soo betanga pang Maro i? (arono 11-12)
4.2 Ngan tool ke sodanangi pat tani in iwete belei pang Maro? (arono 13)
4.3 Ngan betanga yo Yesu iwete ye gasanga i nga, ngan punu belei? (arono 14)
4.4 Ngan yelei a le Yesu igasa gasanga i nga? Ngan sei tool iwetewete panga i? (arono 9)

5. Kapodo lono in ni yo dada yo lod kaua urata ye ngan pombe ye i.

(Rau ke so kanningana 8a)

(Di tooltool ke ni kapala tiwete kapodo, too soodoo kapala yo ke timidi ngan la dada yo nen ngan pombe ye i. Kapodo lono tiap.)

5.1 So yo iken tool lono, lo ngan be ipas ye koonoo a isi i, in la igarungu le tinini giri leu ye Maro matana i. Ngan so yo tool ikani ye koonoo a ilo pang kapono lono i, in ke be iyeii le tinini giri leu tiap.
Kakinkata: Maka 7:14-23.

5.2 Maro ikamata tool lono ngan la be ikilla ben ya in tool belei nga.

Kakinkata: Luka 16:14-15.

5.3 Gasanga ke kai dook mata inbe kai dook tiap: Luka 6:43-45.

- Kumata be Maro matan kalidi ye yepongo kiidi nga,
→ ngan yepongo kiidi dook mata.
- Kumata be idi taudu matad kalidi ye yepongo kiidi nga,
→ ngan yepongo kiidi dook tiap.

6. So kapala yo be takamata ye tool yo itoo dada ke Maro tiap i.

(Rau ke so kanningana 8b)

6.1 Kapono lono in la dada dook tiap pombe ye i. Galesia 5:19-21; [Rom 1:28-32]

- Dada dook tiap ke bauk
- Lodo kaua ruata so dook tiap a tayei
- Takuu di so sadu be tilonidi
- Katede malmal a taraumata di tooltool
- Dada ke be matada yoonoonoo, inbe matada so in iso paidi
- Takamata idi ben idi nga ede maimai ye di tooltool kapala
- Dada ke pinoongoo
- Tipayitidi inbe tayei ben di tooltool kapakapa

6.2 “Ngan so dook tiap tina le imot nga, ngan tool lon kaua urata a iyeie tool le giri leu ye Maro matana.” (Maka 7:23)

6.3 Di tooltool ngan tikapsap le titoo dada dook tiap. Ngan nen le di ngan tiyei ben di tooltool mata kis. Kakinkata: 2 Korin 4:4

7. Maro in lon kaua dada dook mata yo be tayepe ye i. Ngan tool be Maro Amunu

Silene iyepe ye nga, ngan ole itoo dada yo nen ngan ye yepongo ki. Galesia 5:22-26

- Lono pang di diene mai san
- Lon ponana
- Iyepe ye lo silene
- Itoko too katene le katen malmal tarai tiap
- Ilon di tooltool
- Iyei dada dook mata leu

8. Katar manga kasin a lomim kaua urata ye dada yo nga, inbe kapatarau ye.

8.1 Dada yo be katoo ye patarungu in nen:

Katoo betanga yo iken ye Rau ke Woungu 23 nga be kapatarau ye.

“Tool Mai, ong in matam kalau dook mata,
 inbe so le imot yo amaka ye nga, ngan kop pau.
 Ya in ikaua ni dook mata pau be ayepe ye,
 le so kiau ke kumu ngan isup dook mata.
 Inbe ikap gurana pau le ipatnaia dada yo moolmool in pau.
 Ngan kene yo apa todo lono ye in nga, ngan atattadai tiap,
 yesoo Tool Mai kuyepe yau.
 Au i atoko koro kiong ke panga le akodo le tutube.
 Ngan ong in kuyeie mailang atu pau dama kidi koi kiau.
 Inbe kupati wel lo kutoke ruku kiau ipon le matiti.
 Ngan au i lok galanga nen,
 dada dook mata inbe dada yo be lodi pang di diedi ye i, inbe so dook mata yo
 kiong nga,
 ngan ole kupaponau ye, ye ke tina yo kanakana nga le imot ye yepongo kiau.
 Le Tool Mai au i ole ayepe ye rumu yo kiong i,
 in ikenen leu nen a tala. Moolmool.” (Rau ke Woungu 23)

8.2 Dada san yo be katoo ye pataraungu in nen: Kakinkata Epeses 3:16-18. Katoo betanga yo iken ye rau ke Epeses 3:16-18 nga be kapatarau ye nen:

“Tool Mai atorong be kuyeai au a akodo le amede ye so kiong yo dook mata ki taunu nga. Nen le au i apatarau be kutoo dada kiong dook mata tani a kupamede lok ye gurana ke Amum Silene, a be nen ngan akodo le amede. Inbe au i lok be Yesu kuyepe yau a kupamedau ye yepongo kiau. Ngan au i apatarau nen be kupamedau a be nen ngan akodo le amede dawa ben kai yo ramini itorobono tana a idu lopo le imede mata i. Ngan ye dada yo nen i, ngan la be so le imot yo be ayei nga, ngan ole ayei ye dada ki yo be lodo pang di diede ye mai san i. Le apatarau be au i ole lok galanga dook ye Kirisi lono yo pau in mai belei nga. Ngan lono yo pau i, in mai le mai san a ipa le ilo ete inbe idu lopo inbe ingana ni mai i le imot, le tool sa ke be lon galanga ye pitiap yege.”

8.3 Ngan ang nga ke be katoo betanga yo nga iken ye Rau ke Maro ngan ye pataraungu kiang. (Too be katoo betanga san yo iken ye Rau ke Maro nga, ngan so kiang.)

- 1) Rom 8:28-29
- 2) Rom 8:35-39
- 3) Yowan 6:37-40
- 4) Pilipai 2:5-11
- 5) Pilipai 4:4-7
- 6) Rau ke Woungu 139:23-24
- 7) Rau ke Woungu 51

Kapodo lono in ni yo dada le imot pombe ye i.

Dada dook mata

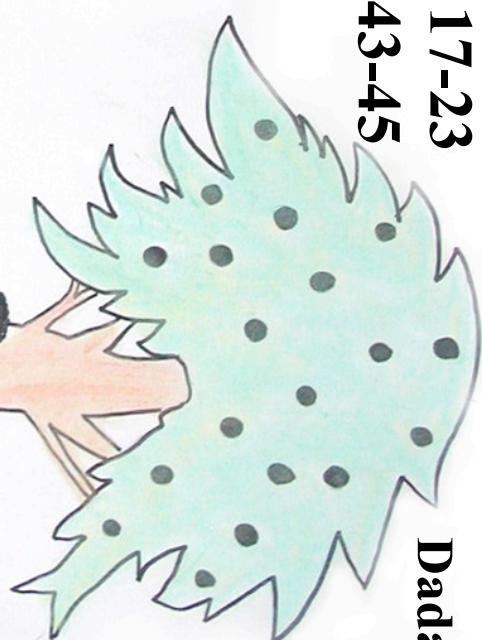
Maka 7: 17-23
Luka 6: 43-45

Dada dook tiap

Maro matan kala
yepongo kiong

Ong tauum matam
kaka yepongo
kiong

Maro i kamata tooltool ye
dada ki yo iyei nga tiap, bong
ikamata kapono lono ben ya in
tool belei nga. Luka 16: 14-15

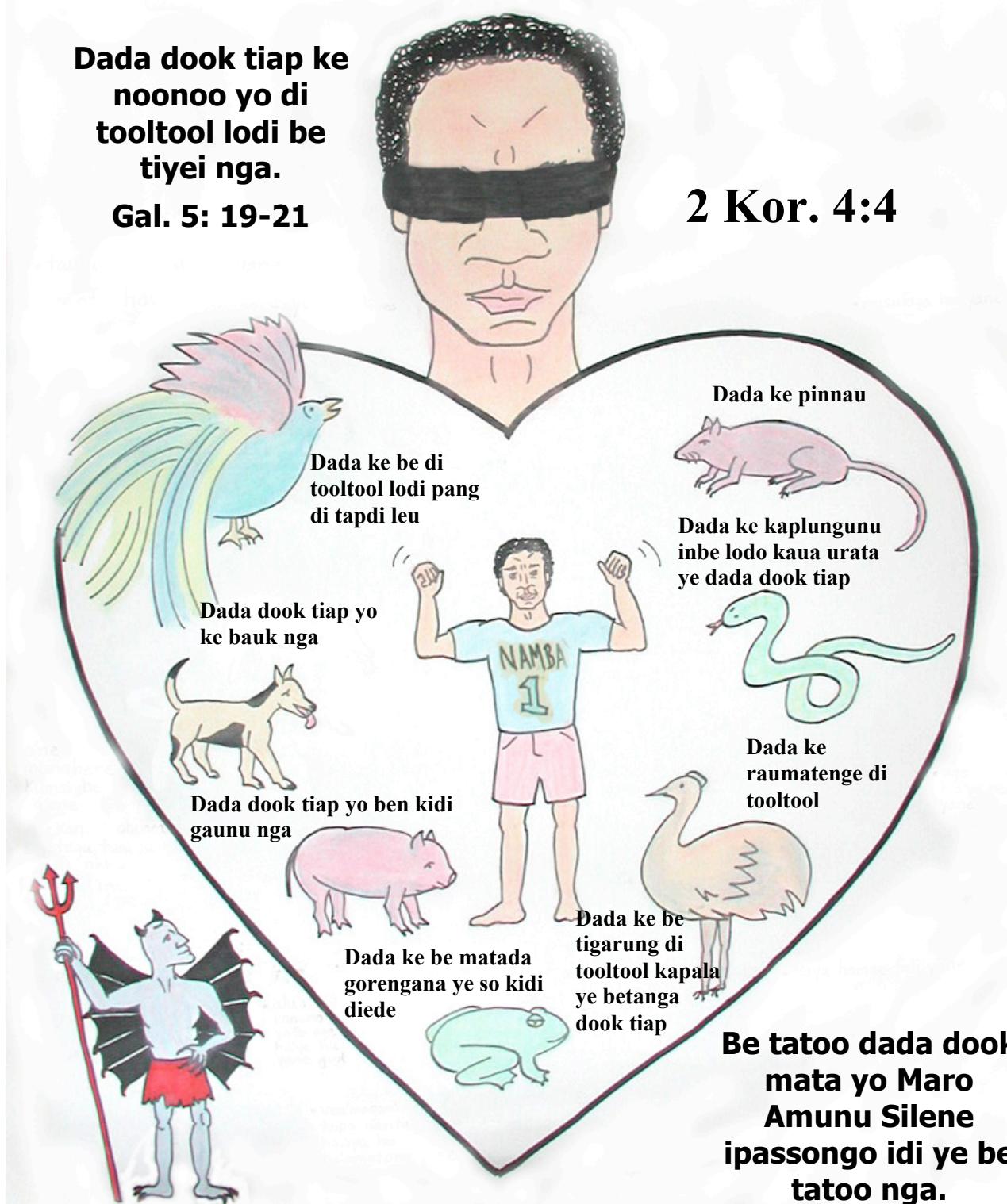
Tool kapono
lono yo noonoo
iken ye i

**“Ngan dada dook tiap le imot yo iken tool kapono
lono, lo ngan be ipas a isi diki nga, ngan la iyeie tool le
giri leu ye Maro matana nga.” Maka 7: 23**

**Dada dook tiap ke
noonoo yo di
tooltool lodi be
tiyei nga.**

Gal. 5: 19-21

2 Kor. 4:4

Patomonaingi 9: Soo So Be Takauu Ye Dada Kiidi Ke Noonoo Yo Tayei Nga?

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ye kene yo di tooltool be titoo dada dook tiap ye in nga, ngan ole tigarung so dook mata yo Maro ikap pang di nga. Le soo so yo be pombe i, in ole tisolo masngana mai. Inbe di tooltool tina yo titoo dada nen nga, ngan ole yepongo kidi dook tiap le dook tiap ki taunu. Bong Maro lon kaua dada dook mata atu paidi.

- 1. Dada ru la be tatoo ye yepongo kiidi nga.** Ngan atu in somai, inbe san in kase.
(Rau ke so kanninanga 9a) Kakinkata: Matiu 7:13-14

1.1 Dada atu in ilo pang ye Maro.

1.2 Dada san in be kutoo nga, ngan ole ong taum kugarungong.

1.3 Dada yo noonoo pombe ye malala yo kidi so sad i.

“O tool dook tiap. Ong in em mai san le di tooltool tikamataong ben boi ke muttu yo ilolo lang katene i. ngan ong in guram san ye patokongo le kulos di tooltool ke malala kapala. Inbe kuwete nen, be ong in ole kulo pang malala ke Maro, inbe ole kuyitmaka kookoowoo kiong ke burungu a ilo ete le illos di kanpitiki yo ke Maro nga. Le ole kuyei ben kuto mai a lo kuwur ye kookoowoo kiong ke burungu meneng kawal kutono ete ni, ye ni yo di maro man tigaua ye i. Inbe ole allos eng tene nga le alo pono ke ete, inbe au tauk ole ayei ben Maro yo iyepe ete ni.”
(Esai 14:12-14)

Di bangabangana ke Maro le imot yo itar di nga, ngan di so dook mata. Inbe Satan in tool dook mata, bong ikapke be iyei ben Maro le ikapsap ye dada dook tiap ke noonoo. Le di bangabangana kapala titoo dada dook tiap ki. Ngan la le Satan iye di bangabangana yo titoo, ngan tiyei ben di so sad i nga.

- 1.4 Dada yo noonoo pombe ye di tooltool ye i.** Ngan Maro in itar di asara matana matana alunu san. Bong atu yo dook tiap, inbe lo galanga ki dook mata, in la moto i. Ye kene atu in moto tani la itoro garup nen. Iyei ne, “Ai, ngan Maro iwete pang belei? Iwete be kakan kai le imot yo ikodo kumu lono ngan puana tiap, too?” Ngan garup tani in iraua betanga ki nen, “Be amkan kai yo ikodo kumu lono ngan le imot puana. Bong Maro iwete pam be kai atu yo ikodo kataunu ke kumu i, in be amkana puana be. Kumata le be amkani too amtoka nga, ngan ole ammata.” Motong la moto iwete pang garup tani nen, “Tiap! Ang nga o ke be kammata tiap. Ngan Maro in lon galagna nen, ye kene yo be kakani ye in nga, ngan ole matamim galanga dawa ben Maro le lomim galanga ye so yo dook mata inbe dook tiap nga.”

Motong la garup tani in matan kenen ye kai tani in puana nga, ngan dook mata ke kaningi. Le nga lon kaua urata nen, dook mata ke be lok galanga ye so yo dook mata inbe dook tiap nga. Motong la ikaua kai puana tina ngan atu a ikani, inbe ikap kapala pang nintooroo a ikan lapau nga.” (Pudu 3:1-6)

Maro iwete pang Atam iye Ewa be kin tikana kai puana yo be ikap lo galagna pang di ye so yo dook mata inbe dook tiap, in be. Bong ngan Atam iye Ewa titoo Maro koonoo tiap, bong titoo di tapdi lodi ye so yo be tiyei nga, ngan titoo Maro ye so dook mata yo iwete pang di ye, ngan tiap. Ngan di tooltool le

imot yo ke tana i nga, ngan tinadi le tamadi la Atam iye Ewa nga. Le di natudi le imot nga, ngan dawa ben di tamadi le tinadi yo Atam iye Ewa nga. Di tooltool le imot ngan lodi be tiyei soo so yo lodi be tiyei nga le titoo Maro tiap.

2. Di tooltool yo lodi galanga ye gurana ke Maro tiap nga: Rom 1:20-22

Ye kene yo be idi tatoo dada tani nga, ngan ole yepongo kiidi dook tiap le dook tiap ki taunu.

3. Be tatoo dada dook tiap nga, ngan ole ben tayepe todo lon:

Kakinkata: Romans 1:28-29

4. Kumata be lod kaua urata ye dada dook tiap nga, ngan dada tina ngan ole igarungidi: Kakinkata: Philippians 3:18-19; [John 3:19-20]

5. Dada dook tiap yo noonoo pombe ye nga. (Rau ke so kanningana 9b)

Ye patomonaingi limi be tol nga, ngan Satan itou idi ye dada yo lod kaua urata ye nga. Inbe ye patomonaingi limi be pai nga, ngan tipatomonai idi be noonoo pombe lodo ye dada dook tiap yo lodo be tayei nga.

5.1 So dook tiap kapala yo di tooltool titoo di tapdi lodi le gurana kidi a tiyei, ngan nanga:

- Tiyei dada dook tiap ke bauk
- Lodi kaua urata ye dada yo giri leu ngan a tiyei
- Tisung pang di maro yo kai padodo nga
- Takiudi so sad i be tilonidi
- Lodi dook tiap pang di tooltooool kapala a tirau di
- Katedi malmal
- Lodi be edi maimai le tiyepe ete ye di tooltool kapala
- Matadi gorengana ye so kidi diedi
- Lodi be tila ye mailang maimai a la tiyei dada matana matana yo dook tiap nga.

Kakinkata: Galesia 5:19-21.

5.2 Ngan betanga yo ngan iwetewete ye Maro yo lon modoko ye kene yo be di tooltool titoo dada dook tiap ye i.

Tool Mai, au i lok pong mai san le ole awouo woungu atu pong. Ngan woungu i ke di tooltool ke Isrel yo kumu ke ooroo wain nga. Inbe tool yo lok panga mai san i, in kumu ke ooroo wain iken meneng kawal pono ete ni ye ni yo tana ki dook mata i. Ya in ikelngana tana ke kumu tani a iyau pat ki a ikoo, motong la ipe ooroo wain yo dook mata ngan ye. Motong la ire rumu mooloo atu yo be tiyepe ye a matadi kala kumu tani ye i, inbe ikarata ni yo be tipisi wain puana surunu ye, in lapau. Le nga iyepo inbe itar matana ye wain tina be itar kanono nga, ngan ole dook mata, too tiap. Ngan nen le Tool Mai iwete nen, “Ang di tooltool ke Yerusalem le Yuda nga, ngan ang ngan ole kayei ben tool ke karatanga betanga kataunu yau aye kumu kiau yo ke ooroo wain i. Ngan au i ayei urata le imot yo be ayei ye kumu tani nga, ngan soo urata be ayeii mulu i? Au i atar matak be wain tina ngan itar kanono yo dook mata nga, ngan nga yelei a le itar kanono dook tiap leu nga?”

Ngan kumu ke Tool Mai yo matan kala i in ananpootoo di tooltoool ke Isrel. Inbe kumu yo itar matana be ooroo wain ki itar kanono dook mata i, in inanpootoo di tooltool ke Yuda. Ya in itar matana be tiyei so sa yo dook mata nga, bong ngan tiap. Ikamata di tiraumata di tooltool a rara kidi imati nga leu. Inbe itar matana be ole tiyei dada dook mata yo noonoonoo nga, bong ngan tiap. Ilongo di yo tisolo masngana a titangtang nga. (Esai 5:1-4, 7)

5.3 Di tooltool ke Isrel tilongo Maro koonoo a titoo betanga ki tiap. Ngan nen le nookoot nga di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan di ngan la be tiwete pang di tooltool ye betanga ke Maro nga.

6. Dada dook tiap yo ke noonoo nga, ngan kiidi. Ngan Maro ole ikarata betanga ke dada dook tiap ke noonoo yo tayei nga. Le dada ru la be tayimi noonoo kiidi ye nga. Ngan dada atu in kiidi, inbe san in ke Maro.

6.1 Ngan dada yo kiidi taudu i, in be iraridi pang ye matenge.
Kakinkata Rom 3:10-12; Rom 8:-8; [Rom 3:23]

6.2 Dada yo ke Maro in nen: Maro lono be di tooltool le imot titara lodi medana pang Yesu Kirisi nga, ngan ole iyei di le tiyei tooltool noonoonoo ye matana.
Kakinkata: Rom 3:21-26; Yowan 3:16-18; Yowan 5:24; [2 Korin 5:21]

6.3 Di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan di ngan ke be tiyei dada yo dook tiap ngan lapau.
Kakinkata Yowan 3:16-18.

6.4 Kamalum pang Maro Amunu Silene a nen ngan iportak lomim mulu le katoo dada yo ki nga.
Kakinkata: Galesia 6:8; Epeses 4:21-24; Epeses 5:15-17; [1 Pita 2:15-16]

6.5 Kirisi ikap so le imot yo tamaka ye nga, ngan paidi oo.
Kakinkata: Kolosi 2:10-15; Rom 6:19-23; [2 Pita 1:3-8].

Satan itoo dada kiidi taudu yo lod kaua urata ye

nga, inbe i garung idi. *Rom 1: 21-23, 29-31*

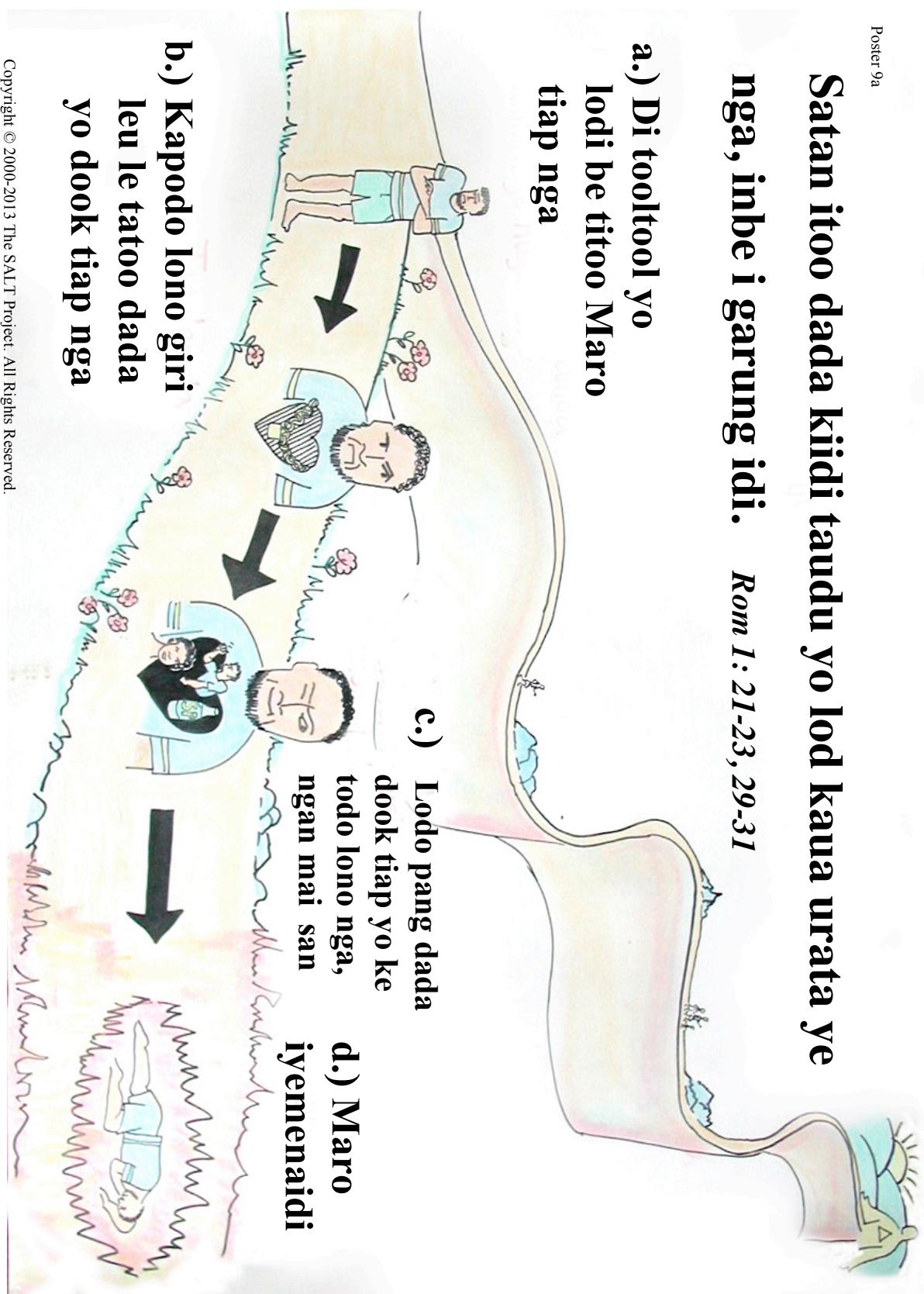
a.) Di tooltool yo
lodi be titoo Maro
tiap nga

c.) Lodo pang dada
dook tiap yo ke

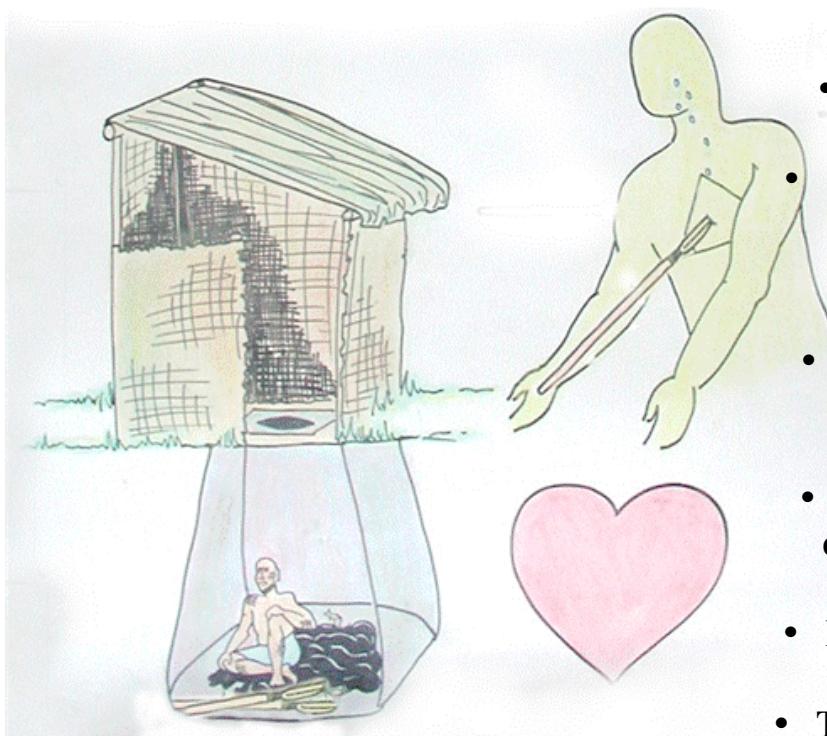
todo lono nga,
ngan mai san

d.) Maro
iyemenaidi

b.) Kapodo lono giri
leu le tatoo dada
yo dook tiap nga

So kapala yo be takamata ye tool yo itoo Maro tiap i.

- Dada dook tiap ke bauk
- Lodo kaua urata ye so dook tiap a tayei
- Tasung pang di maro yo kai padoolo nga
- Takuu di so sadu be tilonidi
- Lodo dook tiap pang di diede a tarau di
- Katede malmal
- Takamatidi ben idi nga edi maimai ye di tooltool kapala
- Matada gorengana ye so kidi diede
- Tala ye gaongo maimai a tayei so matana matana yo dook tiap nga.

*Galesia 5:19-21
Esai 5:1-4, 7*

**Idi le imot nga
ole Maro
iyemenai idi ye
noonoo kiidi.**

**Rom 3:10-12
Rom 3:21-26
Epeses 2:3
Kolosi 2:10-15**

Patomonaingi 10: Satan In Tool Belei, Inbe Dada Ki Yo Iyei Urata Ki Ye Nga

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan patomonaingi i, in iwete nini dada yo Satan iyei urata ke ye i. Inbe iwete nini Satan in tool belei. Inbe ya in ipa ke ngai. Inbe dada ki dook tiap yo be iyei paidi nga. Inbe dada yo be itoo ngan ole betanga ki tina yo irau ngan kanono pombe nga.

1. Satan in tool belei, inbe ni yo ipa ye a isi i. (Rau ke so kanningana 10a).

1.1 Satan in Maro ikarata. Bong iyege urata ki yo Maro ikauu panga be iyeii i, yesoo iyei dada dook tiap ke noonoo.

“Au i atarong be kuyei kuto mai pang di bangabangana kiau. Ngan urata in la akauu pong i. Le ong in kuyepe kawal kiau yo mison in pono, inbe kumatau yo ek mai san ke be di tooltool tipayitau ye nga. Ye kene yo atarong ye in nga, ngan kuyepe dook mata san. Bong mooloo tiap inbe kumadit a kuyei noonoo, inbe kugarung di tooltool ke ni mai i le imot. Ngan la le kuto mai ke di bangabangana kiau, apamoo ong a kukoo ye kawal kiau, inbe akatte ong a kuyege malala ke Maro a kudu pang tana nga. (Isikel 28:14-16).

Kakinkata: Paposingi Betanga 12:7-9.

Maro itara Satan le imuku pang di bangabangana ki kapala le iyepe ete ye di. Le Satan iyepe dook mata, bong dada dook mata ki tina ngan iyei ye so yo dook tiap nga. Le Satan iyei ben koi pang tool yo ikarata i. Ngan kene yo Maro ikarata Atam iye Ewa ye in nga, ngan yepongo kidi dook mata le taukadi noonoo. Bong Satan tani in ipalele betanga yo ke Maro nga. Ngan nen le Atam iye Ewa titara lodi medana ye kaplunghunu yo ke Satan nga, le tiwala muridi pang Maro. Ngan la le gurana yo ke tana i, in ya itoka nga.

1.2 Satan in maro ke tana i. Le dada dook tiap inbe so kapala yo tiyei a tiwala muridi pang Maro ye nga, ngan ipa ye Satan. Kakinkata: 2 Korin 4:4

[Satan in tikiu lapau ye tool yo matan kala tana mai i le imot i. Yowan 12:31; Yowan 16:7-11.]

1.3 Satan isere dada yo be igarung di tooltool le tilledi a tipaso i.

- Kin kakap tutang dook leu: Kakinkata 1 Pita 5:8.
- Ngan dada dook tiap atu ke Satan in tattadaingi: 2 Timoti 1:17; [Rom 8:14-15]

2. Satan ilung be iyei so dook mata a nen ngan be tatoo ngan iparamidi inbe igarungidi. (Rau ke so kanningana 10b).

2.1 Dada yo ke kaplunghunu ngan tamana la Satan i. Kakinkata Yowan 8:44.

- Di tooltool tikono i ye ngara yo tisui ye dede nga. Ngan dede in matana koiene, inbe matana san. Le kumata be i pitola mata inbe matana gorengana ye ngara yo iken ye dede in nga, ngan ole ikapke be ikan taraii. Le ole ikono ye dede tani.
- Di tooltool ke malala mai atu yo ene India i, in di tooltool tikono di mongki ye matuk kanono. Ngan matuk tani in ole tidodo gumono mitiap atu, lo ngan be tisoua ye ooroo medana atu, inbe titar pat maimai tiap pattu lo lono. Le ye kene yo mongki ikamata matuk tani be iman nga, ngan lono be le ikap pat

tina. Le ole idap ye matuk gumono tani be lo ikap pat tina, ngan baene isaurai le ke be ikulposi a iko tiap, yesoo tiwata matuk tani in pang ye kai punu. Le mongki tani in ole iyepe nen le di tooltool tipuske a tikauu, too tiap, ngan iyepe nen le lo imata.

- Ngan gaunu gok ke ni silene yo edi Wulp ngan maimai. Le di tooltool be tipei gaunu ye di nga, ngan ole tisirim pul matana kidi ye rara. Lo ngan be tikelmai pul tina ngan punu idu ais lono, inbe matana yo rara iken ye ngan ise pang ete le se ipos. Le di gaunu gok tina ngan kumata be tikamata pul matana yo rara iken ye nga, ngan ole la tidam ye medi. Ngan kene yo iyei nen ye in nga, ngan pul ikoro mene le rara ki ya taunu idu a iyinu le le imata.

2.2 Satan in illung di tooltool a tikapsap le tiyeisa ya in o bangabangana ke Maro yo ipa ye nunngana a isi i. Kakinkata: 2 Korin 11:14.

- Ngan noonoo in dawa ben dede yo i ikono ye i. Too, dawa ben ooroo medana yo iparama mongki i. Too, dawa ben pul matana yo ikoro gaunu gok mene a imata. Ngan so yo nga tarkilanga ke dada yo be noonoo iparama di tooltool ye i. Kakinkata: Galesia 5:19-21; [Rom 6:23].
- **So dook mata yo Maro iyei nga, ngan Satan iyei le ben so dook tiap.** Bong iyei le dook mata tiap lapau. Ngan idi nga tayei so tina ye dada yo dook tiap. Ngan la le so tina ngan igarungidi inbe igarung di tooltool kapala lapau nga.

Betanga yo ananpoto betanga kapala ye nga.	Dada dook mata yo tayei so ye nga.	Noonoo pombe, yesoo tayei dada dook tiap.
Kai puana yo iken kumu yo ene Iden in lono i.	Kanigi: Maro iwete pang Atam ye Ewa be tikan kai yo kapala ngan puana. Bong be tikana kai yo be lodi galanga ye dada dook mata inbe dada dook tiap, in puana be.	Satan iwete pang Atam iye Ewa be kai puana tani in tikani ngan ole tikap lo galanga dook mata ye. Le Atam iye Ewa titara lodi medana ye betanga ki. Satan illung di a tikani le di tapdi tigarung di.
Dada yo be di tamoto le garup tagaua tinidi ye i.	Di kerenge leu ngan la ke be tigaua tinidi nga.	Di tooltool yo tikere tiap be tiyei bauk nga, ngan titoo ger ke Maro tiap. Di kerenge yo tila tiye di tamoto le garup kapala tiyei bauk nga, ngan tiyei noonoo.
Pat ke yimoongoo so	Pat ke yimoongoo so, in so dook mata ke be ilonidi ye yepongo kiidi.	Di tooltool lodi mai san pang pat ke yimoongoongoo so inbe matadi gorengana ye so kidi tooltool kapala. Di tooltool tiyimi di tooltool kapala ye pat be tiyei dada yo dook tiap nga.

3. Noonoo igarungidi. So yo kiidi nga la Satan ipa ye be igarungidi nga.

Ngan so kapala yo ananpootoo ye ngan nanga: (Rau ke so kanningana 10c).

1) Tapayitidi ye so kiidi inbe so yo tayei nga. Inbe tapayitidi ye gurana le urata yo tatoko nga.

“Ye kene yo be tapayitidi ye in nga, ngan ole tipammoo idi. Bong tool irautoo le idu lopo i, in ole ipuske lo galanga dook mata.” (Burungu Dook Mata 11:2).

[Yemis 4:6]

Tapayitidi, ngan ole takamatidi idi taudu ben idi nga ede maimai.

Tarautoo idi, ngan ole idi taudu lod galanga moolmool ye dada yo kiidi nga.

2) So yo di tooltool lodi be le tiyei nga. Di tooltool titoo dada dook mata yo be tikan le tiyin inbe tiye di ramadi le niditoooroo tiken ye, in tiap. Ran le kaningi ngan dook mata, inbe Maro iwete be dada yo be di kerenge tiken gaongo ye i, in dook mata lapau. Bong dada yo nen nga, ngan ke be igarungidi taye di tooltool kapala lapau. Ngan ole igarungidi ye kene yo tatoo dada yo be tayei ye, in tiap nga.
Kakinkata: 1 Yowan 2:16

3) So ben pat le so ke lonloningi yo takamata ngan lodo panga mai san nga.
Kakinkata 1 Timoti 6:9-10.

4) Satan lono be igarungidi rara atu inbe di diede kapala lapau, a nen ngan taparpootoo le tayepe ki ki.

Kakinkata: Yemis 3:7-10.

5) Satan iyei di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga le taparpootoo.

- Di tooltool yo tigaua ye bareme ke sungunu atu nga, ngan tiparpootoo.
Kakinkata Yemis 3:14-18.
- Di tooltool ke bareme matana matana ke sungunu yo ke Yesu nga, ngan tiparsu ye betebetanga a tiparpootoo le tiyepe ki ki.
Kakinkata: Yemis 4:1-3; 1 Korin 3:4-5, 16-17; [Kolosi 3:12-15; Rom 14:3-4, 10-13; Galesia 1:6-9]
- *Satan in lono pang dada yo be tasorai di diedi a tagaua lodo inbe tagauagaua ye i, in tiap.*

6) Satan dada ki atu in tattadaingi. Ya in iyei idi a tatattadai a be nen ngan tayei so yo be tayei ngan be. Kakinkata: Luka 12:4; [1 Pita 3:14]

4. Maro in lon kaua dada dook mata atu paidi.

4.1 Tool ataleu yo be tatattadai i, in la Maro i.

Kakinkata: Luka 12:4-7; 2 Timoti 2:25-26.

4.2 “Tool Mai iwete nen, ‘Au i lok galanga ye soo so yo be ayei a alonong ye nga. Ngan au i o ke be agarungong tiap. Le lomim tut a kanam ye lal yo be ayei so tina ngan pang ye i.’” (Yedimia 29:11)

4.3 Ngan sei tool be iloso patokongo yo be pombe i? Ole Maro la be iloso patokongo tani i, le di tooltool yo titoo, betanga ki nga, ngan ole tiye Yesu tiyepe ye lo ponana.

Kakinkata: Rom 8:35-39.

Satan in sei tooltool, inbe dada ki nga belei?

Maro la ikarata Satan i: Isikel 28:14-15, 17

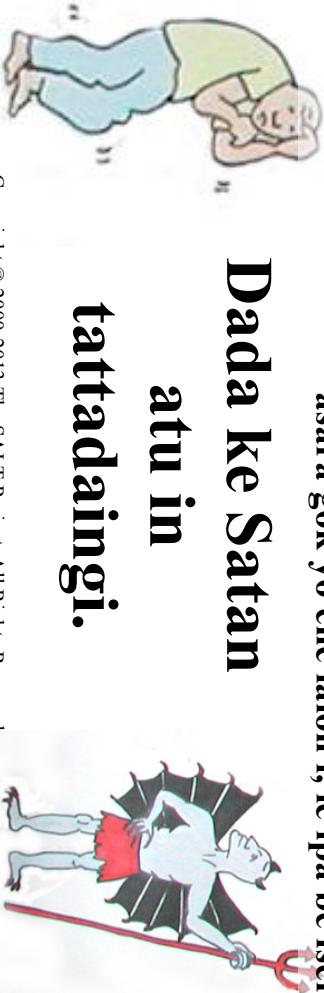
- Satan in ya la maro ke tana i: 2 Kor. 4: 4
- Ya in isere di tooltool be igarung di a ikan di: 1 Pit. 5: 8

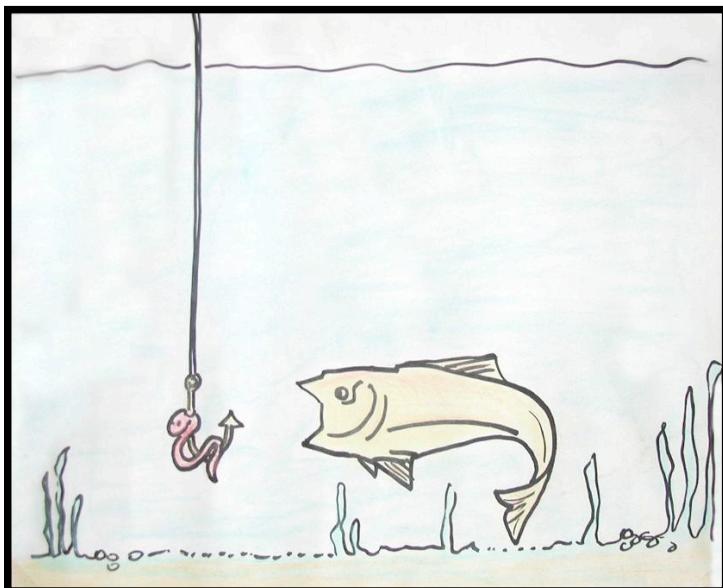

1 Pit. 5:8 "Ole kakaptutang dook ye yepongo kiang, inbe mattamim kalang dook, yesoo koi kiang yo tool kuto mai kidi so sad i, in ya la ipa be isere di tooltool yo be igarung di i. Ngan ya in dawa ben asara gok yo ene laion i, le ipa be isere so yo be ikan nga."

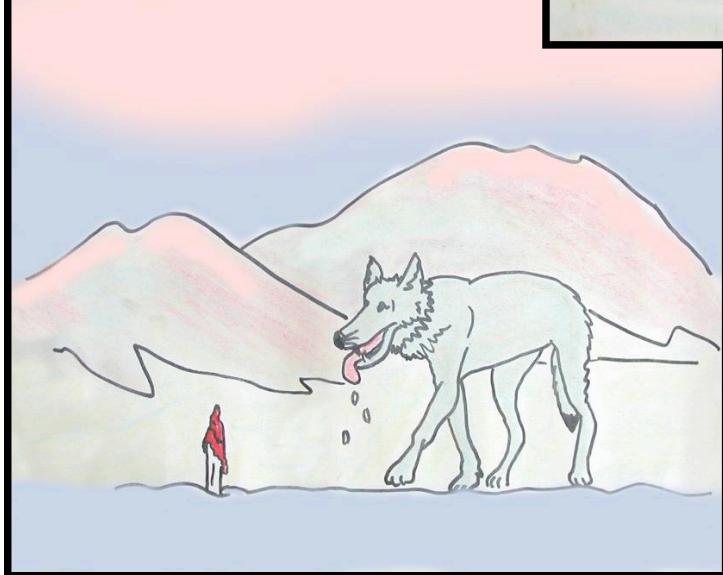
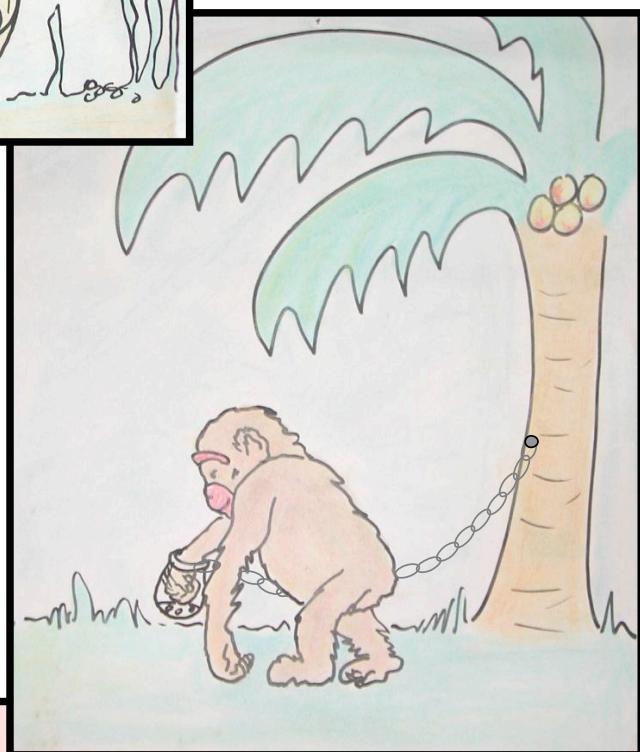
Dada ke Satan
atu in
tattadaingi.

"Maro iyei idi a be tatattadai, ngan tiap. Bong iyei idi le ke be takodo le tamede, inbe lodo pang di tooltool mai san, inbe idi taudu takaptutidi dook ye panga kiidi." 2 Tim. 1: 7

**Dada yo ke
kaplun gunu
nga, ngan
tamana la
Satan i.
Yowan 8:44**

**Satan ya taunu
ipalele dada ki le
ben bangabangana
ke Maro yo ipa ye
nunngana a isi i.
2 Kor. 11:14**

Satan itoo dada kiidi taudu yo lod kaua urata ye nga, inbe igarungidi.

1.

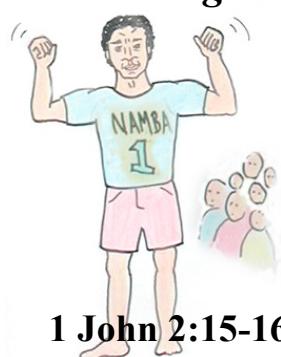

Dada dook tiap ke
kaningi le yinung ran
medana, inbe yeingi
bauk.

1 Pita 2:11

3.

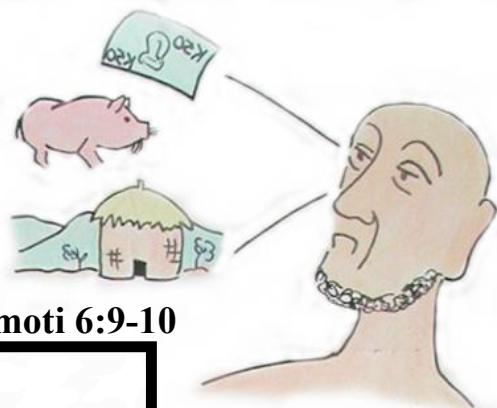
Tayitmak
idi taudu ye
so yo tayei
nga.

1 John 2:15-16

Matada pat le so matana
matana yo ke tana i nga

2.

1 Timoti 6:9-10

5.

Di rara atu tiye di diedi
tiparpootoo

Yemis 3:9,10

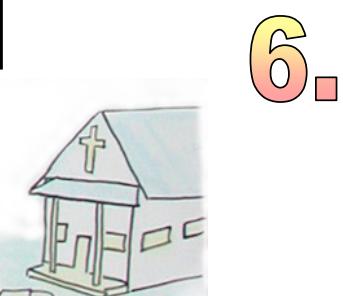
Yemis 3:14-18

Di tooltool yo ke Kirisi nga,
ngan tiparpootoo

4.

Tattadaingi

Mat. 10:28

Di tooltool yo ke Kirisi nga,
ngan tiparpootoo

Patomonaingi 11: Maro Iyei Urata Dook Mata Paidi Inbe Ikau Idi A Iipamulidi.

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Maro in lono be le tala potai ye, bong noonoo kiidi la iyei idi le tayei koi ke Maro nga. Bong Maro lono be ipaposo dada yo be lono mulumulu yidi ye i, le igiri noonoo yo kiidi nga. Ngan in dada tami yo Maro iyei urata dook mata paidi a igiri noonoo kiidi, inbe ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo be igarungidi i. Yo be Maro in lono paidi mai san tiap nga, matin nga le igarungidi ye noonoo kiidi yo tayei nga, bong ya in lono paidi mai san ngan la le lono be igiri noonoo kiidi nga.

- 1. Ngan idi nga muku ngan yepongo kiidi dook tiap, motong la Maro iyei urata dook mata paidi nga.** Le ke be idi nga lod galanga dook muku ngan, lo ngan be takaua so dook mata yo ipa ye Maro i. (Rau ke so kanningana 11a).

1.1 Ngan idi nga tayeisa o noonoo kiidi mai tiap. Bong in moolmool tiap.

1.2 Idi taudu nga ke be tayei noonoo yo iken lodo nga a ikoo tiap. Le ke be tayei lodo a igalanga tiap lapau. “Di tooltool lodi nga ikaua urata ye so matana matana yo dook tiap nga, inbe kutodi ikaua urata dook tiap lapau. Le sei tool lon galanga ye dada kidi yo nen i?” (Yedimia 17:9)

1.3 Bong Maro in la ke be ikarata lodo le paunu mulu i, inbe ikap loningi yo ke amudu paunu ngan paidi i.

“Au i ole akarata lomim le paunu, inbe akaua Amuk yo paunu in pang. Inbe ole agiri so yo iparama kapomim lono le imede mata ben pat nga. Inbe au i ole ipamadit lomim a nen ngan katoo betanga kiau.” (Isikel 36:26)

- 2. Maro in lono paidi mai san, le lono be tayei ben di tooltool ki.**

(Rau ke so kanningana 11b).

2.1 Bong Maro in iyepo le taukan busunu lapau le lono pang noonoo tiap.

2.2 Ngan noonoo kiidi la iwonokala dada yo be taye Maro tagauagaua dook mata ye i. Be tayei tooltool moolmool ke Maro nga, ngan ole takarata lodo dook. Ngan Maro yataleu in la ke be igiri noonoo kiidi inbe ikarata lodo le igalanga i ye kene yo be tatara lodo medana panga ye i. Inbe tatara lodo medana pang Yesu be ya in la ke be igiri noonoo yo kiidi ngan lapau i.

Kakinkata: Yowan 4:39-4; Yowan 6:35-40; Yowan 10:14-18.

2.3 Maro ipapos paidi ye dada yo lono paidi ye mai san i.

Kakinkata: Yowan 19:1-12, 16-20; Luka 23:39-46, 53-54; Luka 24:1-7.

2.4 Maro lono paidi mai san le idi nga takaua yepongo dook mata yo taukan motingi i. Kakinkata: Yowan 20:29-31.

- 3. Maro in lono dook mata le inam be igiri noonoo yo kiidi nga.**

(Rau ke so kanningana 11c)

Yesu in ipapos paidi be ya in lono be le ikap nede a igiri noonoo yo kiidi nga.

3.1 Ngan idi nga be talo ye malala yo dook tiap i, bong ngan ikolidi a isolo moonoo yo kiidi nga. Kakinkata: 2 Korin 5:21; Galesia 3:13

3.2 “Yesu Kirisi in lono paidi mai san le igiri noonoo yo kiidi nga ye rara ki, a be nen ngan noonoo tina ngan iparamidi mulu be.” (Paposingi Betanga 1:5)

3.3 Dada yo be tagiri noonoo ye i, in belei:

- Lodo kalli so dook tiap le imot yo iparamidi nga
- Tagiri so dook tiap yo igarung yepongo kiidi nga
- Takap so yo ben pat le balingi yo di tooltool titoo dada dook mata tiap be tikap paidi, ngan be.

3.4 Ngan Maro in be igiri noonoo kiidi koot nga, ngan lon tut mulu tiap.

Kakinkata: Ibru 8:12

3.5 Maro in lono be tool sa ilo ye malala ke masngana tiap. Le lono dook mata be igiri noonoo yo kiidi nga. Kakinkata: 2 Pita 3:9; [1 Timoti 2:3-6; Yowan 3:16-18]

4. Maro iyei urata dook mata paidi ngan la le lod kaua urata ye dada yo be tayepe moonoobe ye i. Ngan urata dook mata tani yo Maro iyeii paidi i, in be tawala muriidi pang noonoo, inbe taportak pang ye Maro.

4.1 Yo be Maro in lono paidi mai san tiap nga, matin igiri noonoo kiidi, inbe ikau ida ipamulidi ye so dook yo be igarungidi, in tiap. Bong lono yo paidi i, in mai le mai san, ngan la le iyeie dada yo be igiri noonoo kiidi ye i.

- Idi tooltool tayei urata dook tiap, le ke be Maro igarungidi ye, bong ya in lono paidi ngan la le iyei urata dook mata paidi nga.
- Maro kau ida ipamulidi yo so dook tiap yo be igarungidi i. Ye kene yo be iyei urata dook mata paidi ngan tatara lodo medana panga nga. In ben so dook mata yo ikap sokorai paidi i. Kakinkata: Epeses 2:8-9.

4.2 Dada dook mata ke Maro iyei ida le tawala muridi pang ye noonoo kiidi, inbe taportak pang ye Maro. Kakinkata: Rom 2:4; Epeses 3:16-19.

4.3 Maro in lono be iwulai baene ye di natunu tiap. Kumata be tayei dada kapala yo dook tiap, ngan ya in o ke be iwulai baene yidi tiap. Inbe ya in ke be iwulai ida tamol tiap kumata le be tayege tiap nga. Kakinkata: Pilipai 1:6.

5. Kapatarang le kayepe ye budanga atu atu, inbe kakinkat betanga nga a kawetewete ye.

5.1 Maro lono be dada yo nen ngan pombe pang yidi be.

Kakinkata: Rom 1:29 le ilo Rom 2:4.

5.2 Yesu in lono paidi mai san, ngan la le imalum be tirauu lo kai palasingi kaini a imata nga. Kakinkata: Yowan 10:17-18

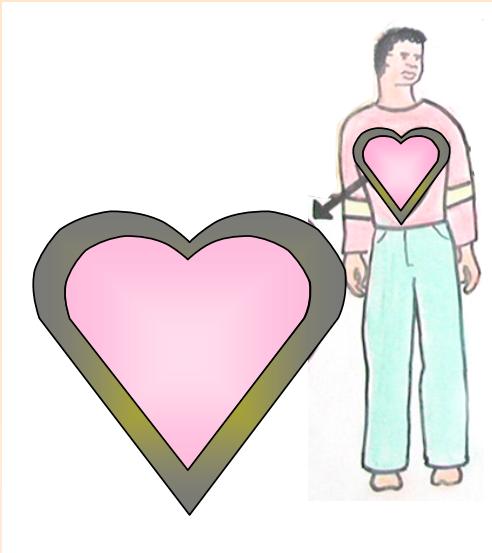
5.3 Ngan moonoo yo be idi tasola i, in la Yesu isola a tiraau lo kai palasingi kaini a imata i. Kakinakata: Matiu 27:26-30; 35-44

5.4 Maro iyimi noonoo kiidi kootoonoo ye rara ke Yesu yo imati ye kai palasingi i. Kakinkata: Ibru 13:12-15.

5.5 Maro in dada ki nen. Kakinkata: Luka 15:1-7

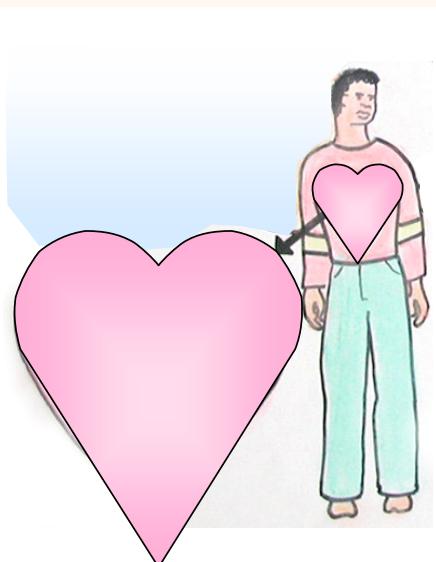
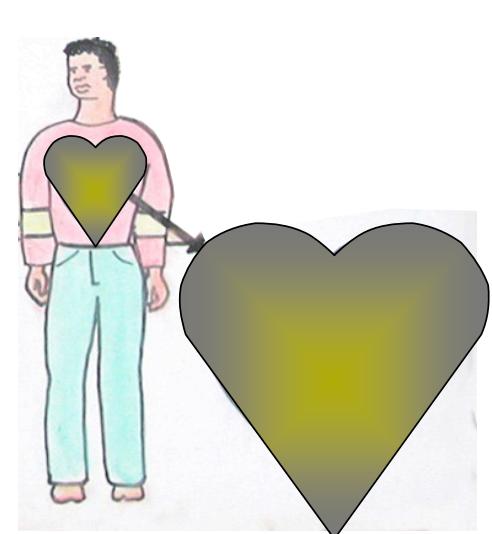
6. Soo so yo be nookoot ngan kuyei nga:

Kukarata lom dook mata pang Maro, inbe lom kaua urata ye so yo iyei nga. Inbe ong lapau lom kaua urata ye soo so yo be nookoot ngan kuyei nga.

*Idi nga tayeisa o
noonoo kiidi mai
tiap. Bong in
moolmool tiap.*

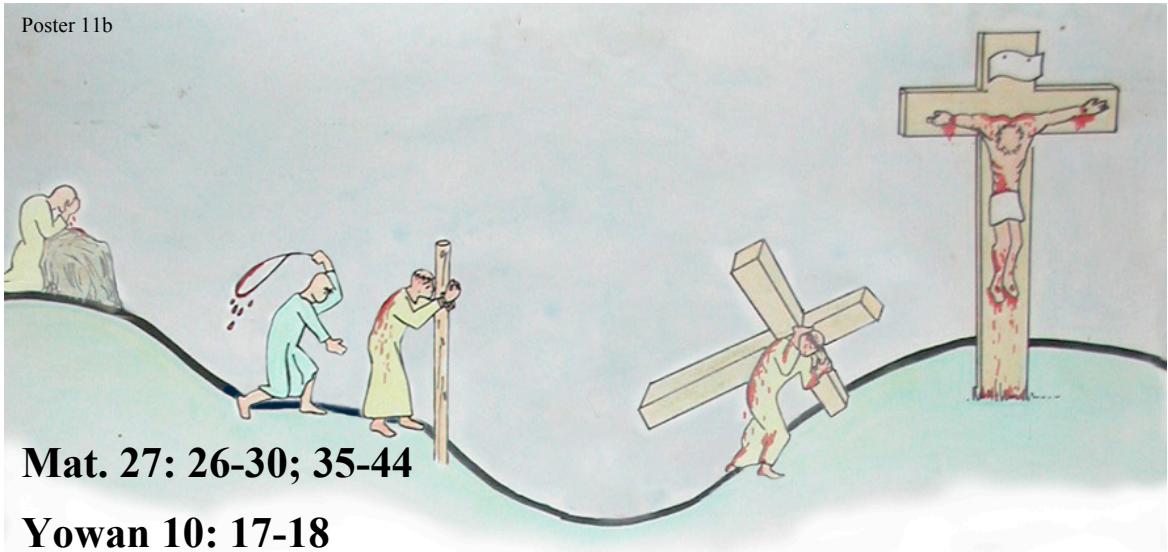
**"Kapodo lono nga
ipon ye so matana
matana yo dook tiap
nga. Le sei tool lon
galanga ye i."**
Yedimia 17:9

**Maro la ke be ikarata lodo le paunu
mulu i, inbe ikap loningi yo ke
amudu paunu ngan paidi i:**

**"Au i ole akarata lomim le paunu,
inbe akaua Amuk yo paunu in
pang. Inbe ole agiri so yo iparama
kapomim lono le imede mata ben
pat nga. Inbe ole apamadit lomim a
nen ngan katoo betanga kiau."**
Isikel 36:26

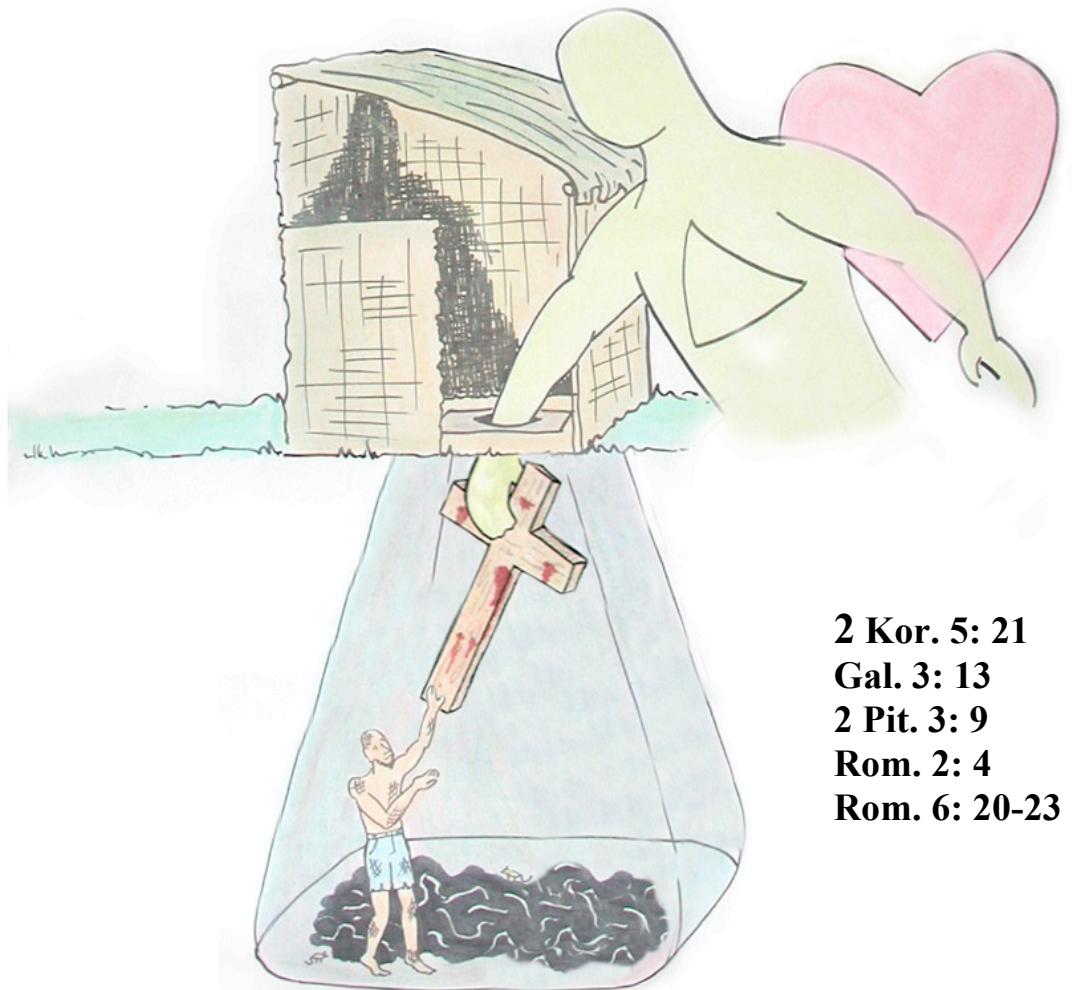
Poster 11b

Mat. 27: 26-30; 35-44

Yowan 10: 17-18

**Idi nga takamata dada dook mata yo Maro iyeii
paidi i, in ye Yesu yo ikau idi a ipamulidi ye so dook
tiap yo be igarungidi i?**

**2 Kor. 5: 21
Gal. 3: 13
2 Pit. 3: 9
Rom. 2: 4
Rom. 6: 20-23**

Yesu ikolidi a imata ye noonoo kiidi!

Patomonaingi 12: Dada Yo Maro Be Ikau Idi A Ipamulidi Ye I, In Soo So?

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan patomonaingi i iwetewete paidi ye dada yo Maro be ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo be igarungidi i. Idi nga dada tani in pombe pang yidi, ye kene yo tatara lodo medana ye soo so yo Maro ipamede betanga medana ye nga. Inbe ye patomonaingi i nga, ngan ole tawetewete ye betanga tol: dada ke portakingi lodo; dada ke tarungu lodo medana; inbe dada yo be Maro ipamulidi ye noonoo kiidi yo be igarungidi nga.

Dada yo be Maro ipamulidi ye so dook tiap yo be igarungidi i, in so ru la iken ye nga: Taportak lodo inbe tatara lodo medana. (Rau ke so kanningana 12).

Kakinkata: Aposol 20:20-21

1. Dada ke portakingi lodo: Be idi atu atu taportak lodo ye dada le urata kiidi dook tiap yo lod kaua urata ye nga. Inbe tayege dada yo kiidi idi taudu nga, inbe la tatoo dada yo ke Maro nga. *Kakinkata: 2 Korin 7:10.*

- Di tooltool kapala lodi tar nen be dada yo ke toongoo ger i, in la be ole ikau idi a ipamulidi i. Bong nen tiap. *Kakinkata: Rom 10:1-4; Galesia 3:10-11.*
- Di Yuda kapala ngan tiyeisa ole Maro ikap di a ipamulu di ye yo di ngan di Yuda nga. Bong in moolmool tiap. *Kakinkata: Rom 9:6-8*
- Ngan dada ru tina nga, ngan ipa ye dada yo kapala ngan dada moolmool yo di tooltool lodi tar be ole Maro ikap di a ipamulu di ye, ngan tiap. Le dada yo ke partakingi lodi i, in be tawala muridi pang ye dada dook tiap, inbe taman ye Maro man tatoo dada yo ikap paidi nga. *Kakinkata Matiu 7:13-14; Yowan 14:6*

2. Dada ke tarungu lodo medana in nen: Be tatara lodo ye Kirisi ye urata yo iyeii ye matenge be iyimidi ye noonoo kiidi i. *Kakinkata: Rom 3:22-24; Yowan 6:28-29; Epeses 2:8-9; Yowan 20:31; [Galesia 2:15-16]*

3. Ye kene yo tatara lodo medana ye urata yo Yesu iyeii in nga, ngan Maro ole igiri noonoo kiidi le imot, inbe iyei idi le lodo iken galangana ye matana.
Kakinkata: Epeses 2:13; Epeses 1:7-8; 2 Korin 5:17; Rom 3:22-24; Rom 5:8-9; [Paposingi Betanga 1:5; Ibru 13:12; Galesia 6:15; Yowan 3:3]

4. Ye kene yo tatara lodo medana pang Yesu ye urata yo iyeii in nga, ngan Maro ikau idi a ipamulidi le man tayei be ya di natunu.
Kakinkata: Galesia 3:; Epeses 2:18-20; [Rom 9:25-26]

5. Ye kene yo tatara lodo medana pang Yesu ye soo so yo iyeii in nga, ngan Maro Amunu Silene ole si iyepe lodo.
Kakinkata: Epesus 1:13-14; Yowan 14:16-18, 23; [Galesia 3:14]

6. Dada yo Maro be ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo be igarungidi i, in ye dada dook mata yo tayei, ngan tiap.

- 6.1 Ngan amudu dook mata yo iken lodo in ben imata oo, yesoo ye noonoo kiidi yo tayei nga. *Kakinkata: Rom 3:10-12; Rom 5:6-8; Yowan 3:3-8*
- 6.2 Ngan dada dook mata yo idi nga tayei nga, ngan ke be Maro ikau idi a ipamulidi ye tiap. *Kakinkata: Titi 3:3-7; [Epeses 2:8-9]*

7. Kumata be tayei dada dook mata, too be tatoo ger ngan ke be Maro ikau idi a ipamulidi ye tiap nga, ngan idi nga Maro ikau idi a ipamulidi belei? Ngan idi nga ke be tayepe dook le taukada busunu ye yo be tatoo ger tina ye gurana kiidi idi taudu nga, ngan tiap. Inbe ger tina ngan be ipaposo Maro yo iyepe le taukan busunu in paidi, inbe ipasongsongo idi ye dada yo be tayepe ye i. Bong idi nga ke be tatoo ger tina ngan dook tiap. Ngan nanga la be awete nini dada yo Maro be ikau idi a ipamulidi ye i.

7.1 Idi nga ben tayei poranga pang noonoo ye dada dook tiap kiidi ke noonoo yo tayei nga. Le noonoo kiidi tina ngan iyei idi le tayei ben koi ke Maro.

Kakinkata: Galesia 3:22; Kolosi 1:21.

7.2 Ngan so dook mata yo tayei nga, ngan ke be ilonidi tiap. Inbe idi nga tool atu sa yo iyei dada dook mata noonoonoo, nga tiap. *Kakinkata: Rom 3: 10-12*

7.3 Kirisi be iyepe yidi tiap nga, ngan taukada dada. *Kakinkata: Epesus 2:11-12*

7.4 Bong Maro lono paidi mai san, le lono be igiri noonoo yo kiidi nga. Ngan Yesu Kirisi imata ye kai palasingi kaini, yesoo ye noonoo yo kiidi nga.

Kakinkata: Rom 5:6-8.

7.5 Dada yo Maro be ikau idi a ipamulidi ye i, in so dook mata yo ipa ye Maro i. *Kakinkata: Rom 5:16-17; Rom 6:23; Titi 3:4-7*

7.6 Ngan so dook mata yo nen i, in ke be tayimoo tiap. *Kakinkata: Rom 4:4-8*

7.7 Yesu Kirisi ikaua nede a tiyemanaii ye noonoo yo kiidi nga. Ngan ya in iyei nen a nen ngan iyei idi le tayei tooltool noonoonoo ye Maro matana.

Kakinkata: 2 Korin 5:21

7.8 Idi nga Maro ikau idi a ipamulidi ye yo tatara lodo medana ye urata yo Kirisi iyeii in nga. *Kakinkata: Yowan 20:31; Epeses 2:8-9*

8. Ngan idi nga Maro ikau idi a ipamulidi ye yo tatara lodo medana pang Yesu Kirisi nga. Le in so moolmool yo be tatara lodo medana ye i. Ngan Paulu iwete nini bingi dook mata pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu a tiyepe ye malala mai Korin nga. Paulu tani in iwete nen, yesoo moonoo alunu la pombe ye di tooltool yo tigaua ye bereme ke Yesu a tiyepe Korin nga. Ngan ya in lono be di tooltool tina ngan lodi galanga dook ye bingi dook mata ke dada yo Maro be ikap di a ipamulu di ye so dook tiap yo be igarung di in nga. *Kakinkata: 1 Korin 15:1-5*

Ngan ye betanga tina nga, ngan Paulu iwete nen:

8.1 Ngan lomim tut ye yo apatomonai ang ye bingi dook mata ke dada yo Maro be ikau ang a ipamulang ye i. (arono 1).

8.2 Kirisi imata ye noonoo yo kiidi nga. (arono 3).

8.3 Ya in tikelmai. (arono 4).

8.4 Motong imadit mulu ye ni ke matenge. (arono 4).

8.5 In bingi dook mata yo Maro be ikau ang a ipamulang ye so dook tiap yo be igarungang i. (arono 2)

9. Ngan bingi dook mata tani in iwete paidi ye soo so?

9.1 Maro lono paidi mai san ngan la le iyawara Kirisi a si imata ye noonoo kiidi nga.

9.2 Ngan idi nga ke be talonidi taudu tiap, ngan la le Kirisi ilonidi a imata ye noonoo kiidi nga. Le takamata nen, Maro in gurana ki ke be iyemanai dada dook tiap yo ke noonoo nga. Bong takamata lapau nen, ya in ke be lon mulumulu yidi a iyei urata dook mata paidi. Ngan idi nga ke be tayimi noonoo yo kiidi ngan koootoonoo tiap. Yesu Kirisi la iyimi noonoo kiidi tina ngan koootoonoo i.

9.3 Kirisi imadit mulu ye ni ke matenye. Le takamata nen, Maro in lono dook mata ye matenye ke Kirisi yo be iyimi noonoo kiidi ye i. Inbe ipapos paidi nen, be di tooltool yo titara lodi medana panga nga, ngan ole timadit mulu ye ni ke matenye lapau. *Kakinkata: Titi 3:3-5; Rom 5:6-11*

10. Ngan so yo nga takamata ye Rau ke Maro, inbe tawetewete ye oo:

- Dada ke Maro
- Maro tarkilanga ki yo iken ye di tooltool nga.
- Noonoo iyei idi le tayei ben koi ke Maro. Nen le noonoo iparamidi le tatoo Maro lono tiap.
- Be tayei urata dook tiap ke noonoo nga, ngan ole yepongo kidi dook tiap.
- Maro lono be tayepe ye yepongo dook mata a nen ngan tayei ben ya di natunu.
- Taparama lodo medana ngan ole urata ke lodo medana tani in pombe dook mata.

10.1 Bong kulkulunu ngan kayei ben Maro di natunu nga, ngan la be yepongo kiang dook.

- Idi nga be tadewe ye dada yo ke Maro i.
Kakinkata: Yowan 10:7-9; [Yowan 10:27-30; Matiu 7:13]
- Ngan ni dada sa mulu siap. Kakinkata: Yowan 14:6.
- Ngan Maro ipapos paidi be ole ikau idi a ipamulidi ye yo tatara lodo medana pang Yesu nga. Le in dada tani yo be tayei ben Maro di natunu ye i.
Kakinkata: Epeses 2:8-9; [Rom 5:1-2]

10.2 Ang ngan Maro ikau ang kan, too? Too, ang ngan rara ke Maro?

- Ngan lomim galanga yo kadada ger pono ke Maro nga lapau, too?
- Ngan lomim galanga yo be kayei nen ngan ole kayepe manga mooloo ye Maro nga lapau, too?
- Ang ngan katara lomim ye Yesu Kirisi yo imata ye noonoo kiang koootoonoo nga lapau, too?
- Ang ngan katara lomim medana ye Rau ke Maro be Kirisi imadit mulu ye ni ke matenye, inbe di tooltool alunu tikamata nga lapau, too?

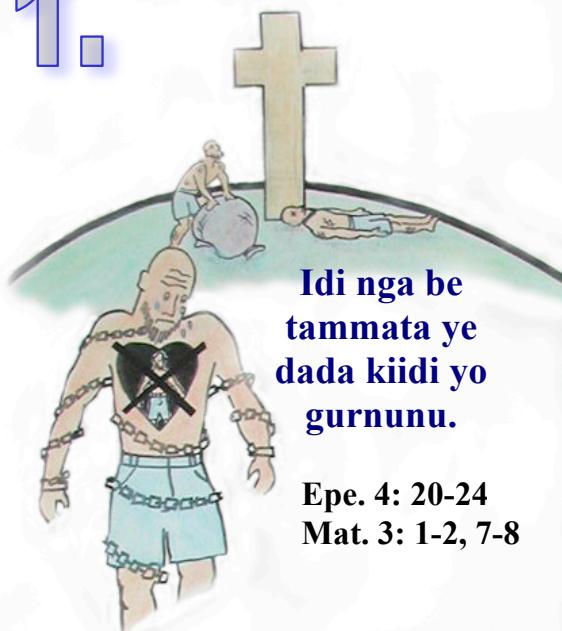
Idi nga ole tayepe ben Maro di natunu kumata le be tatara lodo medana ye so yo nga. God. *Kakinkata: Yowan 12:36*

Dada Yo Maro Be Ikau Idi A Ipamulidi Ye I, In Soo So?

Dada ke portakingi lodo:

Be idi atu atu taportak lodo ye
dada le urata kiidi dook tiap yo lod
kaua urata ye nga.

1.

**Idi nga be
tammata ye
dada kiidi yo
gurnunu.**

Epe. 4: 20-24
Mat. 3: 1-2, 7-8

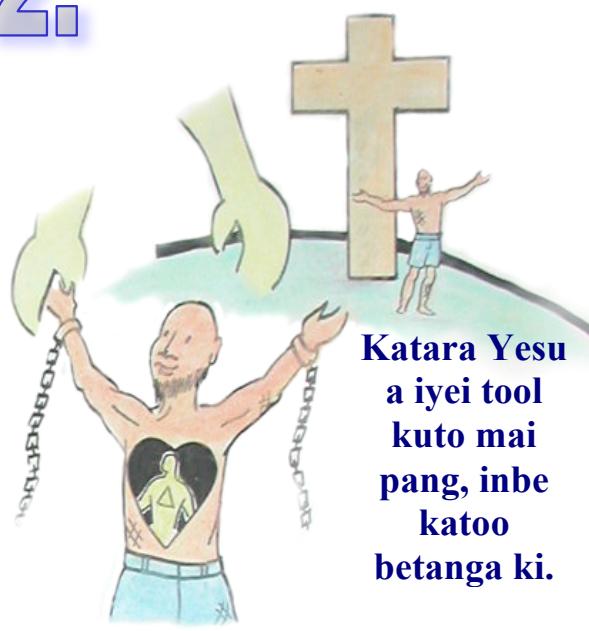
Epe. 2: 8-9

2 Kor. 5: 15

Rom. 6: 22-23

Dada yo ke tarungu lodo medana i.

2.

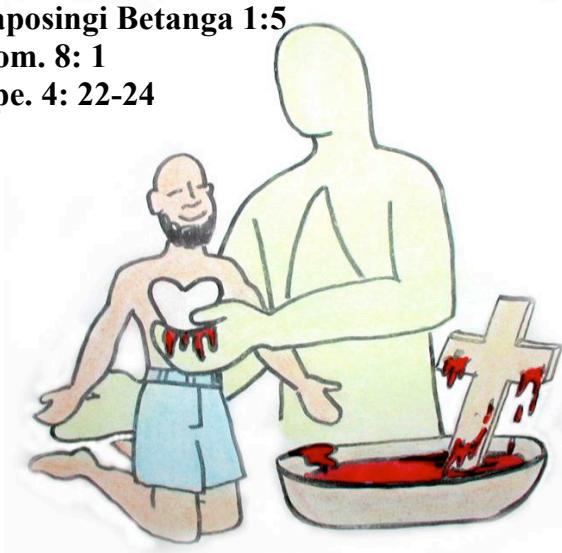
**Katara Yesu
a iyei tool
kuto mai
pang, inbe
katoo
betanga ki.**

3. Maro igiri noonoo kiidi inbe iyei lodo le igalanga mulu ye matana

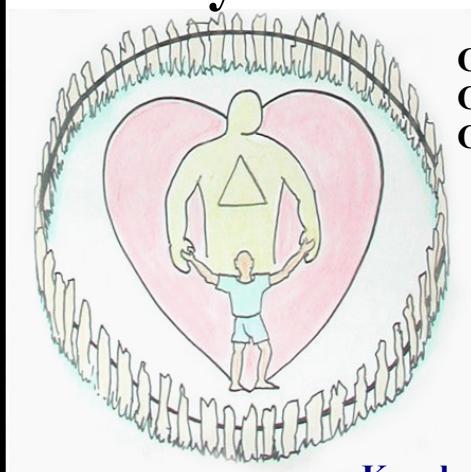
Paposingi Betanga 1:5

Rom. 8: 1

Epe. 4: 22-24

4. Maro ikau idi kan le man taye ben ya di natunu

Gal. 4: 4-6

Gal. 4: 7

Gal. 2: 20

**Yesu isi be si
taye tayepe inbe
ikaua Amunu
Silene paidi.
Yowan 14:16-18, 23**

**Kanakana ngan tatoo
betanga ke Yesu, a be
nen ngan Maro
Amunu Silene
ipassongo idi ye panga
kiidi. Gal. 5: 16**

Patomonaingi 13: Nga Yelei A Be Tayepe Le Taukada Busunu Nga?

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan dada yo Maro be ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo be igarungidi i, in so dook mata yo iyeii paidi i. Maro igiri noonoo kiidi le imot le lon tut mulu tiap ye kene yo tatara lodo medana ye soo so yo Yesu Kirisi iyeii paidi i, le idi nga be tayepe le taukada busunu ye matana. Bong idi nga taukada noonoo, ngan tiap. Ngan Maro lono be di natunu yo ikap di kan nga, ngan be tiyepe ye yepongo yo dook mata i. Ya in ole iportak di natunu tina ngan lodi. Le be tiyepe ben Maro di natunu nga, ngan ole lodi galanga dook ye Maro in tool belei nga. Le ole tiportak lodi, inbe ye kene yo be tiportak lodi nga, ngan yepongo kiidi ole iportak lapau.

1. Maro in taukan busunu.

1.1 Maro in taukan busunu le lono be taraua panga, inbe tasung panga.

“The earth belongs to the *Lord. And so does everything in it. The world belongs to Him. And so do all those who live in it. He set it firmly on the oceans. He made it secure on the waters.” (Rau ke Woungu 24:1-2)

1.2 Ngan betanga yo “holi” i, in Maro Amunu Silene ene san (Holi Spirit).

1.3 Ye rau ke 1 Yowan 1:5, ngan iwete nen, “Maro in sul le todo kasin pa be iken ye, ngan tiap.” *Kakinkata: Paposingi 4:8-11*

2. Betanga yo “holi” i, in punu belei?

2.1 “Holi”: Tayepe le taukada busunu. Tayepe le tinidi igalanga dook mata ye Maro matana.

2.2 Ye rau ke 1 Yowan 1:5, ngan betanga yo sul in ben tarkilanga ke dada ke Maro yo dook mata nga. Inbe todo in tarkilanga ke dada yo dook tiap nga. Ngan betanga ke rau ke Yowan nga iwete paidi ye dada ke Maro yo dook mata nga.

3. Maro lono be idi nga tayepe le taukada busunu.

3.1 Idi nga be tayepe le taukada busunu. *Kakinkata: I Pita 1:14-16*

3.2 Bong moonoo atu la iken yidi i, le idi nga ke be tyei soo soo yo be taye, ngan tiap. *Kakinkata: Rom 7:18-19, 24-25; [Pilipai 3:12-14]*

3.3 Ngan patokongo atu la iken kataunu kiidi i. *Kakinkata: Galesia 5:17*

3.4 Kumata be taye, dada dook tiap nga, ngan tapaposidi ben idi tooltool ke Kirisi tiap, too?

4. Ngan dada yo be tayepe le taukada busunu ye i, in dada ki ru. Atu: Maro iyei idi le dook mata be tayepe nen a tala. Ru: Ya in be iyei idi le dawa ben ya.

Kakinkata: Ibru 10:14

- Maro iyei idi le dook mata. Ngan in dada tani yo be Maro ikamatidi ye kene yo taye, tooltool ke Kirisi ye i. Ngan in nede tani, yesoo idi nga Maro igiri noonoo kiidi oo, inbe idi nga ikau idi kan le taye, ben rara ki. Inbe Maro Amunu Silene si iyepe yidi.
- Maro iportakidi a be tayepe dawa ben ya. Ngan be takodo le tamede ye Kirisi nga, ngan Maro ole iportak idi. Ya in lono be tatoo dada dawa ben ki nga. Ngan in dada tani yo be takodo le tamede ye i. Inbe in dada yo be takodo le tamede, inbe lod galanga ye dada yo be taye, ben Maro di natunu ye i.

4.1 Nede: ni yo takodo ye i.

- Ye kene tani yo be tayei ben tooltool ke Kirisi ye in nga, ngan ole so matana matana pombe pang yidi. (Betanga ngan tiwete nin paidi ye Patomonaingi 12). Ye kene yo tatara lodo medana pang Yesu ye in nga, ngan idi nga tayei ben Maro di natunu. *Kakinkata: Galesia 3:26*
- Ngan be tatara lodo medana nga, ngan ole Maro iyei idi le tatoo dada ke Kirisi yo be tayepo le taukada busunu ye i. Le ye kene tani in nga, ngan ole Maro ikamatidi ben idi nga tatoo dada ke Yesu Kirisi yo be tayepo le taukada busunu nga. Le idi nga Rau ke Maro iwete be taye Kirisi tagaua le atu. *Kakinkata: Galesia 3:26-28; Rom 3:22-24; Rom 5:16-17*
- Ye kene yo be tayei ben di tooltool ke Kirisi nga, ngan idi nga ben Maro di natunu yo ipootoo di panga ya taunu ye Maro Amunu Silene yo ikauu paidi i. Le Amunu Silene tani in iyepe yidi. *Kakinkata: Epeses 1:13-14; [2 Korin 1:21-22]*
- Ngan idi nga takap sokorai **nede** tani in tiap, bong Maro iyimidi ye rara ke Kirisi yo imati ye kai palasingi i, ngan la le takauu nga. *Kakinkata: Titi 3:3-7; 1Pita 1:18-19*

4.2 Dada yo be takodo le tamede ye i:

- Bong idi nga, Rau ke Maro iwete paidi be tayei dawa ben Kirisi lapau. Ngan in dada tani yo be taportak lodo a tayei tooltool ke Kirisi ngan takodo le tamede ye i. Le idi nga lod galanga ye dada yo Maro be ikaratidi a tayepo ye i. *Kakinkata: 1Pita 1:15*
- Ngan be tatoo dada nen nga, ngan ole tayepo le taukada busunu ye Maro matanga, inbe dada kiidi ole ben ke Kirisi. Le Rau ke Maro iwete paidi be tayegge dada dook tiap kiidi yo ke muku nga, inbe tayei ben Kirisi a takodo le tamede. *Kakinkata: Epeses 4:22-24; Rom 12:2; 2 Pita 1:3-8*

4.3 Ngan dada ru ke dada yo be tayepo le taukada busunu ye Maro matana nga, ngan iken ye gasanga i.

Gasanga tani in nen: Ye kene yo be tool kuto mai atu be rimana ipasuiu natunu tamoto mumuanga nga, ngan ole pang dama ni ngan ikolo tamana a iyei kuto mai? E. Ngan kase tani in ole ya kase go be iyei kuto mai, too? Tiap. Le pang dama ni nga, ngan ya in ole iyepe le lo ya mai ngan la be iyei kuto mai nga. Ngan in urata ki tani nain. Bong ya in o ke be ikaua urata tani in tiao. Kulkulunu ngan ole imatu dook ngan la be ikaua urata tani nga.

5. Kumata be Maro ikamata di natunu be tayepo le taukadi busunu ye matana nga, ngan ole tisootoo yeingi dada dook tiap, too? Tiap.

Ngan betanga nga dawa ben gasanga ke tool kuto mai tani in natunu. Ngan kase tani in ole lon galanga dook ye dada yo be iyei tool kuto mai natunu ye i. Ngan Maro in ipaposo lono yo paidi mai san a iyei dada dook mata paidi le ikau idi kan be tayei ben ya di natunu. Ya in lono be idi nga lod galanga ye dada yo be tayei ben rara ki atu ye i. Maro ikap betanga paidi ye dada yo dook mata paidi nga.

5.1 Dada yo ke rriungu i, in ben tarkilanga kiidi. Ngan tarkilanga in ben tayegge dada dook tiap kiidi yo gurunu nga le imot.

Le ye punu in la le rau ke Rom 6 iwete be idi nga tarriu ye matenge ke Yesu ye i. Bong tarkilanga tani in ben tayege yepongo kiidi yo muku i, inbe tayepe ye yepongo yo paunu i. Le in dada san ke tarkilanga tani. Ngan rriungu in tarkilanga kiidi ben tammata ye dada kiidi yo gurunu nga, inbe taman tatoo dada yo ke Maro Amunu Silene nga. *Kakinkata: Rom 6:1-7; Kolosi 2:13-14; Kolosi 3:3*

5.2 Ye kene yo tatara lodo medana be Yesu imata ye noonoo kiidi nga, ngan Maro ole ipamadit lodo be takaua Amunu Silene yo ipa ke ete a isi i.

Kakinkata: Yowan 3:3-7; 2 Korin 5:17

5.3 Be tayei nen nga, ngan ben ole tayei noonoo mulu tiap, too? Tiap. Ngan, aposol yo Paulu i, in iwete be ya in nga imatu dook tiao ye lo medana ki yo itaru i. *Kakinkata: Pilipai 3:8-14*

5.4 Be takodo le tamede dook ye yepongo kiidi, bong kene kapala ngan ole moonoo pombe pang yidi. Ngan Maro imalum be so nen pombe a nen ngan lod galanga ye dada yo be tatara lodo medana panga ye i.

Kakinkata: Rom 5:1-4; 1Pita 1:3-9

5.5 Maro lono be ipaposo gurana ki a pombe yidi. Ya in iyeie sul ki a ilangarai lodo inbe iyeie idi a tayepe le taukada busunu ye matana. Ngan idi nga ben so dook mata yo iken bor kanaka yo tikarata ye tana in lono. Le idi nga ben taukada gurada inbe tiniidi dook mata tiap lapau. Ngan ye dada yo iyeie nen ye i, in le di tooltool tikamata Maro ben ene mai san ke be di tooltool tipayiti ye.

Kakinkata: 2 Korin 4:6-7

5.6 Maro ole ipaposo gurana ki a pombe yidi belei? Ya in ole iyei nen ye kene yo moonoo, too soo so be pombe pang yidi ngan iraautoo ye gurana ki ye i.

Kakinkata: 2 Korin 12:8-10

5.7 Moonoo inbe soo so yo pombe pang yidi ngan be iyei yidi a tamatu dook ye lodo medanga yo tataru i. Ngan dada yo be tamatu dook ye lodo medanga i, in ipa ye Maro. Ya in lono be taportak ye dada dook tiap yo kiidi nga, inbe tatoo yo ki nga. Ngan Paulu iwete pang di tooltool yo tigau ye bareme ke Yesu a tiyepo Kolosi nga, ngan be titoo dada nen. *Kakinkata: Kolosi 3: 8-13*

6. Maro in taukan busunu le ke be taraua panga inbe tasung panga.

6.1 Be tayitmaka Maro ene ye koodoo. *Kakinkata: Kolosi 3:16*

6.2 Be tasung a tayitmaka Maro ene ye yepongo kiidi. Lodo pang di tooltool kapala mai san in dada yo be tayitmaka Maro ene ye i.

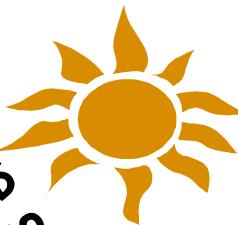
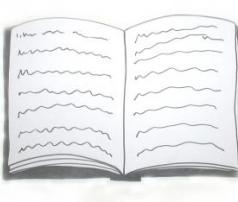
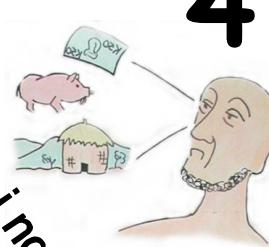
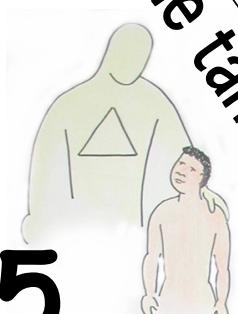
Kakinkata: Pilipai 1:9-11; Rom 15:3-7

7. Nga yelei a be tayeve le taukada busunu ye Maro matana nga?

Kakinkata: Epeses 1:3-11

Tarkilanga ke di tooltool yo Kirisi nga, ngan belei?

1 Yowan - Dada yo be takamatidi ben idi nga taye Maro tagauagaua ye i.

1 1 Yowan 1:6-7 <p><i>Tapa ye sul nunngana</i></p>	2 1 Yowan 2:3-6 <p><i>Tatoo soosyo Maro iwete paidi ye nga</i></p>
8 1 Yowan 5:4-5 <p><i>Tarautoo dada dook tiap yo ke tana i nga</i></p>	3 1 Yowan 2:9-11 <p><i>Lodo pang di dieude mai san</i></p>
7 1 Yowan 3:10 <p><i>Tatoo mata yo noonoonoo nga dada dook</i></p>	4 1 Yowan 2:15-17 <p><i>Kin so yo ka tana i nga, ngan mai san be Tayepe le tamede ye Yesu</i></p>
6 1 Yowan 4:13 <p><i>Tagaua lodo le atu pang Maro, inbe jyepe yidi, yesoo ya in ikaua paidi</i></p>	5 1 Yowan 2:24 <p><i>Iomim pang</i></p>

1 Yowan 5:13

Patomonaingi 14: Tarkilanga Ke Di Tooltool Yo Tagaua Ye Bareme Ke Yesu Nga.

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan patomonaingi i iwetewete paidi ye dada yo be pombe ye tool yo ke Kirisi i. Ngan betanga ke patomonaingi i pombe maiyoko ye rau ke 1 Yowan. Ngan rau tani in iwete nen: Dada yo be lodo pang di tooltool ye mai san i, in dada tani yo be pombe ye tool yo ke Kirisi i. Le di tooltool ole tikamata nen: Maro iyeie dada tani yo be lodo pang di tooltool ye mai san i, in le pombe yidi kumata le be tatoo nga.

1. Idi nga be tapa ye sul loloana.

(Betanga kasin: Aposol Yowan in Yesu di galiunu sangaul inbe balana ru yo ipootoo di nga, ngan atu kidi (Matiu 4:21-22). Yowan tani in iwodo bingi dook mata ke Yowan inbe iwodo rau tol mulu. Ngan rau tol tina ngan ene nen: 1 Yowan, 2 Yowan, inbe 3 Yowan.)

Ye rau ke 1 Yowan 1:1-5, ngan aposol Yowan iwetewete ye betanga maiyoko atu. Ngan betanga tani in ye Yesu Kirisi. Yowan iwete nen: Ya in ikamata Yesu ye matana inbe itoka ye ya taunu baene. Inbe iwete nen, "Am nga amwete pang ye soo so yo amkamata ye matamam inbe amlongo ye talngamam nga. Ngan am nga amyei nen a be nen ngan amlonang le kayei tooltool dook mata ke Maro dawa ben am nga. Le ole kaye Tamada Maro iye Natunu Yesu Kirisi kagauagaua dook mata. Ngan am nga amwodo betanga nga pang, a be nen ngan amyang tagaua inbe lod ponana."

(1 Yowan 1:3-4)

Yowan iwodo rau i, yesoo ye yo tipatomonai di tooltool ye betanga ke kaplungunu nga. Ngan betanga ke kaplungunu tina ngan iwete nen: So le imot yo takamata ye matada inbe tatoko ye baede nga, ngan dook tiap. Inbe betanga ke kaplungunu tina ngan iyei di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan kapala le tiyei dada dook tiap ke noonoo. Inbe betanga tina ngan iwete nen lapau be soo so yo nookoot tayepa a tayei nga, ngan dook tiap, yesoo so le imot yo iken ye tana i nga, ngan dook tiap leu. Ngan Yowan iwodo rau i be ikarata di toootool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan ye betanga ke kaplungunu yo tipatomonai di ye nga. Inbe Yesu Kirisi tani in tool dook tiap, tiap, ya in Maro Natunu yo dook mata i. Le Yowan ikamata ye matana, inbe itoka ye baene lapau. Ngan la le Yowan gasanga ki yo iken ye betanga i nga, ngan ipamedidi, yesoo Yowan ya taunu ilongo betanga ke Kirisi inbe ikamata ye matana. Ngan tool yo ikamata Kirisi inbe ilongo betanga ki i, in ya la iwodo rau i.

Kakinkata: 1 Yowan 1:1-5

1.1 Ngan tarkilanga in soo so: Tarkilanga in so yo ipaposo tool ben ya in tool belei nga. Inbe tarkilanga tani in so yo ipapopos di tooltool ben di ngan ke budanga atu i. Ngan patomonaingi i iwete ye tarkilanga ke tool yo iyei ben tool ke Kirisi koot i.

1.2 Gasanga atu in nen: Kase tamoto atu ke malala mai Saot Amerika in tinana imata. Ngan kase tani in tamana iyin kaiye ran medana mata le matan kala natunu tani in dook tiap. Le nga kase tani in isere so yo iken pa ye tidi nga be ikan inbe ipino kanangi kidi tooltool kapala lapau. Ngan iyei nen, a be nen ngan ikap kaingi yo be ikan a itoka nga. Le nga ipino kanangi ke garup atu yo ke Kirisi i. Motong la garup tani in lon be iyutu kase tani le nga ipataraus ye. Motong la ikauu kan inbe matan kala dook mata san, inbe ipakani a ikap lonloningi panga. Bong ngan kase tani in ipino le ikenen leu, inbe isere so yo iken pa tidi nga. Ngan garup tani in matan kala dook mata, bong iyeie dada dook tiap ki i le ikenen leu. Ngan ya in lon galanga dook tiap le lon pang yepongo ki yo paunu in tiap. Inbe lono be itoo dada ke di tooltool tikauu ben di rara kidi a iye di tayepe, ngan tiap. Le lono be iyepe dawa ben di tiap lapau. Le ke be lon galanga tarai tiap.

1.3 Idi tooltool yo tagaua ye bareme ke Yesu nga, ngan dawa ben kase tani. Ngan idi ngan ole lod galanga ye dada yo be tayezi ben Maro di natunu ye i. Maro in ikau idi kan. Le idi ole lod galanga ye dada yo ya be matan kalidi ye i, inbe ye dada yo be tatara lodo medana ye i.

1.4 Maro di natunu ngan be tipa ye sul nunngana.

Kakinkata: 1 Yowan 1:5-7

- **Sul tani in Yesu.**
Kakinkata: Yowan 8:12; Yowan 3:20-21
- **Maro di natunu ngan be lodi pang di diedi kapala mai san.**
Kakinkata: Rom 12:9-10; Epeses 4:2-6
- **Ngan yepongo yo nen i, in dook mata inbe moolmool.**
Kakinkata: Epeses 5:8-12; Yowan 12:46
- **Ngan ye kene yo be tapa ye sul loloana ye in nga, ngan ole lod galanga ye dada yo be tayepe ben Maro di natunu ye i.** Le in dada tani yo be Maro ingas lodo le igalanga ye dada dook tiap kiidi yo tayezi mukot nga. Ngan dada in pombe pattu leu tiap, bong ikenen nen a tala.
Kakinkata: Yowan 13:10-15; 34-35; [Matiu 5:23-24; Matiu 7:3-5]
- **In dada yo be tayezi noonoo ye tiap, in tiap.**
Kakinkata: 1 Yowan 1:8
- **Ye kene yo be tayezi noonoo ye in nga, ngan tatulu noonoo kiidi.**
Kakinkata: 1 Yowan 1:9; Yemis 5:16

2. Ye kene yo be tayepe ye sul loloana ye in nga, ngan ole tayezi soo so yo Maro iwetewete ye nga. *Kakinkata: 1 Yowan 2:3-6*

2.1 Dada yo be lodo pang Maro ye mai san i, in la be iyei idi ngan ole lodo be tapa ye sul loloana ye i. *Kakinkata: Yowan 14:23*

2.2 Ye kene yo be tapa ye sul loloana ye in nga, ngan ole lodo medana yo tataru pang Maro in ise le mai. *Kakinkata: Kolosi 2:6-7*

3. Lomim pang di tooltool le imot yo tiyepe potai yang nga, ngan mai san.
Kakinkata: 1 Yowan 2: 9-11

3.1 Yesu iwete paidi ye ger maimai ru yo iken ye betanga i nga.
Kakinkata: Matiu 22:36-40.

3.2 Yesu iwete be lodo pang di diede mai san. Ngan di sema diede nga?
Kakinkata: Luka 10:25-37. (Ngan i gasanga dook mata yo be di tooltool ke budanga atu tiyei tomonai ye i.)

4. Kin lomim pang so yo ke tana i nga, ngan mai san be.
Kakinkata: 1 Yowan 2:15-17

4.1 Ngan so yo ke tana i nga, ngan so ben lonloningi le tana inbe so yo lod kaua urata ye nga, inbe so yo koodoo payiti di ye nga. *Kakinkata: Matiu 13:22* (inbe kakamata betanga ki lapau ye Patomonaingi 7 inbe Patomonaingi 9).

4.2 Ngan so yo ke tana i nga, ngan ole ilene le imot. Bong di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan ole tiye Maro tiyepepe nen a tala. Inbe ole tikaua yepongo dook mata yo taukan motingi i. *Kakinkata: 2 Korin 4:18*

5. Tayepe le tamede ye Yesu. *Kakinkata: 1 Yowan 2:24*

5.1 Betanga yo abide i, in lono ki ben tayepe le tamede ye.

5.2 Kumata be tayepe le tamede ye Yesu nga, ngan ole yepongo kiidi itar kanono dook mata. *Kakinkata Yowan 15:4-5; Yowa 8:31-32.*

6. Tayei dada yo noonoonoo nga. Ngan di pannoongoo ke kaplungunu tiwete nen: Idi nga ke be tayei soo so yo lodo be tayei nga, ngan takapsap tiap, in dada dook mata. Bong Yowan iwete in dada dook tiap. *Kakinkata: 1 Yowan 3:10*

6.1 Di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan kene kapala ngan ole so imoo pang di, bong ole tiyei dada yo dook mata noonoonoo nga. Di ngan ole tiyei dada dook mata nen, ye kene yo tool ikamata di ye tiap i, inbe ye so yo maimai tiap nga, ngan lapau. *Kakinkata: Luka 16:10-11; Titi 2:7-8*

6.2 Tool yo ke Kirisi i, in be iwete betanga moolmool leu. Di ngan ke be tiwete betanga kapala kidi ngan moolmool, inbe kapala ngan moolmool tiap, ngan tiap. Bong betanga kidi yo tiwete ngan be moolmool le imot.
Kakinkata: Epeses 4:25

7. Tool yo ipapos betanga ke Maro Amunu Silene. *Kakinkata: Yowan 4:13, 16-19*

7.1 Witnis in tool yo iwete pang tool san ye so atu i, inbe iwete nini so yo be pombe i.

7.2 Ngan Maro Amunu Silene la iwete paidi be idi nga Maro di natunu.
Kakinkata: Rom 8:14-16

8. Idi tooltool yo tagaua ye bareme ke Yesu nga, ngan tallos touanga ke dada dook tiap yo ke tana i nga, yesoo ye lo medana kiidi yo tataru i.

Kakinkata: 1 Yowan 5:4-5

8.1 Ngan idi nga tayepe ye lo silene, yesoo Yesu illos dada dook tiap yo ke tana i. *Kakinkata: Yowan 16:33*

8.2 Di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan tillos touanga yo ke tana i nga, yesoo ye rara ke Yesu yo imati ye kai palasingi i.

Kakinkata Paposingi: 12:7-11

9. Tapa ye sul nunngana!

9.1 Ngan Yowan lono be idi ngan lod galanga nen, yepongo dook mata yo be tayepe ye i, in taukan motingi. Ngan ye punu in la le Yowan iwodo rau i nga.
Kakinkata: 1 Yowan 5:13; 1 Yowan 1:4

9.2 Maro ilongo pataraungu kiidi. *Kakinkata: 1 Yowan 5:14-15*

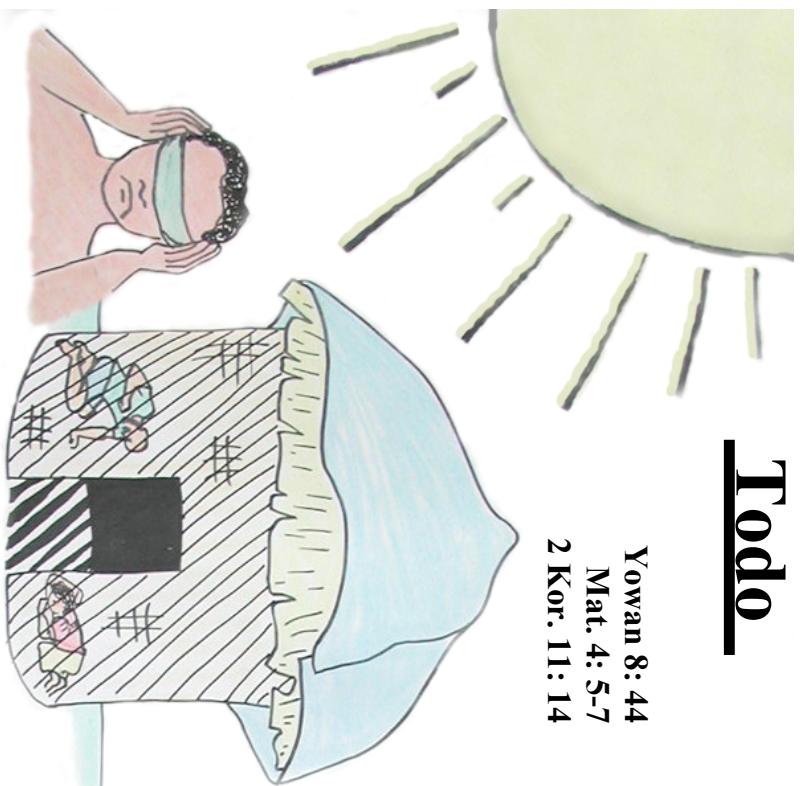
- Idi nga ke be tatoru ye so sa ye pataraungu kiidi, too tiap?
- Ngan Maro ole ikauu paidi, too?
- Ngan idi ngan ke be tatar matada ye, too?

10. Ngan soo tarkilanga be pombe ye tool yo ke Kirisi i?

Yesu iwete ye dada tina ngan nen ye rau ke *Yowan 13:34-35; [Matiu 22:36-40]*

Todo

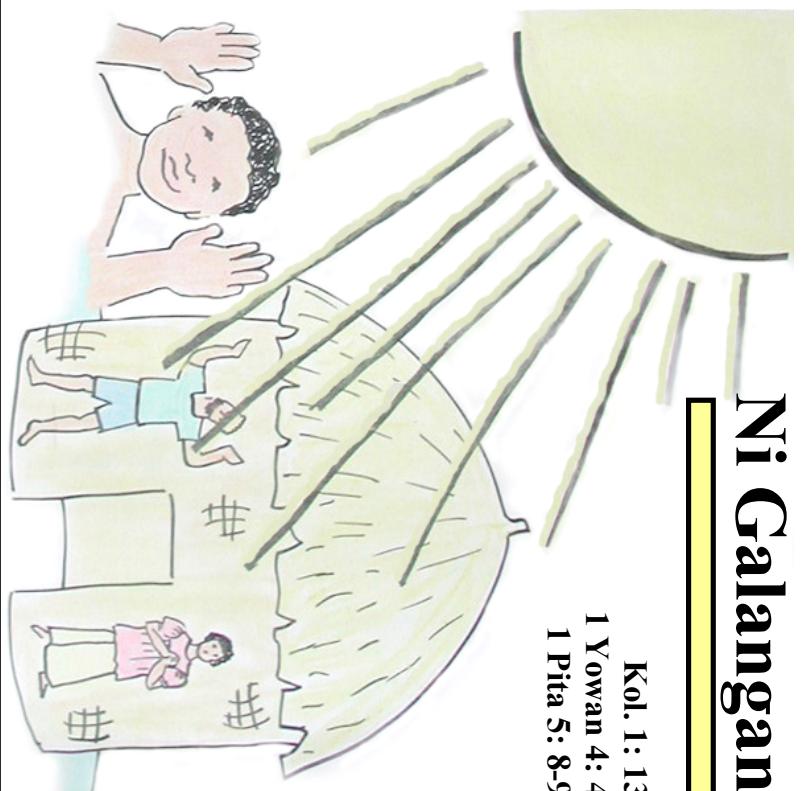
Yowan 8: 44
Mat. 4: 5-7
2 Kor. 11: 14

Tool yo matan kalidi i: **Satan**
Ni yo takodo ye i: **Kaplungunu**
Dada kiidi: **Gadagadada**
Dada kiidi tina itar kanono: **Maro**
iyemenai idi a igarungidi

Ni Galangana

Kol. 1: 13
1 Yowan 4: 4
1 Pita 5: 8-9

Tool yo matan kalidi i: **Maro**
Ni yo takodo ye i: **Betanga moolmool**
Dada kiidi: **Lodo pang di tooltool kapala**
inbe Maro mai san
Dada kiidi tina itar kanono: **Lo ponana**
inbe lo silene

Dada yo be tallos di koi kiidi ye patokongo ye i?

Epeses 6:10-18

**Kanakana be
kapatarau
nga, ngan
kapatarau
ye so le
imot yo be
kapatarau
ye nga.**

Sousoungu
medana yo tool
ke patokongo
isousou ye a
iyakala katene i:
Dada dook
mata yo
noonoonoo nga

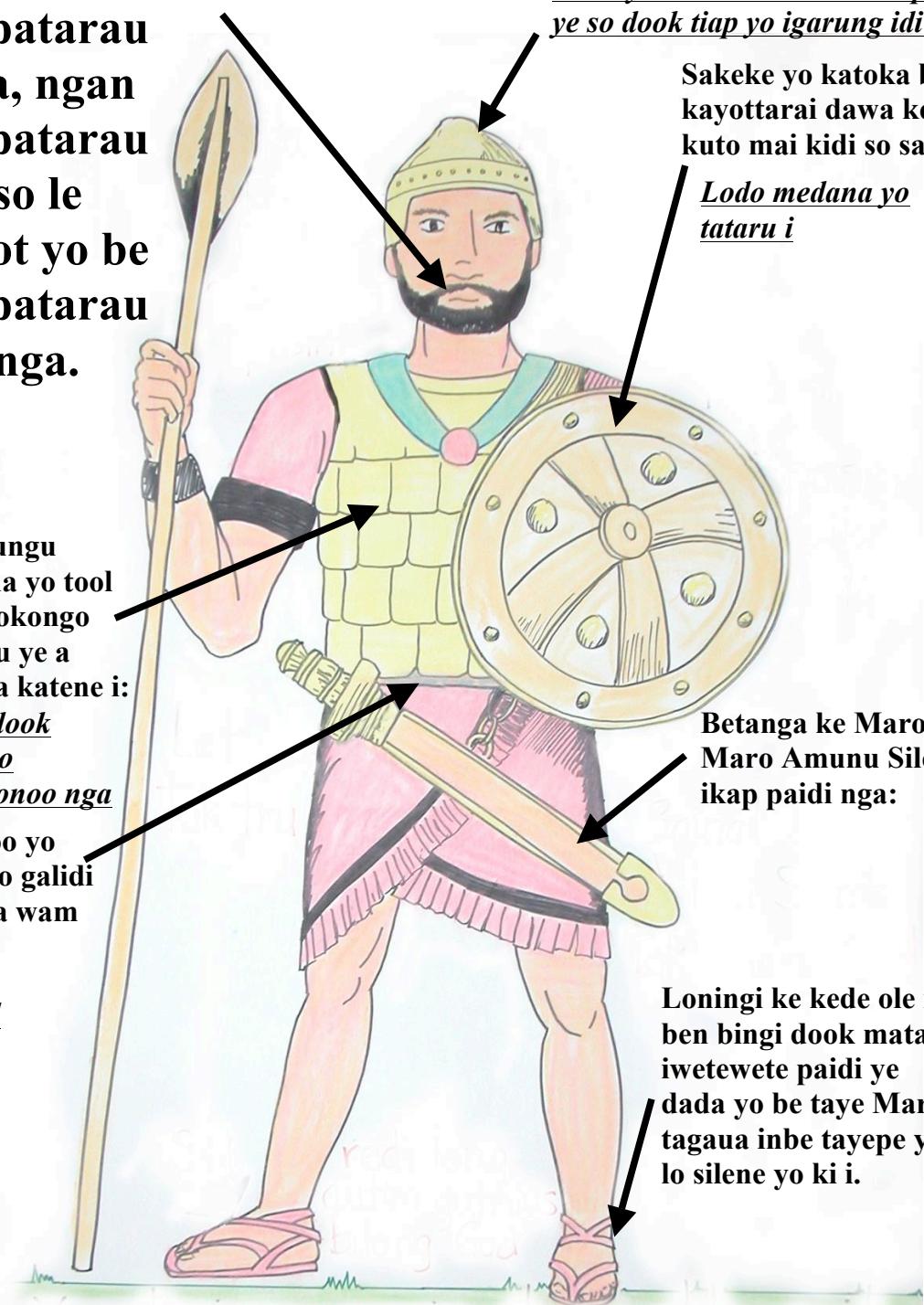
Bittoongoo yo
tawittoo lo galidi
a iparama wam
kiidi i:
Betanga
moolmool

So medana yo tool ke patokongo
ikudu a iyakala kutono i:
Dada yo be Maro ikau idi a ipamulidi
ye so dook tiap yo igarung idi i.

Sakeke yo katoka be
kayottarai dawa ke tool
kuto mai kidi so sad i:
Lodo medana yo
tataru i

Betanga ke Maro yo
Maro Amunu Silene
ikap paidi nga:

Loningi ke kede ole iyei
ben bingi dook mata yo
iwetewete paidi ye
dada yo be taye Maro
tagaua inbe tayepe ye
lo silene yo ki i.

“Katar so kiang ke patokongo yo Maro ikap pang nga, ngan ilo
tinimim, a be nen ngan kakodo le kamede, inbe karau too tool kuto
mai kidi so sad i ye dada ki yo ke kaplungunu nga.”

Epeses. 6: 11

Patomonaingi 15: Dada yo Be Tallos Di Koi Kiidi Ye I.

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Idi tooltool yo tagaua ye bareme ke Yesu nga, ngan be lod galanga dook ye dawa ke patokongo yo takamata ye matada tiap nga. Inbe idi nga be lod galanga lapau ye gurana yo Yesu ikauu paidi ye dada tina yo be talloso tool dook tiap Satan ye nga. Ngan patomonaingi i, in iwete paidi ye rau ke Epeses 6, ye dada yo be tarau di koi kiidi ye i.

1. Idi nga tayepe ye malala ru. Ngan atu in takamata ye matada, inbe san in takamata ye matada tiap. (Rau ke so kanningana 15a).

1.1 Ni yo takamata ye matada tiap i, in moolmool dawa ben ni yo takamata i.

1.2 Ngan koi kiidi in sei? *Kakinkata: Epeses 6:12*

1.3 Satan dada dook tiap ki yo imuku ye dada dook tiap ki kapala i, in be ipalele betanga yo moolmool i.

- Dada yo ke kaplungunu nga, ngan tamana la Satan i. *Kakinkata: Yowan 8:44*
- Satan in tool ke portakingi betanga. *Kakinkata: Matiu 4:5-7*
- Satan ya taunu iyeii le iyei ben bangabangana ke Maro.

1.4 Yesu isi be si igarung urata dook tiap yo ke Satan nga.

Kakinkata: 1 Yowan 3:8

2. Ngan idi nga be lod galanga dook ye dada yo ke koi kiidi i.

Kakinkata: 1 Pita 5:8-9

2.1 Ngan dook mata be lod galanga ye dada dook tiap ke Satan yo lon kaua urata ye a iken sollono nga. Inbe ke be lod galanga lapau ye dada yo be iyei a pombe ye i.

- Ye kene yo di sasa kiang be tila ye patokongo nga, ngan ole lodi be lodi galanga ye dada yo di koi kidi be tipatoko ye i?
- Ngan ye kene yo tila ye patokongo nga, ngan ole tikap dawa kidi ke patokongo, too?
- Ngan di tooltool ole tipatoko gaongo, too tipatoko ki ki?

2.2 Satan in lon galanga ye dada nangai yo be irau idi ye i.

3. Ngan idi nga ke be lod galanga lapau ye sei tool yo ikata suanga yidi i.

Kakinkata: 1 Yowan 4:4; 1 Yowan 5:19; 2 Tesalonaika 3:3

3.1 Ngan tool yo itoo Kirisi i, in ole yepongo ki nen: *Kakinkata: Luka 6:47-48*

3.2 Tayepe ye sul nunngana:

- Tool yo matan kalidi i: Maro
- So yo tikodo ye i: Betanga moolmool
- Dada kiidi: Lodo pang Maro inbe di tooltool kapala mai san
- Dada kiidi tina ngan be itar kanono: Ngan ole tayepe ye lo silene inbe lo ponana

3.3 Ngan tool yo itoo Kirisi tiap i, in ole yepongo ki nen:

Kakinkata: Luka 6:49

3:4 Tayepe todo lono:

- Tool yo matan kalidi i: Satan
- So yo tikodo ye i: Dada yo ke kaplungunu i
- Dada kiidi: Tool gadagadana
- Dada kiidi tina ngan be itar kanono: Ngan Satan ole igarung yepongo kidi tooltool

3.5 Idi tooltool yo tagaua ye bareme ke Yesu nga, ngan ke be taparama betanga moolmool. Too be tiap nga, ngan ole taportak le taye ben di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu tiap nga. *Kakinkata: Epeses 5:8-11, 15-17*

4. Maro in lono be kaloso patakongo yo be pombe pang yang i, le ole ilonang ye gurana ki. *Kakinkata: Kolosi 1:11-14; 1 Yowan 5:4-5; 1 Korin 10:13; [Luka 1:37]*

4.1 Maro ikaratidi tooltool le ipa ye Satan: Bong Satan in dawa ben Maro yo ya taunu gurana ki, in tiap.

4.2 Idi nga ke be tatara lodo le imede ye gurana ke Maro yo ikaau paidi i. Ngan gurana kiidi tina ngan ipa ye dada yo be lod galanga inbe tatara lodo medana ye betanga moolmool ke Maro ye i.

5. Dada yo be taye koi kiidi yo takamata tiap i, in tapatoko ye i:

(Rau ke so kanningana 15b)

5.1 Ngan idi nga ole lod galanga ye koi kiidi yo be itouo idi i.

- Kakap tutang dook ye kene yo be tinimim booroomoo ye i.
- Takamatidi dook ye dada kiidi idi taudu yo be itoua idi nga.
- Kanganga tool dook tiap Satan a ikoo.
- Ngan ong taleu la kula ye patokongo in tiap. *Kakinkata: Yemis 1:13-15*

5.2 Tatar dawa ke patokongo le imot yo ke Maro nga. Ngan dada yo be takaratidi ye pang patokongo in nen: *Kakinkata: Epeses 6:10-13; [Yemis 4:7]*

- Tatar dawa ke patokongo le imot. (Epeses 6:11)
- Ngan soo so yo takamata di ye matada tiap nga, ngan la taye di tapatoko nga. (Epeses 6:12)
- Tatar dawa ke patokongo le imot, inbe tapanat, lo ngan be patokongo pombe. Ngan kutoo dada nen, ngan la be patokongo imot ngan kukododo go nga. (Epeses 6:13)
- Ye kene yo be kakaratang ye in nga, ngan kakodo le kamede. (Epeses 6:13)
- Ngan lal yo ke moonoo, in soo so? (Kakamata Epeses 6:13) Ngan betanga ki iwetewete ye eng yo betanga ki iken ye Luka 6:47-48.

5.3 Ngan dawa ke katokongo yo be tatar ngan nen:

- Bittoongoo – Betanga moolmool ke Maro. *Kakinkata: Epeses 6:14a*
- Sousoungu medana yo tool ke patokongo isousou ye a iyakala katene i – dada dook mata yo noonoonoo nga. Satan iwete paidi be tayei noonoo nga, ngan moolmool. Bong Kirisi imata ye noonoo kiidi tina ngan koootoonoo. Le idi ngan tayepe dook ye dada dook mata noonoonoo yo ke Kirisi i. *Kakinkata Epeses 6:14b*
- Loningi ke kede – Lo silene ke Maro. Kakaratang a kapatoko ye lo silene. Ngan Maro ikaua lo silene dook mata pang di tooltool yo titara lodi le imede

nga. (Esai 26:3).

Kakinkata Epeses 6:15; Rom 12:18-21; [Kolosi 3:15; Rom 15:13]

- Sakeke ke patokongo – Lo medana kiidi. Idi taudu taporonai idi dook. Ngan tayei nen ye dada yo be takodo le tamede ye betanga moolmool yo ke Maro i. Inbe tatara lodo medana ye betanga yo ke Maro nga.
Kakinkata: Epeses 6:16; [Matiu 4:8-10]
- Patudungu ke kutodo – Dada yo Maro be ikau idi a ipamulidi ye i. Taparama dada yo Maro be ipamulidi ye i, in dawa be patudungu ke kutodo yo takudu ye kutodi i. Ngan idi nga takamata nen, Maro lono paidi mai san ngan la le iyawara natunu si imata yidi nga. *Kakinkata: Epeses 6:17a*
- Pul ke patokongo – Betanga ke Maro. Ngan dawa kiidi yo be taraua Satan ye i, in la betanga ke Maro i. *Kakinkata: Epeses 6:17b*
- Kapatarau ye gurana ke Maro Amunu Silene ye ke kanakana nga, inbe katoru ye soo so yo be ikap pang nga. Inbe kapatarau ye di tooltool kapala lapau.
Kakinkata: Epeses 6:18
- Tatar dawa ke patokongo le imot yo Maro ikap paidi nga, a nen ngan takodo le tamede ye kene yo Satan be itou idi ye i. *Kakinkata: Epeses 6:11*
- Takodo le tamede. Ye kene yo kayei so ngan le imot nga, ngan ole takodo le tamede. *Kakinkata: Epeses 6:13*

5.4 Tagaua inbe tapatoko. Ngan idi nga be talon di tooltool kapala ye patokongo.

Kakinkata: Rom 12:4-5; Ibru 10:23-25; Galesia 6:1-2

5.5 Kin tamalum pang dada ke kaplungunu be iyei idi le tayei ben tool mata kis be. Ngan in dada san yo be talon di tooltool kapala ye lapau i.

Kakinkata: Ibru 3:12-14; [Yemis 1:23-25]

6. Dada yo be tatoo a matad kala gurana yo Maro ikap paidi nga.

Kakinkata Matiu 28:18-20

6.1 Ye Yesu ene ngan Maro ikap gurana paidi be tayei urata ki. Ye kene yo tatoro Yesu ye so ye ene nga, ngan ole tatoo dada dook mata yo ki nga.

Kakinkata: Luka 10:17-20; [Aposol 3:6-7]

6.2 Ye Rau ke Maro ngan Yesu iwete betanga ke Maro be irau betanga ke Satan yo itoua ye nga. Ngan idi nga be lod galanga ye betanga ke Maro yo be tawete ngan ipa ye gurana ki nga. *Kakinkata: Matiu 4:8-11; [Epeses 6:17]*

6.3 Ngan be tasapa ye kaningi a tapatarau nga, ngan ke be takan so tiap. Ngan in dada dook mata atu yo be tapatarau ye i. Le idi nga tapatarau be talon di tooltool kapala inbe idi taudu lapau.

Kakinkata: Aposol 14:23; [Maka 9:17-18, 25-29; Yemis 5:16]

6.4 Rara ke Kirisi in gurana ki ke be ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo be igarungidi i. *Kakinkata: Paposingi Betanga 12:11*

6.5 Idi taudu betanga kiidi ye soo so yo Maro ilonidi ye yepongo kiidi nga. Ngan in dada dook mata lapau be iyei dawa ben dawa kiidi ke patokongo.

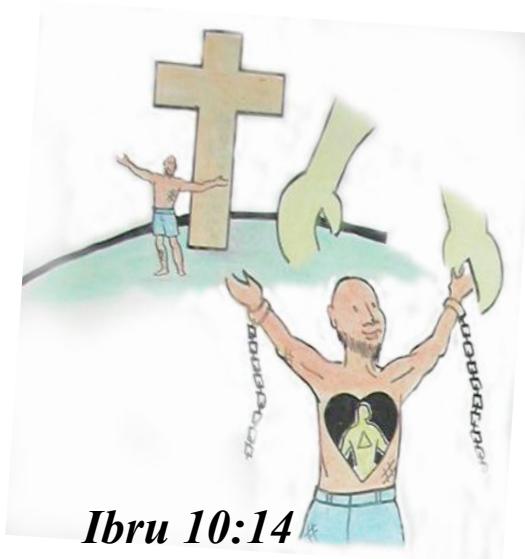
Kakinkata: Paposingi Betanga 12:11; [2 Korin 3:3]

6.6 Tasung pang Maro a tayimaka ene. Ngan i dada yo be lod tutu Maro be ya in tool belei nga, inbe ye soo so yo iyei paidi ye yepongo kiidi nga.

Kakinkata: Kolosi 3:16; [Epeses 5:17-20]

Maro lono be tayepe le taukada busunu ye matana.

Holi: Tayepe le tiniidi igalanga dook mata.

Ibru 10:14
Rom 5:16-17
Epeses 4:22-24

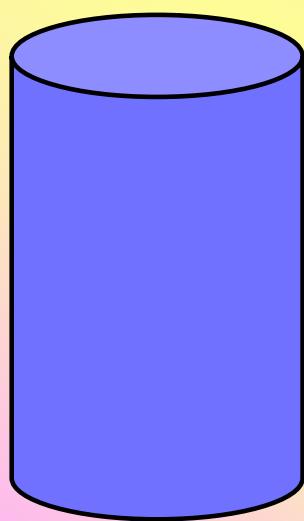
Ye kene yo be tatara lodo medana pang Yesu ye in nga, ngan ole taye ben Maro di natunu. Le Maro ikaua dada ke Kirisi yo be tayepe le taukada busunu ye i, in paidi.

Ngan, nanga rau ke Maro iwete paidi be tayepe le dawa ben Kirisi nga; Ngan in dada tani yo be idi tooltool ke Kirisi takodo le tamede ye i.

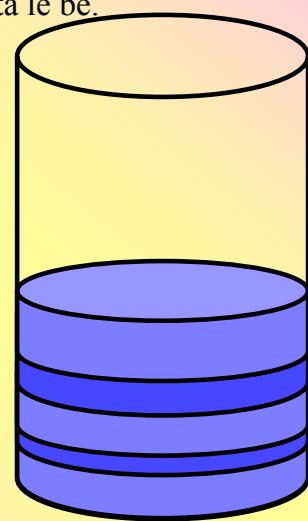
Dada yo be tayepe le taukada busunu ye i, in dada ki ru.

Ni yo tayepe ye i:
Maro ole ikamata dada ke Yesu yo be tayepe le taukada busunu nga, ngan iken yidi.

Rom 3:22-24

Dada kiidi yo taye ngan itar kanono belei nga: Ngan be taye nen nga, ngan ole tayepe le taukada busunu le ikenen leu; le dada kiidi tina ngan ole dawa ben ke Kirisi . Le ole taye dawa ben Kirisi kumata le be.

2 Pita 1:3-8

Le ole taye dawa ben Kirisi kumata le be tamatu dook ye toongoo dada nen nga.

Patomonaingi 16: Ole Tayege Noonoo Yo Dook Tiap Ki Taunu Ngan Belei?

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Dada yo be ilonidi ngan ole tayege dada dook kiidi yo ke noonoo nga, ngan so tol la be ilonidi nga:

- Gurana ke Maro Amunu Silene
- Patarauungu
- Lo galanga ke Maro

Ngan patomonaingi i iwete paidi ye dada yo be tayezi nga. Le ole ilonidi ye dada ru. Idi nga ole lod galanga dook ye Maro, inbe idi nga ole lodo be dada yo kiidi ngan ben ke Maro lapau.

1. Dada yo Lodo be Tayei nga

1.1 Ngan soo dada lodo be tayezi nga? Inbe ni yo dada tina ngan pombe ye i, in ngai?

Ngan dada tina ngan so yo kanakana ngan tayezi nga. Le lod kaua urata ye muku ngan la be tayezi nga. Bong be tayezi kaiye koot nga, ngan ke be lod kaua urata ye mulu tiap. Le idi nga tayeisa ole tayezi nen tiap, ngan tiap. Ngan dawa ben kase mitiap lon kaua urata ye panga i. Kulkulunu ngan kase tani ole ikaua urata mai ye yo ikapke be ipa nga. Bong kumata be lon galanga ye panga koot nga, ngan ke be lon kaua urata ye panga mulu tiap. So Yo Lod Kaua Urata Ye Nga

→ So Yo Tayei Nga

→ Kanakana Ngan Tayei So Tina

→ Yepongo Kiidi

→ So Yo Tayei Ngan Itar
Kanono

1.2 Dada kiidi nga kapala dook mata inbe kapala ngan dook tiap.

- Dada ke kinkatingi rau ke Maro in dook mata.
- Dada ke pataraungu in dook mata.
- Dada ke pinnau in dook tiap.
- Dada ke kaplungunu in dook tiap.

2. Touanga

2.1 Touanga in dada yo lod kaua urata ye so dook tiap yo be tayezi nga.

- In dada yo be tayezi dada dook tiap ye i.
- In dada yo lod kaua urata ye so dook mata yo be tayezi ye dada tiap ngan lapau.

2.2 Touanga in noonoo too tiap? Kumata le lodo be tayezi dada dook tiap le be tayezi nga, ngan tayezi noonoo. Bong **touanga in noonoo tiap.**

Kakinkata: Ibru 4:14-15

**2.3 Ngan tala potai ye Tool Mai ngan la soo touanga be pombe pang yidi nga,
ngan ole ilonidi le tarautoo touanga tina.**

Kakinkata: Ibru 4:16; 1Korin 10:13

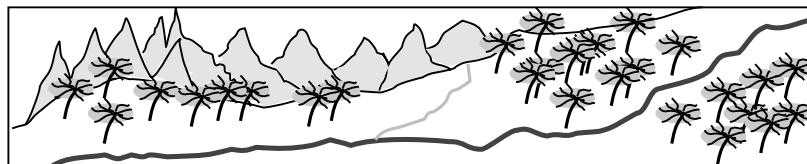
2.4 Ngan so tol la touanga pombe ye nga:

- Satan: *Kakinkata: Maka 1:9-13*
- Dada ke tana i: *Kakinkata: Galesia 1:3-4*
- Dada kiidi taudu yo lod kaua urata ye nga: *Kakinkata: Yemis 1:13-14*

3. Dada yo be tayege dada tina ngan a takoo ye i.

3.1 Matam pang ye ni yo dada tina ngan pombe ye i.

So yo lodo kaua urata ye nga, ngan dawa ben dada sorakene yo idi pang karam lono i. Ngan dada tina ngan atu in kanakana nga tipa ye, inbe san in tipa ye mata tiap, le ke be takamata dook tiap lapau. Inbe tayepe kasin mulu ngan ole takamata dawa ben dada in siap. Le lom be kutoo dada sorakene san in bong be kumata tiap nga, ngan ole kukapusu dada tani. Kumata be kukapusu dada tani in koonoo kot nga, ngan ole kumulu la matam saraii. Ngan so yo lod kaua urata ye nga, ngan dawa ben dada yo kanakana ngan tatoo i. Le idi nga ole takamata ni yo lodo be tala pang ye in tiap le takapusu.

Nookoot nga lod kaua urata ye so tina ngan mulu. Kumata le lom be kupalele so yo lom kaua urata ye nga, ngan ole lom kaua urata ye ni nangai yo be kutoo dada san ye i. Ngan ole kopke be kuyei nen tiap, bong ngan kopsap oo. Bong o tiap le ole kula pang ye ni yo lom be kula pang ye i. Ngan in ni tani yo be la kupalele so dook tiap yo lom kaua urata ye i.

Be au i tool ke yinungu kaiye ran medana mata. Bong be ala ye ni atu yo di tooltool ke yinungu ran medana tiyepe ye in nga, ngan au i o ke be alele touanga ke yinungu yo be pombe pang yau, in tiap. Ngan au i ole ayepe manga mooloo ye ni tani in ngan la be dook nga.

3.2 Pataraungu:

Ngan idi nga ole tapatarau pang Maro a tatoru be ipitnaia so yo lod kaua urata ye ngan takapsap i, in paidi. Bong kulkulunu ngan ole tayeie so yo takapsap ye i, ngan la be lod galanga nen nga takapsap. Ole lom tar be ong in taukam so yo lom kaua urata ye nga. Bong kupatarau pang Maro le ikenen leu a nen ngan ipalele dada kiong ye so yo lom kaua urata ye be kuyei nga. Inbe kusorai di tooltool kapala yo kuyei nen ngan lodi massingi pong nga, inbe kutor di a lodi kalli noonoo kiong yo kuyei nga lapau. [Luka 22:40, 46]

3.3 Tasere betanga yo be Maro ikap paidi nga.

Ngan kumata be kanakana ngan tasere betanga yo Maro ikap paidi nga, ngan la be ya in ole ipatnaia dada yo be ilonidi ye i, in paidi nga (1Korin 10:13). Le Maro ole ilonidi be lod galanga ye touanga tina. Ngan touanga tina ngan be iraridi a tala pang ye ni dook tiap yo lod kaua urata ye i. Le kapatarau pang Maro a nen ngan ipatnaia ni nangai yo be kapalele panga kiang ngan kayege ni dook tiap tani in. Katoru be ilongang le kayepe manga mooloo ye ni dook tiap yo lomim kaua urata be kala pang ye i. Inbe kator di tooltool kiang a nen ngan tilonang ye pataraungu a tipamedang, inbe tipatarau lapau ye dada dook tiap kiang tani a imot.

3.4 Kayege dada dook tiap, inbe katoo dada dook mata:

- Kene yo be Satan itou idi ye i.
Kakinkata: Epeses 6:10-17 (Patomonaingi 15); Yemis 4:7; Matiu 4:1-11
- Kene yo be so ke tana i itou lo medana kiidi ye i.
Kakinkata: 2 Timoti 2:22; [Pudu 39:6-12] (Yosep iyege Potipa rimana a ikoo.)
- Kene yo be dada kiidi yo lod kaua urata ye nga, ngan itou idi nga.
(Rau ke so Kanningana 16a)
  - **1 Timoti 4:7-8** – Be katoo Kirisi nga, ngan katouotou ang ye so yo be kayei ngan ilonang nga. So tina yo be kayei ngan nen: kayei di diemim kagaua a kagasa betanga ke Maro; kagaua ye pataraungu; inbe kayei di diemim kapala yo ke Kirisi nga, ngan kagauagaua dook mata.
  - **Galesia 5:16-18.** Kamalum pang Maro Amunu Silence a ipassongang ye panga kiang. Ngan Maro Amunu Silene tani in iportak lodo. Ger ke Maro iportak idi ye panga kiidi, bong iyei urata ye lal mooloo tiap. Le kapatarau pang Maro a iportak lomim.
  - **Maro** in lono paidi a iyei dada dook mata paidi. Ngan ye punu in la le awete le kook mede ye betanga pang nen be kakaua tinimim mai i le imot panga a iyei ben so ke paroroanga yo imaurur go i. Le kamalum pang Maro a iportak lomim le lomim galanga ye dada paunu yo lono be katoo nga. Ngan la be kayei tooltool paunu mulu nga. Le ole lomim galanga ye soo so yo Maro lono be kayei nga, inbe ye so yo be iyei a lon ponana nga lapau. (Rom 12:1-2)
  - **Pilipai 4:8-9.** Kanakana ngan ole lomim kaua urata dook ye dada le imot yo dook mata nga. Le dada tina ngan nen: dada yo moolmool nga, inbe dada yo tarantatu nga, inbe dada kidi tooltool yo noonoodi nga. Ngan in dada atu yo be Maro ilonang ye so yo lomim kaua urata ye nga. (Kolosi 3:1-3)
  - **2 Timoti 2: 22.** Di kakase paunu ngan lodi be le tiyei dada yo dook tiap. Kayege dada dook tiap yo lomim kaua urata ye nga, inbe katoo yo dook mata moolmool inbe igalanga ye Maro matana nga.
(Rau ke so Kanningana 16b)

- **Rau Ke Woungu 119:11.** “Au i atarkoo betanga kiong yo kuwete ngan a iken lok, a be nen ngan ayei noonoo be.” Tatar betanga ke Maro lo lodo a lod kaua urata ye. Ngan kayei nen ye kene yo be kakinkat betanga ke Maro a lomim kaua urata ye, inbe kaparama le imede lo lomim nga. (2 Timoti 3:16-17)
- **Rau ke Burungu Dook Mata 4:14-15.** “Kin kayei dada yo di tooltool dook tiap tiyei, ngan be! Kin katoo dada in be. Inbe kin kapa ye dada dook tiap yo nen in be! Kawala murimim pang dada yo nen nga!”

4. Ngan kumata be taparama betanga ke Maro ye panga le yepongo kiidi nga, ngan so yo ke tana i nga, ngan o ke be ikap matada tiap.

4.1 Yesu inanpootoo ye betanga atu a iwete nini panga yo be tayepe potai ye Maro ngan tapa ye i. Ngan le iwete nen: Au i ooroo wain kaini, inbe ang ngan dawa ben wain baene. Le idi nga be Kirisi iyepe yidi tiap nga, ngan o ke be tayeie so siap. Ngan betanga ke Yesu yo inanpootoo ye wain puana nga: Ye kene yo be taparama betanga ke Maro a tayepe potai ye nga, ngan ole dada kiidi ngan iportak. Le lodo pang di diede mai san, inbe tatoo betanga yo ke Maro nga.
Kakinkata: Yowan 15:5, 8

4.2 Maro iwete nen: Au i ole ayei ben ang tamamim, inbe ang ngan ole kayei ben di natuk garup le tamoto. Ngan ya in ikiui idi ye di tooltool ki, yesoo ipamede betanga paidi ye so tina nga. Ngan nen le tayepe manga mooloo ye so yo be iyeyi tiniidi le lodo le giri leu ye Maro matana nga. Le tagiri so dook tiap le imot yo be igarungidi nga, inbe takarata tiniidi le lodo nga le igalanga dook mata ben yo Maro lono be di natunu nga tiniidi igalanga nen nga.
Kakinkata: 2 Korin 6:18-7:1

4.3 Maro in ipamede betanga paidi ye dada yo be tayege touanga ye i. Ngan ya in iwete kene yo be dada tani in pombe ye i, in tiap. Bong iwete leu be ole iyeyi paidi kumata le be tatoo nga.
Kakinkata: 1Korin 10:13

4.4 Kumata be lod galanga ye Maro nga, ngan ole ya taunu ikau idi le tala potai ye. Ngan nen le ole iportak idi le tayei dawa ben ya. Inbe ya in ole iportak lodo le tayepe ye yepongo paunu, inbe iportak dada le so yo lod kaua urata ye nga, ngan lapau. Ngan ya in o ke be imaryoo ye loningi idi tiap.
Kakinkata: Pilipai 2:12-13; Pilipai 1:6

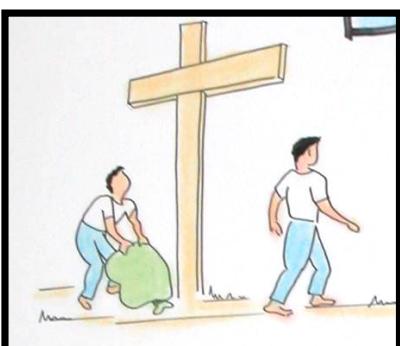
4.5 Kumata be moonoo pombe pang yidi nga, ngan ole tallos moonoo tina ngan. Ngan so le imot yo pombe pang yidi nga, ngan be nen a Maro ilonidi dook mata. Ya in iyeyi nen ye moonoo le so yo be pombe pang yidi nga. Maro iyeyi nen kumata le be tatoo le ikenen leu nga. Nen le matenge ke be iyeyi idi le tayepe manga mooloo ye dada ke Maro yo be lono paidi ye mai san i, in tiap.
Kakinkata: Rom 8:28-39

Ole Tayege Noonoo Yo Dook Tiap Ki Taunu Ngan Belei?

1 Korin 9:24-27

Katouotouo ang tapmim ye so yo be kayei ngan ole ilonang be katoo Kirisi nga. Ngan so tina yo be kayei ngan nen: kaye di diemim kagaua a kagasa betanga ke Maro, kapatarau, inbe kaye di diemim kapala kagauagaua dook mata.

Galesia 5:16-18

Kamalum pang Maro Amunu Silene a ipassongang ye yepongo kiang. Ngan Maro Amunu Silene tani in la be iportak lodo i.

Pilipai 4:8-9

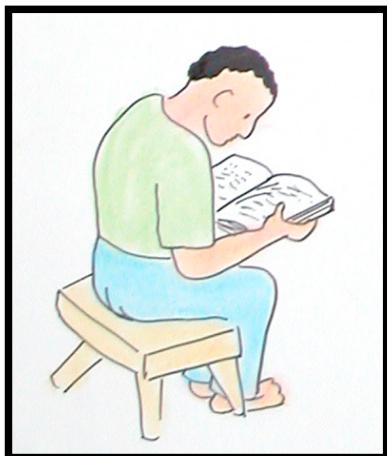
Lomim kaua urata ye dada yo moolmool inbe tarantatu nga. Inbe dada yo dook mata inbe noonoonoo nga.

2 Timoti 2:22

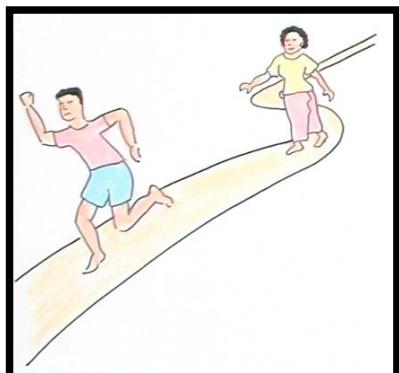
Kayege dada dook tiap yo lomim kaua urata ye nga, inbe katoo dada yo dook mata moolmool inbe igalanga ye Maro matana nga.

Dada yo be tarautoo dada dook ke noonoo ye i?

Rau Ke Woungu 119: 11

**Au i atarkoo betanga kiong yo
kuwete ngan a iken lok, a be nen
ngan ayei noonoo be.**

Rau Ke Burungu Dook Mata 4: 14-15

**Kin kayei dada yo dook tiap, ngan
be. Kawala murimim pang dada
yo nen nga.**

**Yesu in ooroo wain kaini, inbe idi
nga dawa ben wain baene:**

**Kumata be tayepe ye le tamede
tiap nga, ngan o tayeie so siap.**

Yowan 15:5, 8

**Maro iwete nen: Au i ole ayei ben ang
tamamim, inbe ang ngan ole kayei ben
di natuk garup le tamoto. Ngan ya in
ipamede betanga paidi nen: Ngan nen
le tayepe manga mooloo ye so yo be
iyei tiniidi le lodo le giri leu ye Maro
matana nga. Inbe takarata tiniidi le
lodo nga le igalanga dook mata ben yo
Maro lono be di natunu ngan tiniidi
igalanga nen nga.**

2 Kor. 6: 18-7: 1

Patomonaingi 17: Ye Soo Punu A Le Be Tagiri Noonoo Kidi Diede Kapala Nga?

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan ye patomonaingi i iwete nini dada yo be tagiri noonoo ye i. Inbe ole takamata ye dada yo Yesu ipatomonai di tooltool ye dada yo ke giranga noonoo i. Inbe patomonaingi tani i iwete nini dada yo be tator di tooltool a tigiri noonoo kiidi yo tayei pang di nga, inbe ipatnaia dada paidi be tagiri noonoo kiidi tooltool yo tiyei paidi nga.

1. Lo botoboto (Rau ke so Kanningana 17a)

1.1 Lo botoboto ole pombe ye kene yo be kurautoo kate malmal yo pombe lom in tiap nga. Le lo botoboto tani in ole ise le mai be kurautoo kate malmal kiong tiap nga. Ngan ole ipa mosmos a ise le le kene atu ngan pombe le mai. Le lo botoboto tani in dawa ben ooroo medana yo inaua kai i. Ngan kulkulunu ngan o igarungu kai in tiap, bong be tayepo kasing ngan ole takamata kai in imata a iwor oo.

1.2 Tawete nini: Kumata be kututu kem kaor ye pat atu, bong be matam kala a kungasi le igalanga tiap nga, ngan kem kaor tani in ole dook tiap. Ngan nen le kem kaor tani in ole iboto le dook tiap le tool ke bar ke be ikurutu le pukbe. Too, be iboto le dook tiap mata nga, ngan ke be kumata ye. Ngan kate malmal in nen lapau. Kumata le kuyeie so sa be kate malmal yo iken lom in imot tiap nga, ngan lo botoboto kiong tani in ole ilo le mai. Lo botoboto tani in dawa ben kem kaor yo iboto a dook tiap i. Ngan ole igarungong le moonoo iken kataunu kiong kuye di tooltool kapala le ke be kagauagaua tiap. Ngan lo botoboto tani in ke be iyei ong le kumata lapau. Le dada nen ngan idi nga takamata pombe ye di rara kiidi. Di tooltool timmata yesoo lodi be tikap kootoodi ye soo so yo pombe pang yedi nga.

1.3 Ngan di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan ke be katedi malmal a lodi botoboto lapau. Ye rau ke Epeses tarkatingi pai ngan iwete pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu ngan ye dada nen. Le iwete be yepongo kiidi ole san ye yepongo kiidi tooltool yo titara lodi medana tiap nga.
Kakinkata: Epeses 4:17

1.4 Ngan dada ke lo botoboto in ke be moonoo pombe pang yidi a igarung dada kiidi yo be tagauagaua ye nga le imot. Inbe ole igarung lodo inbe lo ponana kiidi lapau. *Kakinkata: Epeses 4:26-27*

1.5 Maro iwete be kin taparama kate malmal le lo botoboto yo pombe pang yidi, ngan be. Ya in iwete takatte dada yo nen nga, inbe tatoo dada yo dook mata nga.
Kakinkata: Epeses 4:31-32

- 2. Ngan betanga yo nga iwete paidi ye tarkilanga ke dada yo be katede malmal a lod botoboto ye i:**
- Idi nga lodo dook mata inbe lod ponana tiap.
  - Betanga kiidi yo tawete ngan taukan punu.
  - Idi taudu tatoo lodo ye so yo tayei nga.

- Idi nga lod tar be kanakana ngan tatoo dada yo ke noonoonoo nga.
- Lodo be talongo betanga yo di tooltool tikap paidi nga tiap.
- Katede malmal kanakana nga.
- Idi nga taraia lodo le imot pang Maro a tatoo tiap.

3. Dada yo kate malmal inbe lo botoboto imadit ye i. (Rau ke so Kanningana 17b)

3.1 Idi le imot nga, ngan moonoo ke be igarungidi ye dada yo be tagauagaua ye i. Le dada kapala yo be igarungidi ngan nen:

- Tawete betanga dook tiap.
- Tool san iyei dada dook tiap paidi.
- Tayei so yo tapamede betanga ye nga, ngan tiap. Too, di tooltool kapala tiyei so yo tipamede betanga ye ngan tiap lapau.
- Noonoo – noonoo yo kiidi, too noonoo kidi tooltool kapala.
- Tool san illung paidi, too iyei idi le lod massingi. Le nookoot nga lodo dook mata pang di diede tiap.
- Tool san igarungu tool kiidi atu, too rara kiidi atu.

Kakinkata: Matiu 18:21

3.2 Ye kene yo be tool atu igarungidi nga, ngan ole lod kaua urata ye ngan. Ngan dada ru la iken nga.

Dada Atu: Lodo be lod botoboto.

- Kate malmal ole iportak le iyei lo botoboto.
- Lo botoboto in ke be iyei idi le lodo be takap kootoodoo ye moonoo yo di tooltool kapala tiyei paidi nga.
- Lo botoboto in ke be igarungidi taye di tooltool kapala yo taye di tagauagaua dook mata nga.

Dada Ru: Lod be tagiri noonoo kidi diede.

- Dada yo be tagiri noonoo kidi diede ye i, in nen ole taye di tawetewete a tagaua lodo mulu.
- Tagiri noonoo ke tool yo igarungidi i. Too, kene kapala ngan tawete pang di ye so yo lodo massingi ye i.
- Kumata be tayei dada nen koot nga, ngan ke be lod tut noonoo tina ngan mulu tiap.
- Idi nga so sa ke be iparamidi tiap.

3.3 Kate malmal leu in noonoo tiap. Bong idi nga ole taye so sa ye kate malmal kiidi tani a nen ngan katede sil palbe. *Kakinkata : Epeses 4:26-27*

3.4 Ngan idi nga o dada kiidi ke be katede malmal palbe leu. Ngan nanga, ole tala ye Maro a nen ngan iportak lodo. Ngan kate malmal yo dook tiap nga, ngan ben noonoo. Le tala ye Maro ngan la be iportak idi ye dada dook tiap kiidi tina nga. (Kakamata Patomonaingi 16)

4. Dada yo be tayei ye kene yo dada ke lo botoboto pombe pang yidi ye i.

4.1 Kutoro Maro be ilonong. Ngan betanga ngan kanono yo be pombe, in nen, ole tayei yo dook mata nga. Le sei tool yo iyei idi a tatoo dada nen i, in Maro Amunu silene. *Kakinkata: Galesia 5:22-25*

4.2 Kumata be Maro ilonong nga, ngan la be kugiri noonoo kidi diem inbe lom kalli dada ke lo botoboto nga. *Kakinkata: Yowan 15:5; [1 Yowan 3:12-16; Matiu 5:43-45]*

4.3 Kakamata dada yo kiang ang tapmim nga. Ngan kuyeie dada dook tiap sa pang tool sa lapau. Idi taudu nga ole lod kaua urata ye dada dook tiap kiidi yo tayei nga, kumata le be di tooltool kapala tigarungidi nga.
Kakinkata: Rom 12:16-21; Matiu 5:21-24

5. Nga yelei a le be tagiri noonoo ke di diede nga: (Rau ke so Kanningana 17c)

5.1 Kakinkata gasanga yo igasa kapraingi atu yo igiri noonoo ke ene san tiap i.
Matiu 18:21-35

- Ngan Pita itoro Yesu be ole igiri noonoo ke ene yo iyei panga nga, ngan le papi. Ngan Yesu iwete nini gasanga tani in pang Pita a iraua torungu ki ye.
- Tool kuto mai atu in igiri noonoo ke kapraingi ki yo ikap pat silba 10,000 a iyei bun panga i.
- Bong kapraingi tani in igiri noonoo ke ene san yo ikap pat silba pattu a iyei bun panga i, in tiap.
- Yesu lon kaua urata ye bun kiidi yo tayei ye Maro matana nga, ngan ipa ye bun ke sei tool yo iyei paidi nga.

5.2 Maro in la igiri noonoo kiidi i. *Kakinkata: Kolosi 3:12-17*

5.3 Ngan Maro in lono be di natunu nga titoo dada yo ki nga. Le idi nga ole tapitnaia dada ke Maro pang di tooltool ye yepongo yo kiidi nga.

Kakinkata: 2 Tesalonaika 1:11-12.

5.4 Idi nga Maro ikap urata paidi be la tawetewete betanga ki pang di tooltool.
2 Korin 5:15-20.

- Ngan betanga ke Maro tani in nen: Di tooltool nga ke be tila potai ye Maro la tiye tigaua le atu. Ngan ye punu in la le di tooltool nga ke be tiye di diede tooltool tigauagaua ye i. (aron 15-18)
- Maro iwanga idi be la tawetewete betanga tani in pang di tooltool. (aron 18-20)

5.5 Kakapke be kaye di tooltool nga le imot kagauagaua dook mata, inbe kayepe ye lo silene. *Kakinkata: Rom 12:17-18*

6. Soo so yo be tayei ye kene yo be tagarungu tool atu nga, ngan nen:

6.1 Kulkulunu ngan ole tapatarau.

6.2 Ole tawete pang Maro a tapapos panga ye soo so yo tayei nga. (Ya in lon galanga oo, bong betanga ki iwete be tayei nen.)

6.3 Tala la tawetewete pang tool tani yo tagarungu i. **Kin tatarkoo betanga ye soo so yo tayeii, in be. Too, kin tawete pang di ye soo so tigarungidi ye, ngan be.**

Bong tator di be tigiri noonoo kiidi le iken leu.

Kakingkata: Matiu 5: 23-24; Matiu 7:3-5

6.4 Tayei so le dook mata ye tool tani yo tagarungu i, in matana. Le idi nga ole tapamulu so ki yo ilene ngan sa. Ngan kumata le be idi nga tapinoo so ki tina nga, ngan tapamulu a takap panga. *Kakinkata: Luka 19:8-9*

6.5 Ngan idi nga ke be tagiri noonoo ke tool san yo igarungidi i, in lapau. Bong ke be tawete pang tool san ye dada yo be iyeii i, in tiap. Ngan ole titoo di tapdi lodi ye so yo be tiyei nga, ngan be tigiri noonoo kiidi, too tiap in so kidi; bong idi nga be tawetewete ye so yo tayeii, ngan leu. Le idi nga ole takapke be taye tool tani in tagaua lodo le tayepo ye lo silene, inbe idi taudu tagiri dada dook tiap kiidi yo tayeii nga. *Kakinkata: Rom 12:18; Rom 8:35-39*

7. Soo so yo be tayeii, kumata le moonoo pombe bareme kiidi ke sungunu lono nga, ngan nen:

7.1 Ngan idi taudu ole tatoro Maro a nen ngan ipapos paidi ye noonoo yo kiidi nga. Idi nga ke be takamata noonoo yo kiidi nga tiap, bong ke be takamata noonoo kidi tooltool kapala pattu leu. Bong idi nga ke be tawete taukada noonoo ngan tiap. Le kulkulunu ngan ole tatoo dada yo be tagiri noonoo kiidi ye i.

Kakinkata: Matiu 7:3-5

7.2 Kumata be di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan tamoto too garup atu be noonoo ki nga, ngan ole tayeii belei?

1) Tala pang ye garup too tamoto in a la tawetewete panga ye noonoo ki tina.

Kakinkata Matiu 18:15

2) Kumata le be ilongo betanga kiidi tiap nga, ngan tawete pang tool atu too ru mulu a tilonidi a taye di tala la tawetewete panga ye noonoo ki tina.

Kakinkata Matiu 18:16

3) Kumata le be ilongo betanga kiidi tiap nga, ngan tawete pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga. Lo ngan be tilonidi a tila la tiwetewete panga ye noonoo ki tina. *Kakinkata Matiu 18:17*

4) Bong kumata be ilongo betanga kidi tiap nga, ngan ole kakamata ben ya in tool ke Kirisi tiap. Bong Yesu Kirisi iwete be lodo pang di koi kiidi mai san a tapatarau ye di. *Kakinkata: Matiu 5:44-46*

8. Ngan soo so be tayeii ye kene yo be moonoo pombe kataunu ye di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga.

Kakinkata: 1 Korin 1:12-13; 1 Korin 3:9-11; Epeses 4:11-16.

8.1 Kirisi in kanono ataleu le di tooltool yo titara lodo medana panga nga, ngan dawa ben soonoo kapala yo ke kanono nga. Di ngan ben di rara atu yo be ole tiyepe ye malala ke Maro nga. Le di le imot yo Maro di natunu nga, ngan di tooltool ki.

Kakinkata: Epeses 4:46, [Rom 12:4-5; 1Korin 12:12-13]

8.2 Ngan kumata be kututu kem nga, ngan ole imassingi dook tiap. Bong ke be kuwete pang kem be ya in kapa, ngan tiap. Bong ole matam kala kem tani ngan la be dook mata mulu nga. Kumata be idi nga lodo dook tiap pang ede san yo tool ke Kirisi in nga, ngan ole tasere betanga yo iken ye Rau ke Maro nga. Le kumata be moonoo in so yo Rau ke Maro be ikap lo galanga paidi ye nga, nga tatoo betanga yo iken rau ke Matiu 18: 15-17 nga. Bong be Rau ke Maro ikap lo galanga dook paidi tiap nga, ngan tatoo betanga ke rau ke Rom 14. *Kakinkata: Rom14:1-19; Rom 15:7; [Rom 14:20-15:7; Kolosi 2:16-23; Kolosi 3:12-15]*

8.3 Idi tooltool yo tagaua ye bareme ke Yesu nga, ngan kene kapala ngan tawete betanga dook tiap pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu kapala nga. Yesoo, di ngan titoo dada matana matana. Inbe tayei dada yo nen ngan pang di tooltool ke bareme yo ke sungunu nga, ngan kapala lapau. Inbe ole tawete pang di be di ngan, tikapsap, too di tooltool yo tiyepe ye bareme kidi ke sungunu nga, ngan di tooltool dook tiap. Bong ke be tayei nen tiap, ole talon di a taye di tayei urata gaongo dawa ben yo matada kala kede yo tatutu in dook mata nga. Ngan di tooltool le imot yo tiye Maro tigaua nga, ngan Maro di natunu.

8.4 Ngan Maro in ole lon massingi dook tiap ye kene yo be lodo pang di tooltool yo tiye Kirisi tigaua nga, ngan mai san tiap nga. Ye kene yo be tawete betanga dook tiap pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu kapala nga, too tool atu ke bareme ke sungunu nga, ngan tayieie Maro le lon modoko. Ngan takamata nen, di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan tiparsu lapau. Ngan ye punu in la le di tooltool tiyege bareme kidi ke sungunu ye oo. Ngan in dada dook tiap. Bong idi nga tatiki ngan la le tayei nen nga. (*Ngan Satan in koon payiti a itiki ngan le iyege malala ke Maro a isi nga.) Le di tooltool yo ke Maro nga, ngan ke be tiyei dada yo nen ngan pang di diede kapala tiap. Ngan dada dook tiap yo nen, ngan ke be pombe kataunu ye di bareme ke sungunu tina yo matana matana nga tiap. Ye kene yo be dada nen ngan pombe nga, ngan dada yo be kusorai di diede a tagiri noonoo kidi, inbe taye tagauagaua ye i, in o siap lapau. *Kakinkata: Yowan 17:20-23*

Kapatarang ye budanga kakase inbe kawetewete ye betanga yo nga:

- Ngan ong in lom tar be ole kuyei belei?
- Ngan dada be kulong di ye ngan ole tigauagaua inbe tisorai di diede a tigiri noonoo kidi ye?
- Ngan ole talon di tooltool ke bareme ke sungunu tina yo matana matana nga, ngan be lodo pang di diede mai san belei?

Torungu kiidi idi atu atu:

- Ngan dada yo ke lo botoboto i, in iken yau, too?
- Ngan au i katek malmal pang tool atu, too?
- Ngan au i ke be asoraia tool atu yo igarungau in a agiri noonoo ki, too?
- Ole ayei so le dook ye tool atu matana, too?
- Ngan ole ayei belei?
- Ole kukarata dada yo be kusorai di a kugiri noonoo kidi ye i.

***Lo botoboto ole pombe ye kene
yo be kurautoo kate malmal yo***

Epe. 4: 31-32   *pombe lom in tiap nga.*

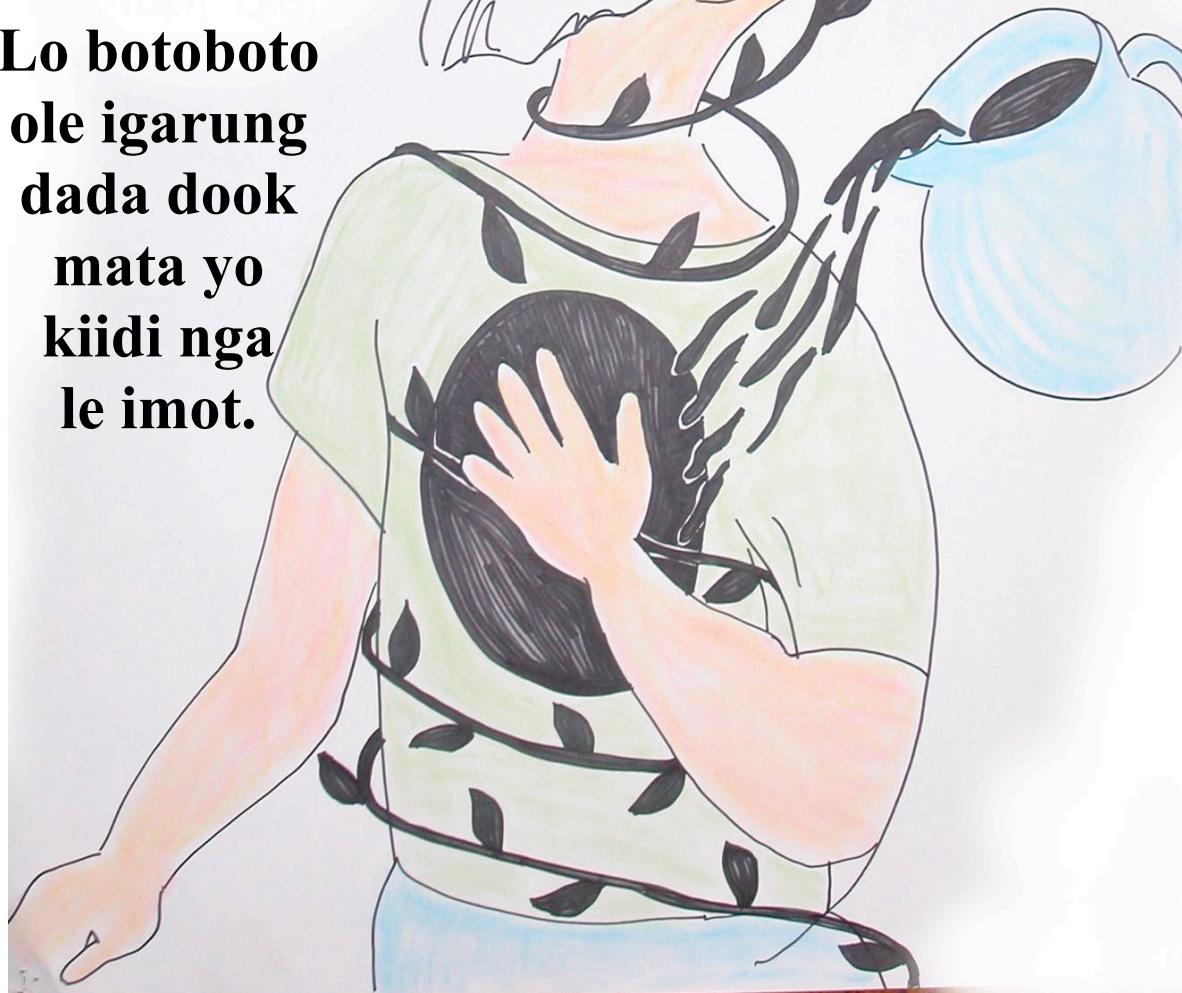
Epe. 4: 17

Epe. 4: 26-27

(Tool yo igarungong i)

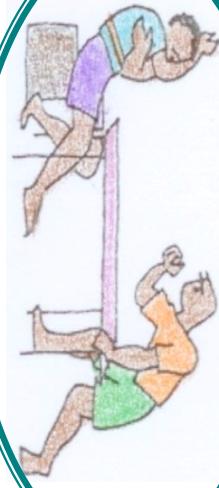
***Lo botoboto
ole igarung
dada dook
mata yo
kiidi nga
le imot.***

Dada ke giranga noonoo in dada atu yo be tatoo i.

Tool san iyei
dada dook tiap
paidi.

Mat. 18: 21

Tagiri noonoo ke tool
yo igarungidi i. Too,
kene kapala ngan
tawete pang di ye so yo
lodo massingi ye i.

Lodo be lod botoboto

Kate malmal ole portak
le iyei lo botoboto.

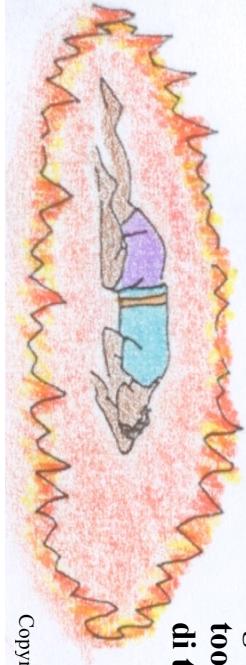
Lo botoboto in ke be iyei idi **ke**
lodo be takap kootooodoo ye
moonoo yo di tooltool kapala
tiyei paidi nga.

Kumata be tayei
dada nen koot nga,
ngan ke be lod tutu
noonoo tina ngan
mulu tiap.

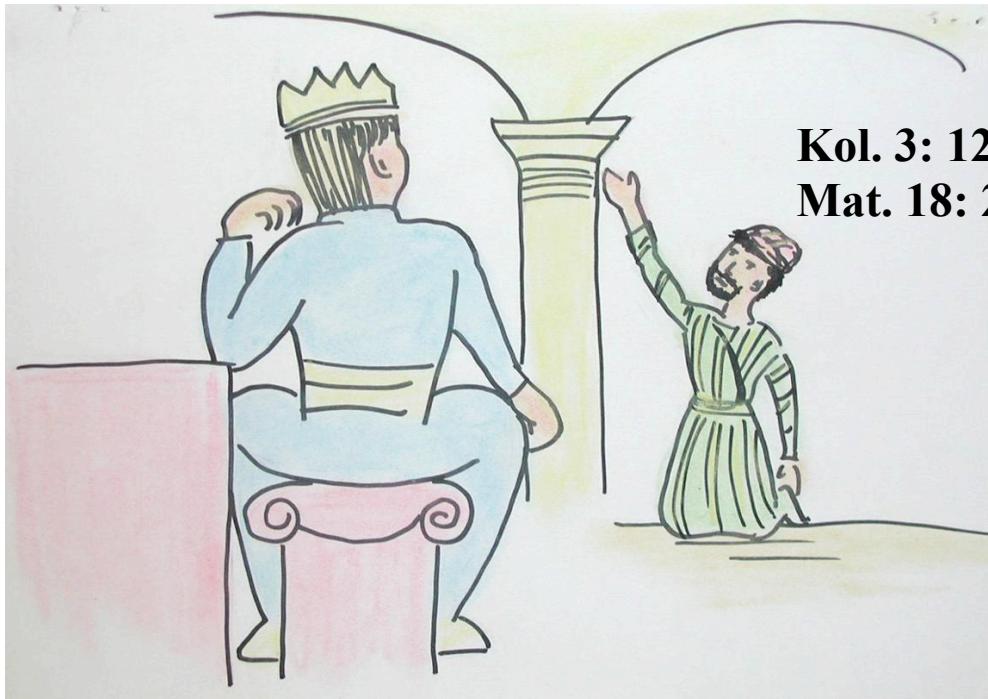
Lodo be lod botoboto

Idi nga so sa ke be
iparamidi tiap.

Lo botoboto in ke be
igarungidi taye di
tooltool kapala yo taye
di tagauagaua dook
mata nga.

Poster 17c **Nga yelei a le be tagiri noonoo ke di diede nga?**

Kol. 3: 12-17
Mat. 18: 21-35

Tool kuto mai atu in igiri noonoo ke kapraingi ki yo ikap pat silba 10,000 a iye bun panga i.

---

2 Kor. 5: 16-20
Pil. 2: 14-16a
Gal. 5: 13-15

Bong kapraingi tani in igiri noonoo ke ene san yo ikap pat silba pattu a iyei bun panga i, in tiap.

Patomonaingi 18: Dada Yo Be Idi Rara Atu Tayepe Ben Di Tooltool Ke Kirisi Ye I.

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan ye patomonaingi i iwete paidi ye so dook mata inbe dada yo pombe ye rumu, inbe malala maimai yo di tooltool ke Kirisi tiyepe ye nga. Le idi nga ole lod kaua urata ye betanga ke Maro yo ikap pang di tamoto le garup yo kerenge nga. Ngan rumu kidi in ni tani yo be di tapdi matadi kala di diede kapala a tipamede di ye yepongo kidi ye i. Ngan tiyei nen be tipamede di a tikodo le timede.

1. Ngan di rara atu yo di tooltool ke Kirisi nga, ngan takamata belei?

- 1.1 Di tooltool rara atu tina ngan ole titara Yesu Kirisi le iyepe kataunu ye di ye rumu yo kidi i.
- 1.2 Ngan in ni tani yo di rara atu tina ngan ole titara lodi ye di atu atu, inbe tigauagaua dook mata ye i.
- 1.3 In rumu tani yo be di tamadi le tinadi tiyei ben tarkilanga dook mata pang di ye i. Di ngan ole tipitnaia dada dook mata yo titara lodi medana pang Yesu ye i, in pang di natudi.
- 1.4 Di rara atu tina ngan kumata le be tigauagaua dook mata nen nga, ngan ole tiyei ben tarkilanga ke dada dook mata yo ke Maro nga.

2. Maro ikap dada dook mata ki tina ngan pang di rara atu tina ngan atu atu:

(Rau ke so Kanningana 18a)

- 2.1 Ang tamoto yo kerenge nga, ngan ole lomim pang di rimamim mai san, dawa ben Kirisi yo lono pang di tooltool yo tigaua ye bareme ki ngan mai san nga.
Kakinkata: Epeses 5:25; 1 Korin 13:4-7; 1 Yowan 3:16
- 2.2 Ang di kakase tamadi, kin kayei di natumim a katedi malmal be. Kumata le be kaye nen nga, ngan ole lodi tar be o ke be tiyeie urata sa dook mata, ngan tiap.
Kakinkata: Kolosi 3:21
- 2.3 Ang garup yo kerenge nga, ngan karaua pang di nimimtooroo a katoo betanga kidi. *Kakinkata: Epeses 5:22; [Kolosi 3:18]*
- 2.4 Ang di kakase nga, ngan kalongo di tamamim le tinamim koodi, yesoo in dada dook mata tani yo be kayeii, in nain. Ngan ye paunu in la le Tool Mai ikap gurana pang di tamamin le tinamim be matadi kalang ye i.
Kakinkata: Epeses 6:1; Kolosi 3:20.

3. So dook mata yo be pombe pang ye di tooltool ke Kirisi yo tiyepe ye rumu atu nga.

- 3.1 Di kakase tamadi yo nookoot tiyepe ye tana i nga, ngan ole lodi galanga ye dada yo ke Maro nga. Le di ngan ole lodo galanga ye dada yo Maro be lono pang di ye mai san i, inbe ye dada yo be itar matana a inam di natunu ye i, yesoo tikamata dada yo nen ngan ye di tapdi natudi lapau.
- 3.2 Di rara atu yo tiyepe ye rumu atu nga, ngan ole lodi galanga ye dada yo Maro lono be di natunu tiyepe ye i. Le di kakase ole tikamata dada yo tigaua lodi le imot mai san a iken kataunu ye di rara tina. Ngan ye dada yo nen i, ngan la be lodo galanga ye dada yo Maro be lono pang di ye mai san i. [2 Timoti 1:5]

4. Urata limi be atu ke di kakase tamadi le tinadi: (Rau ke so kanningana 18b)

- 1) Ngan dada ke lodo pang di diede mai san yo iken kataunu ye di kakase tamadi le tinadi i, in la be ipapos di kakase ye dada yo Maro be lono pang di ye mai san i. Le di rara atu tina ngan ole tiyei ben tarkilanga ke Kirisi inbe bareme yo ke sungunu nga. *Kakinkata: Epeses 5:22-23*
- 2) Le tayei ben tarkilanga dook mata pang di diede ye dada kiidi le imot yo tayei nga. Di kakase ole tikamata dada kiidi yo tayei nga, inbe titoo.
Kakinkata: Epeses 5:1-2; [Yowan 13:15]
- 3) Ngan dada dook mata yo kayei pang di natumim ngan la be tiyitmaka Maro ene ye nga. Bong be tayei dada dook tiap nga, ngan tatoro ede yo tagarungu in a igiri noonoo kiidi.
Kakinkata: Matiu 5:23-24; Matiu 22:36-40; [Epeses 5:1-2; Pilipai 4:5-9]
- 4) Lomim pang di natumim mai san. Ngan dada yo be matamim kala di a kakap betanga pang di ye i, in dada tani yo be lomim pang di ye mai san i.
Kakinkata: Ibru 12:6-10
- 5) Kin kakap tutang ye betanga yo kawete nga. Ngan betanga kiang tina ngan be kapamede di tooltool ye. *Kakinkata: Epeses 4:29-32*
- 6) Kalon di natumim a kayei di le titara lodi medana pang Maro inbe ye betanga ki yo Rau ke Maro iwetewete ye nga:
  - Kapatarau pang Maro rumu kiang a di natumim tikamatang. Ngan la be titoo dada nen nga.
  - Kanakana be kagaua a kakan so nga, ngan kuwete pang di natum a di atu atu tipatarau ye lal ke kaningi so tina.
  - Kakinkata Rau ke Maro pang di natumim inbe kagasa pang di ye gasanga kapala yo iken ye Rau ke Maro nga.
  - Kanakana nga, ngan kapatarau pang di natumim tina ngan atu atu ye lal nga le imot.
  - Katara lomim le imot be kalon di natumim a nen ngan kapamede lodi inbe kakarata di ye dada kidi.

5. Soo so yo be di tooltool ke Kirisi yo tiyepe ye rumu atu nga, ngan tiyei nga.

- 5.1 Ngan in ni tani yo be kapatomonai di natumim ye dada ke Maro muku i.
- 5.2 Le kulkulunu ngan kapatomonai di natumim ye dada yo be matadi kala di ye panga le betebetanga kidi nga, a be nen ngan titouo di ye muku rumu kiang ngan.
- 5.3 Ang ngan ole kakaua Kirisi koonoo a kawetewete pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga ye dada yo be tiye tigauagaua dook mata ye i.
- 5.4 Di tooltool ke Kirisi yo tikodo le timede nga, ngan la be tipamede urata ke bareme ke sungunu nga.
- 5.5 Di tooltool ke Kirisi yo dook mata nga, ngan la ke be tilon di tooltool yo ke malala lono kiidi nga.

6. Soo so yo be di tamoto le garup yo kerenge nga, ngan tiyei nga.

6.1 Urata ke tamoto yo kerenge i.

- Ya in ole iyei kuto mai pang rimana le di natunu dawa ben Kirisi yo iyei kuto mai pang di tooltool yo tigaua ye bareme ki nga.
Kakinkata: Epeses 5:23
- Ya in ole lono pang rimana mai san, inbe iloni ye urata a matan kala dook.
Kakinkata: Epeses 5: 25, 28-29, 31; Kolosi 3:19
- Ya in ole matan kala rimiana a iporonaii dook.
Kakinkata: I Pita 3:7

6.2 Urata ke garup yo kerenge i:

- Ya in ole iraua pang nintooroo a itoo betanga ki.
Kakinkata: Epeses 5:22; Kolosi 3:18
- Ya in ole itoo betanga ke nintooroo yesoo ya in kuto mai ki.
Kakinkata: Epeses 5:22; Kolosi 3:18

6.3 Be idi nga tooltool ke Kirisi nga, ngan ole taraua pang di diede kapala a taporonai di.

Kakinkata: Epeses 5:21; Kolosi 3:12-17

7. Soo so yo be di kakase tamadi le tinadi ngan tiyei nga:

7.1 Di ngan ole tigaua lodi le atu inbe titara lodi medana pang Maro. (2 Timoti 1:5)

7.2 Di kakase tamadi le tinadi ngan ben di kuto maimai yo be matadi kala di natudi nga.

7.3 Di ngan ole matadi kala di natudi:

- Tinidi
- So yo kutodi kaua urata ye nga
- So yo lodi kaua urata ye nga.

7.4 Idi nga ole tapatomonai di natudu ye so yo be tiyei nga.

- Le tapatomonai di ye dada yo be tilonga betanga inbe titoo nga, ngan ole yepongo kidi dook mata inbe so sa yo be iparama di, ngan tiap.
- Inbe tapatomonai di lapau nen: Kumata le be tilongo betanga ngan titoo tiap nga, ngan ole yepongo kidi dook tiap, inbe so dook tiap ole iparama di.

7.5 Ngan idi nga ole tatoo Maro koonoo a tapatomonai di natudu inbe takarata di ye yepongo kidi: Yesoo, Maro in lono pang di tooltool ki mai san le ipatomonai di natunu a ikarata di ye yepongo le panga kidi.

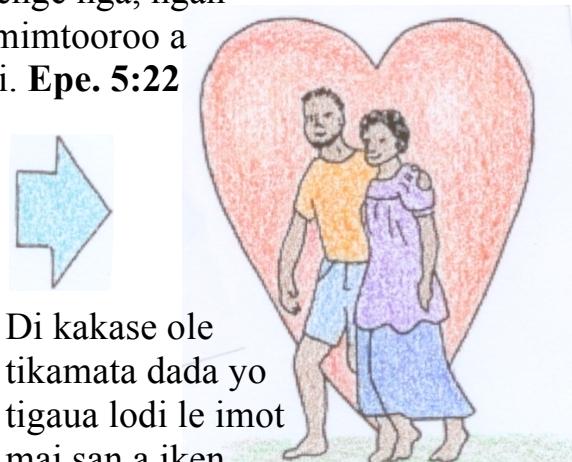
Kakinkata: Ibru 12:5-11.

Dada Yo Be Idi Rara Atu Tapaposo Maro Ben Ya In Tool Belei Nga.

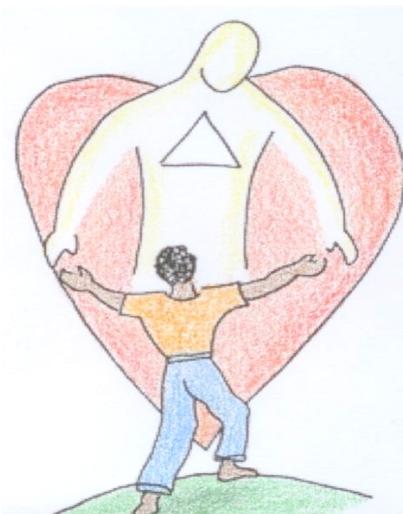
Ang tamoto yo kerenge nga, ngan ole lomim pang di rimamim mai san, dawa ben Kirisi yo lono pang di tooltool yo tigaua ye bareme ki ngan mai san nga. **Epe. 5:25**

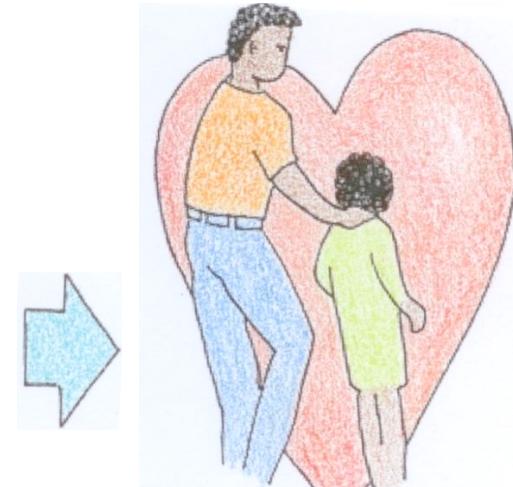
Ang garup yo kerenge nga, ngan karaua pang di nimimtooroo a katoo betanga kidi. **Epe. 5:22**

Di kakase ole tikamata dada yo tigaua lodi le imot mai san a iken kataunu ye di rara atu. Ngan dada yo nen i, ngan la be lodo galanga ye dada yo Maro be lono pang di ye mai san i. **2 Tim. 1:5**

Di kakase Tamadi kin kayei di natumim a katedi malmal be, ngan ole lodi dook tiap. **Kol. 3:21**

Tamada yo nookoot taye di tayepe nga, ngan be titoo dada ke Maro yo be lodi pang di natudi ye mai san i.

Urata limi be atu ke di kakase tamadi le tinadi.

1.

Ngan dada yo
lodo pang di
diede ye mai
san i, in iken kataunu
ye di kakase tamadi le
tinadi i, in la be ipapos
di kakase ye dada yo
Maro be lono pang di ye
mai san i.
*Di tooltool rara atu
ngan ben tarkilanga
ke Kirisi inbe di
tooltool yo tigaua ye
bareme ki nga.*

2.

Tayepe ben
tarkilanga dook
mata ye so le
imot yo tayei
nga.
*Di natudu ole
tikamata dada yo
tayei nga, inbe titoo.*

3.

Kakarata
dada yo ke
Maro ngan
pang di
natmim be
iyei ben
tarkilanga
pang di be
titoo.

Idi rara atu
nga ole tayei
ben tarkilanga
ke Maro
yo be lodo
pang di
diede ye
mai san i.

Lomim pang di
natumim mai san.

4.

5.

Kakaptut
koomim
dook.

Kawete sokorai be.

Kayei di
natumim a titara
lodi medana ye
betanga ke
Maro.

6.

Urata Yo Be tayei nga.
-Anga atu atu kapatarau ye lal ke kaningi so.
-Kakinkata rau ke Maro inbe kawete betanga
ki pang di natumim.
-Kanakana ngan kapatarau pang di diede
kapala lapau.
-Kayepe potai ye di natumim a kalon di ye dada
yo nga.

Patomonaingi 19: Yepongo Kiidi Yo Ke Pang Dama Ni I

Betanga Kutono: Paposingi 7:9, 10.

Ngan akamata so tina ngan pombe a imot, motong la be matak pang nen, ngan akamata di tooltool alunu le alunu san le ke be tool sa ikinkat di tiap. Di tooltool tina, ngan tipa ye tana maimai nga le imot, le bareme kidi ngan ki ki, inbe kulidi le koodi ngan ki ki lapau.

Di ngan tikodo ke dama ke Sipsip Natunu potai pang ye kookoowoo ke burungu ke tool kuto mai yo matan kala di tooltool nga le imot i. Inbe di tooltool tina ngan tisousou ye sousoungu kookoonoo mooloo mooloo, inbe titoko so ben kautuku raunu ye baedi. Inbe koodi le kalngadi mai nen: “Maro kiam, ong in kuwur ye kookoowoo ke burungu ke tool kuto mai, inbe ong in kuye Sipsip Natunu la be kapamulam ye so dook tiap yo be igarungam i....”

Ngan patomonaingi sangaul inbe balana limi be pai i, in iwete paidi ye ni nangai yo be pang dama ni ngan di tooltool ke Kirisi inbe di tooltool yo ke Kirisi tiap nga, ngan ole tilo pang ye i. Ngan iwete ye so maimai yo be pombe nga, inbe ye kene yo be tammata ngan ole lo takodo ye ni yo Maro ikarata betanga kiidi le imot ye i. Le ole ilonidi be tatara lodo le atu ye Kirisi, inbe tarautoo tattadaingi yo ke matenge i, inbe ole ipatnaia dada dook mata yo be tayawara betanga moolmool ke Kirisi pang di diede kapala ye lal kasin yo ikenen go nga.

A. Ye kene yo be tammata ye i, ngan ole tala ngai? Ngan betanga ke Maro iwete ye malala ru la be talo ye nga: Malala ke Maro, too Malala ke masngana. Ngan ni tani yo be talo pang ye i, in iken yidi idi taudu. Kumata le tatara lodo medana pang Kirisi be ya in ole ipamulidi ye so dook tiap yo be igarung idi i, too tatara lodo medana panga tiap?

1. Ngan malala ke Maro in belei?

- In ni yo kookoowoo ke burungu ke tool kuto mai yo matan kala di tooltool le imot i, in iken ye, inbe tool atu iwurur pono i.
Paposingi 4, Esaka 66:1; Aposol 7:49
- Malala mison ke Maro yo be iyepe ye i. *Rau ke Ger 26:15*
- Bareme mai ke sungunu pang Maro. *Paposingi Betanga 11:19*
- In malala ke Maro yo Kirisi imulu a ilo pang ye i. *Luka 24:51; Ibru 9:24*

Ngan kene yo be di tooltool yo tiye Yesu tigaua ngan timmata ye in nga, ngan ole ikap di lo iye di tiyepe ye malala ke Maro.

Luka 12:32-34

Ekiliastis 12:5-7

Yowan 14:1-3

Rau ke Woungu 31:5

2 Korin 5: 1-8

Luka 23:46

Pilipai 3:20,21

I Pita 1:4-5

Paposingi Betanga 6:9, 10

2. Ngan malala ke masngana in belei?

- In ni yo ei ki ikan nen le taukan motingi i, inbe ni tani yo Maro iyemenaia tool kuto mai kidi so sad iye di bangabangana ki yo titoo ngan a ikatte di tidu ye i. *Matiu 25:41*

- In gomo somai yo pat salpa ipa ye ei ikanen a iken ye i, in ni kidi tooltool yo tiyei dada dook tiap nga, inbe di tooltool yo lodi pang bingi dook mata ke Kirisi tiap nga, ngan be tilo ye. *Paposangi Betanga 21:8*
- Ngan in ei somai yo tikatte di tooltool dook tiap lo tiyepe ye, inbe timassingi a titangtang, inbe tikanen dongadi a iparrasa i. *Matiu 13:41, 42, 47-50*
- Ngan in ni tani yo be Maro igarung di tooltool bobodi le ipa ye kauredi inbe ikatte di a tidu ye i. *Matiu 10:28*
- Ngan malala ke masngana tani in ole Maro iyemenai di le ikenen leu, inbe Tool Mai ole inganga idi le tayepe manga mooloo ye matana inbe ye gurana mai ki in nungana. *2 Tessalonaika 1:9*
- In malala yo be tasolo masngana mai ye i. *Luka 16:23*
- In ni tani yo imukku le todo ki mai san i. *Yut 1:13*

Di tooltool yo titara lodi medana pang Yesu tiap nga, ngan ole tilo ye malala ke masngana. *Luka 16:23-26; Pilipai 3:18-20; Paposangi Betanga 21:8*

(*Betanga kasing pang di pannoongoo*: Ngan Rau ke Maro iwete galangana paidi ye kene yo be so tina ngan pombe ye in tiap. Ole pombe ye kene yo tammata ye i, too ole lal maiyoko yo ke karatanga betanga imot nga. Ngan so le imot nga betanga ki igalanga paidi tiap. Le ole tasuk dada yo lod kaua urata ye nen nga, ngan pang Maro.)

B. Ngan lal yo be tana i imot ye i, in soos so?

1. Yesu ole imulu a isi tana.

<i>Matiu 24:23-44</i>	<i>2 Pita 3:1-8</i>	<i>Kolosi 3:4</i>
<i>Paposangi Betanga 1:7</i>	<i>I Tesalonaika 1:9-10</i>	<i>Paposangi Betanga 16:15</i>
<i>1 Tesalonaika 3:13</i>	<i>Paposangi Betanga 22:12</i>	<i>1 Tesalonaika 4:13-5:11</i>
<i>(2 Tesalonaika 2:1-4)</i>	<i>Ibru 9:28</i>	<i>(1 Yowan 3:1-3)</i>

(*Betanga kasing pang di pannoongoo*: Ye lal yo be tana i imot ye in nga, ngan ole so matana matana pompombe. Le di tooltool lodi kap gogo dada matana matana lapau ye so tina yo be pombe ye lal tani nga. Nga idi nga takaua lal sa yo iken galangana ke so tina ngan tiap. Le ole tasuk so tina ngan pang Maro. Inbe ole lod kaua urata a takaratidi, inbe tanama Tool Mai yo be si ikau idi a ipamulidi ye lal tani in nga.)

2. Ngan ole lal maiyoko ke karatanga betanga pombe. Le di tooltool le imot ole tikodo dama ke Maro. Ngan di tooltool yo titara lodi medana tiap nga, ngan ole Maro ikarata betanga kidi ye ni ke karatanga betanga. Bong di tooltool yo titara lodi medana nga, ngan ole Tool Mai kidi yo Yesu Kirisi i, in ole ikap di a ipamulu di ye so dook tiap yo be igarung di i.

<i>Matiu 7:21-23</i>	<i>Rom 2:1-11</i>	<i>Matiu 12:36</i>	<i>2 Tesalonaika 1:5-10</i>
<i>Matiu 25:31-46</i>	<i>1 Pita 4:3-6</i>	<i>Yowan 3:18-21</i>	<i>2 Pita 2:1-10</i>
<i>Yowan 5:24-30</i>	<i>Paposangi Betanga 20:11-15</i>	<i>Aposol 17:30-31</i>	<i>2 Koring 5:9-1</i>

3. Maro ole ikarata lang le tana paunu be di natunu yo ipootoo panga ya taunu nga, ngan ole lo tiye Maro tiyepe ye yepongo dook mata yo iken nen le taukan motingi i. *Paposangi Betanga 21:2,3*

Ngan malala ke masngana in ni tani yo be di tooltool yo lodi pang Maro mai san tiap, inbe tikaua natunu Yesu Kirisi ben ya in Tool Mai kidi tiap nga, ngan ole lo tiyepe ye a tisolo masngana yo iken nen le taukan motingi i.

Paposangi Betanga 21:8.

Betanga yo be ilonidi nga:

Ngan ole lok galanga belei be ole alo ye malala ke Maro?

- Idi nga be tatara lodo medana pang Tool Mai Yesu Kirisi.
1 Yowan 5:11-13
- Idi nga be takaua urata le gurada be tatoo dada tina le imot yo dook mata nga, a be nen ngan ipaposidi ben moolmool idi nga Maro ikuu idi inbe ipootidi panga ya taunu. 2 Pita 1:10-11. Ngan idi nga be taportak lodo mulu le tatoo dada yo dook mata. *Yowan 3:5.*
- Ngan idi nga be tatara lodo medana pang Maro, inbe tatara lodo medana pang Yesu lapau. *Yowan 14:1,2*
- Idi nga be taoo dada noonoonoo yo ke Maro nga. *1 Yowan 2:28, 29*

Soo so be tayei ngan talo ye malala ke Maro nga?

- Ngan dook mata be idi nga ole tawinoko burum le balingi yo Maro ikap paidi ye urata koootonoo kiidi nga. *Matiu 6:20*
- Idi nga be tagiri so yo kiidi nga le imot. *Matiu 13:44-46*
- Ngan idi taudu nga be tatouotou idy ye dadongo a nen ngan koomoo ke kutoodo yo be takap nga, ngan ole iken nen le taukan motingi.
1 Korin 9:24-27 inbe 2 Timoti 4:7-8
- Idi nga ole takodo le tamede a tasolo urata moonoo yo be pombe pang yidi nga, ngan la be talo nga. *2 Timoti 2:3-7*
- Ngan idi nga lodo be le tayepkala ye rumu paunu yo iken ye malala ke Maro ngo le iyei ben sousoungu paunu kiidi nga. *2 Korin 5:2*
- Idi nga ole matada pang ye balingi dook mata yo iken ye malala ke Maro ngo be ikap paidi nga. *Pilipai 3:13-14*

Torungu kiidi idi taudu:

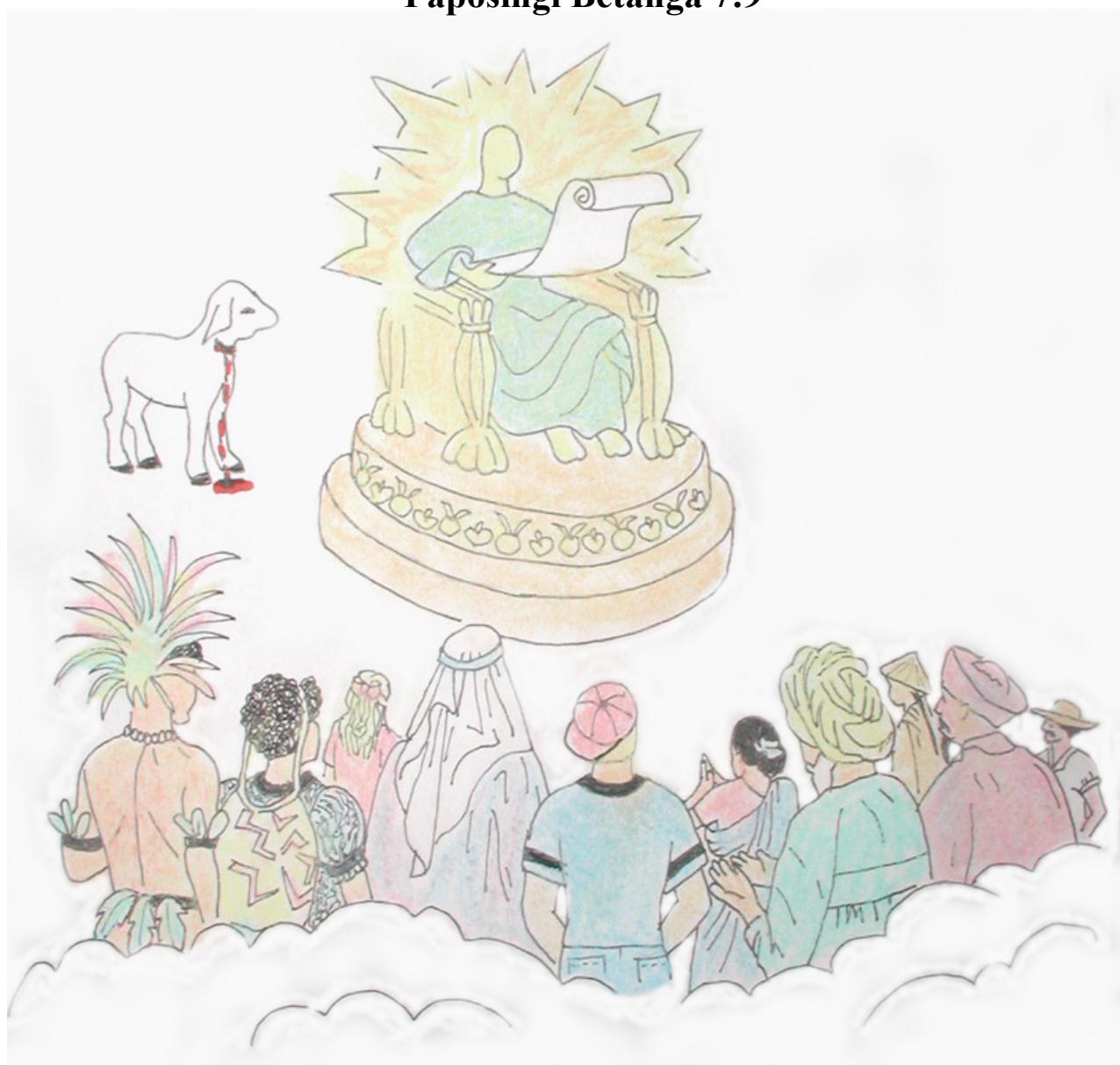
- So dada be atoo ngan alo ye malala ke Maro i? *Kolosi 3:2*

Ngan nga dook mata ke be tawete pang di tooltool kapala ye lal dook tiap yo be pang dama ni ngan pombe i.

- Ngan au i ole ayei belei ye lal tani in? Ole awete belei pang di tooltool kapala ye malala ke yepongo dook yo taukan motingi in nga?
- Kumata be amata katai nga, ngan au i nga akaratau dook be ole alo?
1 Korin 3: 10-15, Aposol 3:19-21
- Ngan kumata be Yesu imulu a isi katai nga, ngan au i nga akaratau dook be aye amlo? *Matiu 25:1-1*

**"Ngan akamata so tina ngan pombe a imot, motong la
be matak pang nen, ngan atoo, akamata di tooltool
alunu le alunu san le ke be tool sa ikinkat di di tiap. Di
tooltool tina, ngan tipa ke tana maimai nga le imot, le
bareme kidi ngan kiki, inbe kulidi le koodi ngan kiki
lapau. Di ngan tikododo ke dama ke Sipsip Natunu
potai pang ye kookoowoo ke burungu ke tool kuto mai
yo matan kala di tooltool nga le imot i."**

Paposangi Betanga 7:9

Patomonaingi 20: Dada Yo Be Tapare Betanga Ke Maro Inbe Tagasa Pang Di Tooltool Ke Kirisi Ye I

Betanga maimai yo be lod kaua urata ye nga: Ngan patomongi i, in iwete paidi ye dada yo be tapare betanga ke Maro inbe tagasa ye i. Ngan tatoo dada in ngan la be di tooltool talngadi gorengana ye longono betanga kiidi nga. Le betanga tina ngan ole ilon di le lodi galanga dook ye, inbe ilon di ye yepongo kidi nen lapau.

Dada yo be tapare betanga ke Maro ye i:

1.1. Tapataraung pang Maro be matan kalidi. Tatoru be ipapos dada yo be tayei urata ye i. Inbe tipataraung pang Maro be ikap lo galanga paidi.

Kakinkata: 2 Timoti 3:16-17; [Rau ke Woungu 127:1-2]

1.2. Tapataraung pang Maro ye di tooltool yo tilongo betanga nga, a nen ngan lodi galanga dook ye betanga kiidi yo tawete nga. *Kakinkata: 2 Timoti 2:2*

1.3. Ngan so yo nga ole ilongong ye dada yo be kupare betanga ye i. Kumata be dook mata nga, ngan lom kaua urata ye:

- Sei be iyepe ye gaongo i?
- Ngan soo betanga ole ilon di ye yepongo kidi?
- Soo so lom be pombe ye betanga tina nga?
- Lom kaua urata leu, Maro Amunu Silene la iportak di tooltool ye yepongo kidi i.

1.4. Lom kaua betanga ke Maro pattu yo be kuwetewete ye nga. Kukinkat inbe lom kaua ye betanga tina nga. Lom kaua urata ye torungu pai nga:

1) Ngan soo betanga kutono maiyoko iken ye arono tina nga? Ngan betanga kutono tina nga, itarke betanga yo ipa muku nga?

2) Maro – ngan betanga tina yo iken ye arono nga, iwete belei ye Maro (Tamada Maro, Natunu, Maro Amunu Silene)? Ngan betanga tina ngan ipa rrata ye dada yo ke Kirisi nga? Idi nga takamata dada ke Maro pombe mallangana ye matenje ke Kirisi yo tiraau pang ye kai palesingi. (Kakamata Patomonaingi 2 inbe 4 lapau ye betanga yo nga).

3) Patomonaingi – ngan betanga tina yo iken ye arono nga, ngan ipatomonai idi soo so? Tiwete be takap tutidi dook ye soo so? Tipamede betanga paidi ye soo so?

4) Ong be au – ngan betanga tina yo iken ye arono nga, ngan iwete paidi be tayei soo so?

1.5. Kakarata so yo be ilonidi ye parenge nga:

- Kayei betanga kiang le di tooltool talngadi gorengana ye. Kasere so yo be ilonang be iyei betanga kiang le di tooltool lodi galanga ye dook nga. Ngan ye punu in la be ole kuwete nin betanga tina ngan dook ye so yo kupatomonai di ye nga.

Dada kapala yo be kuyei ngan nen: gasagasanga; kuyei tomonai ye betanga tina ngan; inbe so kapala lapau.

- Kakarata so yo be ilonong ye patomonaingi nga.
Dada kapala yo be kuyei ngan nen: so kanningana ilo ye rau; so yo ipagalanga betanga ngan pong nga.

2. Kakarata betanga kiang nen:

2.1. **Kakarata betanga kiang nen:**

- 1)** Betanga yo imuku i. Kawete pang di tooltool ye betanga yo be imuku i a nen ngan ilon di be lodi galanga ye so yo be kawetewete ye nga. Ngan kayei nen ngan la be lodi kaua urata ye so yo kapatomonai di ye nga.
- 2)** Kapatar betanga kutono yo maimai nga. (Betanga maimai ngan ru le ilo ye limi)
- 3)** Kawete nin betanga kutono tina ngan atu atu dook. Betanga yo kakarata ngan katoo inbe kawetewete ye. So yo kakarata ben gasagasanga, so kanningana yo ilo ye rau nga, too so betanga ke Maro iwetewete ye nga.
- 4)** Kawete nini betanga kutono yo imuku pang betanga kapala nga. Inbe kawete nini ye dada yo be katoo ye yepongo kiang ye i.

2.2. **Betanga kiang yo kakarata in ole itoo dada nen:**

- Betanga yo imuku i
- Betanga kutono atu
- Kawete nini betanga kutono atu (gasagasanga, so kanningana ilo ye rau)
- Betanga kutono ru
- Kawete nini betanga kutono ru (gasagasanga, so kanningana ilo ye rau)
- Betanga kutono tol
- Kawete nini betanga kutono tol (gasagasanga, so kanningana ilo ye rau)
- Betanga kutono pai
- Kawete nini betanga kutono pai (gasagasanga, so kanningana ilo ye rau)
- Kawete nini betanga kutono yo imuku pang betanga kapala nga. Inbe kawete nini ye dada yo be katoo ye yepongo kiang ye i.

3. **Dada yo be kagasa betanga ke Maro ye i:**

- 3.1.** Kawete nini betanga kutono yo imuku pang betanga kapala nga. Kawete pang di tooltool ye betanga yo lomim be kawete nga.
- 3.2.** Kakinkat betanga ke Maro yo iken ye rau nga, too kuwete pang tool atu aikinkat betanga tina ngan pong.
- 3.3.** Kawete nin betanga kutono atu atu ipa ye so yo be ipaglanya betanga kiang nga.
- 3.4.** Kakamata di tooltool, lodi galanga ye betanga kiang, too tiap?
- 3.5.** Ang kayedi tooltool kawetewete ye so yo kapatomonai di ye nga. Lo ngan be kawete pang di ye dada dook mata yo be titoo i.
- 3.6.** Kawete nini betanga kutono yo imuku pang betanga kapala nga. Karau torungu kidi yo be titorang ye nga.

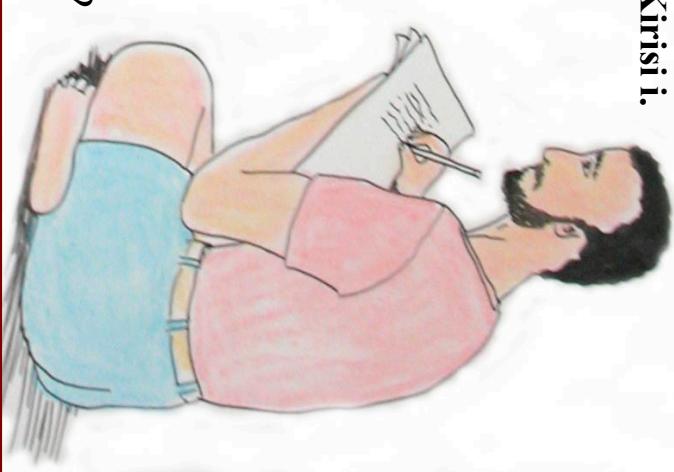
Dada yo be kukarata betanga ke Maro inbe kuraii pang di tooltool ke Kirisi i.

Dada ke karatanga betanga.

2 Timoti 3:16-17

2 Timoti 2:2

- Torungu Pai:
1. Betanga yo maimai nga - Betanga maimai yo iken ye rau nga.
  2. Maro - Soo betanga rau ke Maro iwete paidi ye Maro nga?
(Tamada, Natunu, inbe Amunu Silene)?
  3. Patomonaingi - Soo betanga rau ke Maro ipatomonaidi ye nga?
Soo betanga tikodo kallidi ye nga? Tipamede betanga paidi ye
soo so?
  4. Ong inbe au - Soo so betanga ke Maro iwete paidi be tayei nga?

Kukarata betanga kióng nen.

Betanga yo lom kaua urata
ye be imuku i.

1. Betanga yo imuku nga.
2. Kupatar betanga yo maimai nga. (Ru le lo imot ye limi)
3. Kawete nin betanga yo maimai ngan dook. Kakaua atu yo
kakarata koot in kawetewete ye.
4. Kawetewete ye betanga kutono yo maiyoko i. Inbe kawete
nini pang di ye dada yo be pombe pang yang ye yepongo
kiang ye i.